

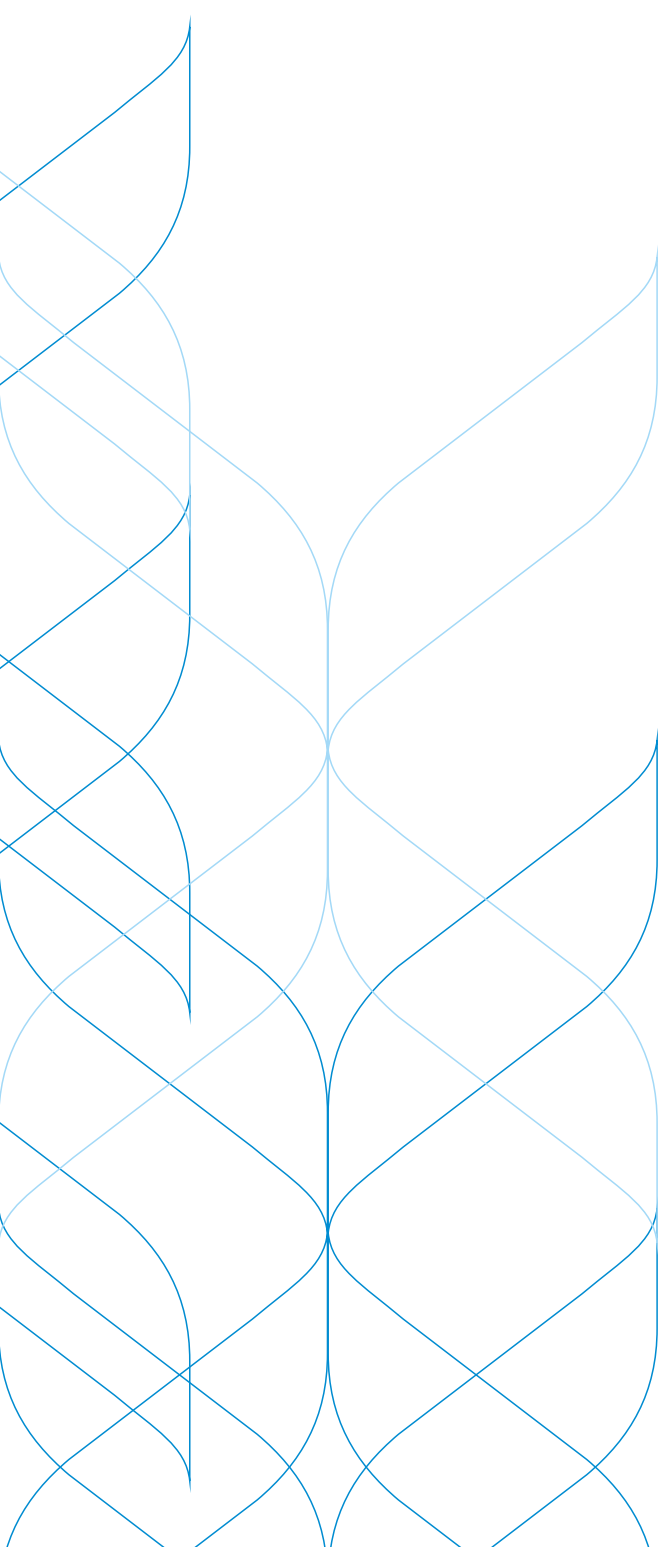

KULTUURIMINISTEERIUM

KULTUURI ARENGUKAVA 2021–2030

LISAD 1-4

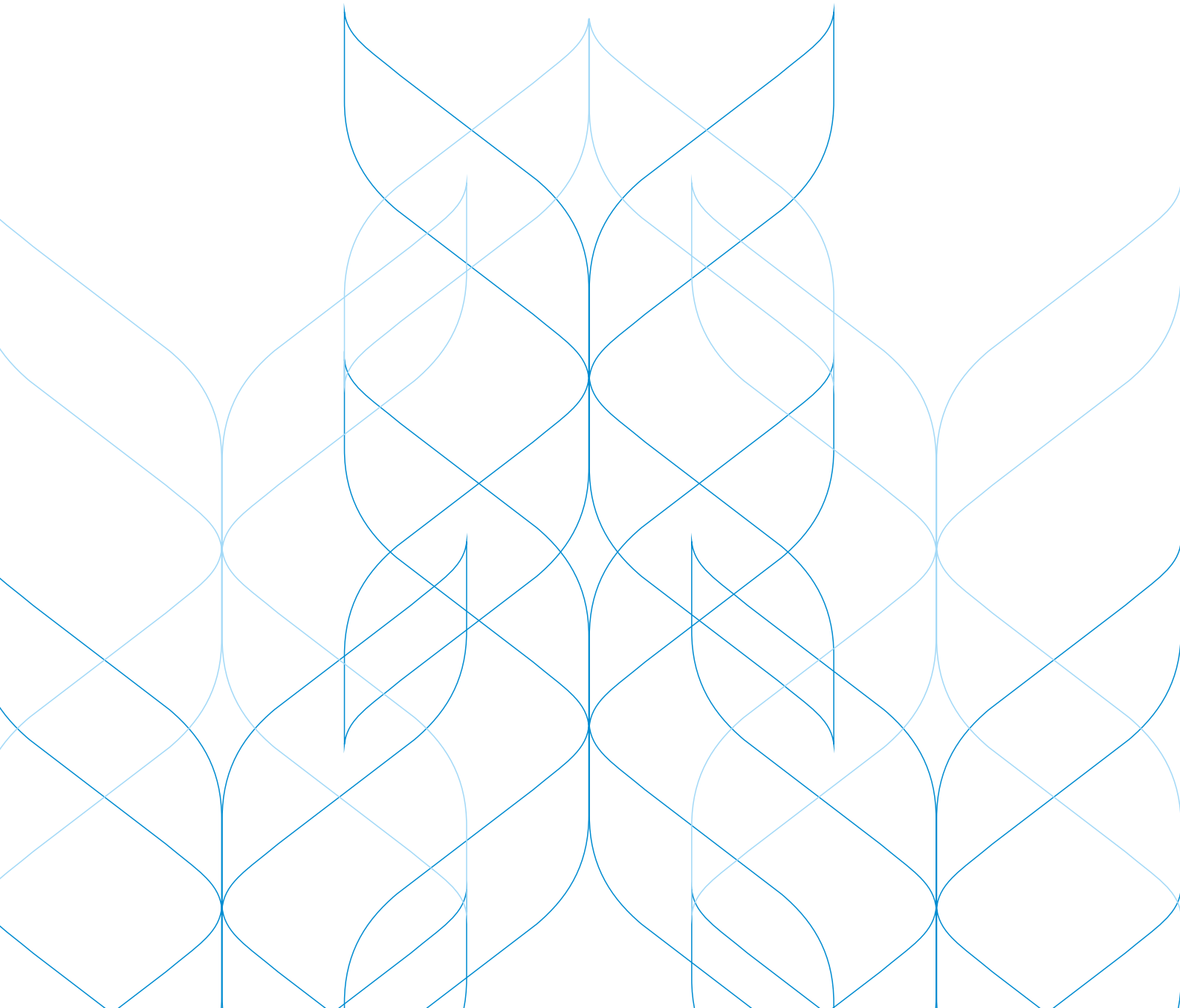

SISUKORD

- 4 LISA 1 Valdkonna olukorra analüüs
- 5 Kultuuris osalemine
- 7 Arhitektuur
- 14 Digikultuur
- 16 Disain
- 21 Etenduskunstid
- 23 Film ja kinolevi
- 26 Helikunst
- 28 Kirjandus
- 30 Kultuuriline mitmekesisus
- 33 Kunst
- 35 Loomemajandus
- 40 Meedia ja kultuuriajakirjandus
- 43 Muinsuskaitse
- 45 Muuseumid
- 48 Raamatukogud
- 51 Rahvakultuur
- 54 LISA 2 Mõjude hindamise kokkuvõte
- 59 LISA 3 Ülevaade arengukava mõõdikute metoodikast ja allikatest
- 63 LISA 4 Ülevaade arengukava koostamise ja kaasamise protsessist

VALDKONNA OLUKORRA ANALÜÜS

KULTUURIS OSALEMINE

2015. aastal osales viimase 12 kuu jooksul kultuurielus (v.a. spordisündmustel) 84,4%, 2017. aastal 78,7% ja 2020. ¹ aastal 73,8% 15-aastaste ja vanemast Eesti elanikkonnast. Kõige enam külastasid Eesti elanikud 2020. aastal möödunud 12 kuu jooksul kino (51,6%), kultuurimälestisi (41,1) kontserte (38,7) ja muuseume (37,4%). Kultuurielus ei osalenud 2020. aastale eelneval 12 kuul 25,9% Eesti elanikkonnast, kes olid vanemad kui 15-aastased.

Regionaalselt olid kõrgemad kultuuris osalemise näitajad 2020. aastale eelneval 12 kuul Läänemaal (80,6%), Harjumaal (78,4%) ja Tartumaal (77,2%). Madalaimad aga Võrumaal (58,8%) ja Ida-Virumaal (61,3%). Seega olid 2020. aastale eelneval 12 kuul kultuuris osalemise regionaalse kättesaadavuse erinevused jätkuvalt suured. Linnalistes asulates osales kultuurielus kokku 74,5% rahvastikust ja maa-asulates 72,3%.

Naised osalesid kultuuris aktiivsemalt (75,6%) kui mehed (71,7%). Kõige suurem grupp 15-aastastest ja vanemast Eesti elanikkonnast, kes kultuurielus osalesid 2020. a eelnenud 12 kuul olid üliõpilased ja mittetasustatud praktikandid (94,9%), noored vanuses 15–24 (90,6%) ja 25–44 aastased inimesed (84,6%), osaajaga töötajad (84,6%) ja kõrgharidusega inimesed (82,7%). Rohkem jäid kultuurielust kõrvale põhiharidusega inimesed (63,8%) ja pensionärid (45,8%).

Statistikaameti viimaste kättesaadavate andmetel 2018. aastast töötas kultuuriametialadel 2018. aastal 33 100 inimest. Vaadeldava perioodi lõikes alates 2010. aastast on kultuuriametialadel töötavate inimeste osakaalu tõus olnud ligikaudu 32%. Kultuuri tööhõivest moodustasid mitte-eestlased 2018. aastal 18,5% ja naiste osakaal moodustas 55,8%. Kultuurivaldkonna tööhõives oli 2018. a kõige enam inimesi vanuses 25–44 aastat – 47,5%. Kõrgharidusega töötajaid oli 59,4% ja täistööajaga töötajate osakaal kultuurivaldkonnas oli 78,5%. Kultuurivaldkonnas tegutsevaid ettevõtteid oli 2018. a Statistikaameti andmetel 10 200. (Allikas: Statistikaameti andmetabel KUT91: Kultuuri tööhõive näitajad 2010–2018).

2020. aasta jaanuaris toimus vähemalt 16-aastaste Eesti elanike seas 76 kohalikus omavalitsuses elukeskkonna rahulolu uuring, mille tulemusel on Eesti kohta tervikuna vastanute rahulolu vaba aja kultuurse veetmise võimalustega väga hea või pigem hea (62,8% vastanutest), olles mõnevõrra kõrgem linnas (70%) kui alevikes (62%) ja maapiirkondades (54,6%).

Tabel 2. Rahulolu vaba aja kultuurse veetmise võimalustega 2020. aastal

Kogu Eesti	Väga ja pigem rahul 62,8%		Pigem või üldse ei ole rahul 25%
Linn	70%		20,3%
Alev, alevik, äärelinn	62%		26,7%
Maapiirkond	54,6%		29,5%

* Allikas: Statistikaameti statistika andmebaasi tabel: KO11 Rahulolu vaba aja kultuurse veetmise võimalustega (URL: https://andmed.stat.ee/et/stat/eri-valdkondade-statistika_piirkondlik-rahulolu/KO11)
Esitatud ei ole vastajaid, kes märkisid vastuseks: ei oska öelda.

¹ Allikas Statistikaameti statistika andmebaas tabel KUT021: vähemalt 15-aastaste kultuurielus osalemine viimase 12 kuu jooksul. Kultuuris osalemise uuring, Statistikaamet 2020, https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_kultuurielus-osalemine/KUT021

Kultuuris osalemine rahvusvahelisel tasandil

Eurostati 2015. aasta andmetel osales 69,7% Eesti inimesi kultuuritegevustes vähemalt ühe korra viimase 12 kuu jooksul, mis ületab Euroopa keskmist 9,7 protsendipunktiga. Kultuuritegevustes osalemisel tulevad aga sisse regionaalsed käärid – kui Eurostati andmetel osalesid vähemalt ühe korra viimase 12 kuu jooksul 77,8% linnades elavaid inimesi, siis maapiirkondades elavad inimesed tegid seda 14,5% vähem. Ühtlasi kulutas üks Eesti leibkond 2015. aastal keskmiselt kultuurile 3,7% oma eelarvest, mis on 0,8 protsendipunkti rohkem, kui Euroopa Liidu keskmine. Eestist ettepoole jäid ainult Rootsi, Inglismaa, Saksamaa ja Tšehhi Vabariik.

Kultuuris viimase 12 kuu jooksul mitteosalemise põhjustena töid Eesti inimesed Eurostati 2015. aasta andmetel välja peamiselt huvi puudumise ning muud põhjused. Rahalised põhjused mängisid kõige olulisemat rolli etenduste mittekülastamisel ning elukohas puuduvad võimalused olid kõige aktuaalsemad kinode puhul. Noorte, 16–24-aastaste, puhul on kultuuritegevustest mitte osa võtmise põhjustena veelgi suurem roll huvi puudumisel, võrreldes kogu sihtgrupiga. (Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021, avaldamisel.)

Lapsed ja noored kultuuris osalejatena

Eestis on olemas mitmeid nii riigi kui ka erasektori poolt rahastatud kultuurivaldkonna toetusprogramme, üritusi ja muid algatusi, eesmärgiga pakkuda inimestele suuremaid võimalusi kultuurielamustest osa saada, sealhulgas ka lastele ja noortele. Kuigi toetusprogramme ja taotlusvoore on mitmeid, siis ei ole endiselt kõigile noortele tagatud võrdsed võimalused kultuurist osasaamiseks.

Kitsaskohtadena võib välja tuua kultuuriga seotud õppekavade vähesuse üldhariduses ning õppeprotsessi ebapiisava sidumise kultuuri(tegevuste)ga. Lisaks sellele puudub hetkel riigi tasandil valdkondade ülene konkreetne strateegia laste ja noorte kultuurikogemuse edendamiseks. See aitaks vähendada ministeeriumite vahelist killustumist laste ja noorte kultuuritarbimise edendamise osas ning kiirendaks selles valdkonnas arengut.

- Laste ja noorte kultuuritarbimise tõstmiseks on väga oluline nii Kultuuriministeeriumi, Haridusministeeriumi, kohalike omavalitsuste, kultuurivaldkondade esindusorganisatsioonide ning haridusasutuste omavaheline koostöö.
- Oluline roll on haridusasutustel ja õpetajatel, kuid sageli puuduvad õpetajatel teadmised või motivatsioon, et laste ja noorte kultuuris osalemist tõsta.
- Lisaks võib laste ja noorte kultuurist osa saamise suurendamist takistada info üleküllus ning õpetajate aja puudus.

Rahalised põhjused mängisid kõige olulisemat rolli etenduste mittekülastamisel.

2 Eurostat. (2015). Frequency of participation in cultural or sport activities in the last 12 months by income quintile, household type, degree of urbanisation and activity type. [ilc_scp04]. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_scp04&lang=en

3 Eurostat. (2015). Mean consumption expenditure of private households on cultural goods and services by COICOP consumption purpose. [cult_pcs_hbs]. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=cult_pcs_hbs&lang=en

4 Eurostat. (2015). Reasons of non-participation in cultural or sport activities in the last 12 months by sex, age, educational attainment level and activity type [ilc_scp05]. [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_scp05\\$DV_564/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_scp05$DV_564/default/table?lang=en)

ARHITEKTUUR

Valdkonna statistika ülevaade

Arhitektuurivaldkonnas tegutses 2015. aastal Eestis 538 ettevõtet, sealhulgas 84 ettevõtet sisearhitektuuri alal ja 34 maastikuarhitektuuri alal. Töötajaid on arhitektuurse projekteerimise, ruumilise planeerimise ja maastikuarhitektuuri ettevõtetes umbes 1200. Arhitektuuri ettevõtete müügitulu oli 2015. aastal 35,8 mln €.

Ettevõtteid, kel arhitektuur oli märgitud ühena mitmest tegevusalast oli 2015. aastal 65. Füüsilisest isikust ettevõtjana töötavate arhitektide arv on langustrendil, 2015. aastal oli neid 90, s.o 22% vähem kui 2011. aastal. Levinuim ettevõtluvorm oli osaühing, kus keskmiselt töötas 1-2 töötajat.

Arhitektuurisektori müügitulu oli 2015. aastal erinevates ettevõtluvormides kokku 38,8 mln eurot (2011. aastal 25,3 mln €), rentaablus (keskmiselt 10%) oli veidi kõrgem kui 2011. aastal (8,5%). Koos avaliku sektori toetustega (1,5 mln €) oli arhitektuurisektori kogutulu 2015. aastal 40,3 mln eurot. Ettevõtte keskmine müügitulu oli 2015. aastal 66,5 tuhat eurot ja tulu töötaja kohta 34,4 tuhat eurot.

Arhitektuurivaldkonna ettevõtted osutasid 2015. a teenuseid väljapoole Eestit kokku 1,7 mln euro eest ja 2016. aastal 2,0 mln euro eest. 2015. aastal märkis Äriregistrile esitatud majandusaasta aruandes eksporditulu 60 ettevõtet (11%) ja 2016. aastal 41 ettevõtet (8%). Välisturgude turuosa oli võrdlemisi väike, 2015. aastal alla 4,7% ja 2016. aastal 5,2% arhitekti-ettevõtete müügitulust. (Allikas: Eesti Loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus, 2 arhitektuur, Konjunktuuriinstituut 2018⁵.)

Olulisemad tegevused

Kultuuripoliitika põhialuste lõpphindamise raportis (avaldamisel) tuuakse esile, et kvaliteetse ruumi väärtustamine on ühiskonnas laiemalt kasvanud, kuid erinevate otsustustasandite koordineerimatus ja killustatus takistab tervikliku elukeskkonna arendamist. Oluline on rohkem teadvustada omavalitsuste rolli ruumiloomes, suurendada riigi ja omavalitsuste otsustajate ruumipädevust. Avaliku ruumiga seotud otsustes tuleks lähtuda ruumiloometöörühma koostatud kvaliteetse ruumi aluspõhimõtetest. Positiivsete arengutena tuuakse esile, et rahvusvahelised arhitektuuri- ja poliitika on olnud edukad, ekspordivate ettevõtete arv ja käive on kasvanud ning suurenenud on arhitektide arv riiklikes asutustes. (Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021, avaldamisel)

Arhitektuurivaldkonna olulisim tegevus riigi tasandil on viimastel aastatel olnud seotud Kultuuriministeriumi algatusel Riigikantselei juures 2018. aasta septembrini tegutsenud **ruumiloometöörühma** tööga. Ekspertühma tegevuse fookus oli suunatud sellele, kuidas riik võiks valdkondlike teadmisi kodanike huvides maksimaalselt ära kasutada ning milliseid korralduslikke muudatusi selle soodustamiseks oleks vajalik teha (Allikas: Aruanne "Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020" aasta 2019. täitmise kohta, Kultuuriministerium 2020.)

Ekspertühma töi kvaliteetse elukeskkonna kavandamise korralduses riigi tasandil välja mitmeid süsteemseid probleeme ja võimalusi, mille lahendamine eeldab pidevat tähelepanu. Selle saavutamiseks on vaja tõsta ametkondade ruumipädevust ning vaadata üle nende ülesanded.

5 Uuring on leitav aadressilt: <https://www.kul.ee/media/278/download>

Ekspertühma hinnangul ei ole riik piisavalt selgelt sõnastanud kvaliteetset elukeskkonda kui riigi üht eesmärki, kuid samas on ruumil oluline roll inimeste igapäevase heaolu, tervise ja ka majanduse edendamisel. Ekspertühm on teinud ettepaneku koondada otseselt ruumiga tegelevate ministriumide osakonnad üheks **ruumiloome üksuseks**, mille ülesandeks jääks ka arhitektuurivaldkonna eest vastutamine. (Allikas: Kultuuriprogramm 2021–2024, Kultuuriministeerium 2020).

Ekspertühma töö jätkuna osales Kultuuriministeerium 2019. aastal ministriumide üleses ruumiloome tööühma töös, mis arutas võimalusi ruumiloomeprotsesside paremaks toimimiseks. Tehti ettepanek luua maa-, regionaal- ja planeeringute valdkondi liitev ühendamet ning arvestada kvaliteetse ruumi aluspõhimõtetega ehitatud keskkonna arendamisel.⁶ Aluspõhimõtete elluviimiseks pakuti välja tegevusplaan.⁷

Olulise poliitikamuudatusena on 2014–2020 asutud nii senisest enam tähelepanu pöörama ruumihariduse arendamisele üldhariduskoolist alates. Arhitektuurialane teadlikkus algab koolist, seepärast on oluline ruumiteadlikkuse ja arhitektuurialaste pädevuste sidumine õppekavadega ning ruumiloomealase huvihariduse edendamine. Tegevust ja haaret on ulatuslikult laiendanud Arhitektuurikool⁸ kui ainus ruumivaldkonna huviharidust pakkuv kool Eestis ja üks väheseid omataolisi ka Põhja-Euroopas ja Baltikumis. Arhitektuurikooli tunnid on suunatud ruumilise mõtlemise arendamisele ehk teemale, mida tänased üldhariduskoolide õppekavad vaid väga põgusalt puudutavad. Töötubades ei õpita arhitektiks, vaid keskendutakse pigem ruumi märkamisele, mõistmisele, tajumisele ja loomisele. Arhitektuurikool tegutseb 2011. aastast. Kooli peab MTÜ Ruumiharidus.

Kultuuriministeeriumi koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Arhitektuurikooliga koostati 2015–2016. aastail arhitektuuri valikkursus üldhariduskoolide gümnaasiumiastme õpilastele. Kursust piloteeriti 2017. aastal üheksas koolis. Alates septembrist 2017 on valikkursuse „Arhitektuur kui elukeskkond“ tööversioon ja selle rakendamiseks koostatud juhendmaterjalid õppeprotsessi läbiviimiseks avalikustatud riigi õppekava infoportaalil⁹ ning gümnaasiumid saavad seda oma õppeplaani kokkupanemisel rakendada. 2017 piloteerisid valikainet 9 gümnaasiumi, valikaine pakkumisega jätkasid seejärel 6 gümnaasiumi. 2020. aastal lisandusid 3 gümnaasiumi, kokku pakkus perioodi lõpuks valikkursust 9 gümnaasiumi. Lisaks õpetavad arhitektid kolmes gümnaasiumis kombineeritud ainet (arhitektuur + joonestamine ja kujutav geomeetria, või maketiehitus).

Õpetajate tagasiside näitab, et valikkursus on õpetajate seas muutunud aasta-aastalt järjest populaarsemaks ja mõnes koolis on ka ainetundide mahtu kasvatatud. Hästi toimib disaini ja arhitektuuri teadmiste-oskuste kombineerimine. Õpetajad on välja toonud, et õpilased hakkavad selle kursuse käigus elukeskkonna terviklikumat pilti nägema ja sisukaid küsimusi küsima, teisisõnu avardub nende arusaam arhitektuurist ja ehitatud keskkonnast. Samuti, et ülesanded on mitmekesised ja põnevad lahendada, aga õppematerjale tuleks ka edasi arendada (allikas: MTÜ Ruumihariduse läbiviidud vestlusring õpetajatega). Toimunud on erinevaid õpetajakoolitusi, sh alates 2018 käivitatud täiendõppekoolitus ja kunstiõpetajate magistriprogramm EKAs (Arhitektuurikooli õpetajad, arhitektuuri valikkursuse programmi baasil).

Kvaliteetse avaliku ruumi edendamiseks algatati Eesti Arhitektide Liidu (EAL) eestvedamisel 2014. aastal EV 100 juubeliürituste raames „Hea avalik ruum“ programm linnakeskuste elavdamiseks ja inimsõbralikumaks muutmiseks üle Eesti. Alates 2014. aastast on linnades viidud koostöös EALiga läbi avalikke arhitektuurivõistlusi, misjärel on linnad võidutöödele tuginedes taotlenud toetust EASi piirkondade konkurentsivõime toetusmeetmest, projektide väljaehitamine

6 Kvaliteetse ruumi aluspõhimõtted on leitavad siit: <https://www.kul.ee/media/60/download>

7 Tegevusplaani leiab siit: Kvaliteetse ruumi aluspõhimõtete elluviimine: <https://www.kul.ee/media/61/download>

8 Vt <https://www.arhitektuurikool.ee>.

9 Vt <https://oppekava.ee/gumnaasiumiharidus/valikkursused>.

algas 2017–2018. 2018. aastal avati Tõrva, Põlva, Valga ja Rapla keskväljakud. 2019. aastal avati Võru plats, Kuressaare väljak (+ osa peatänavast) ja Rakvere Pikk tänav. 2020. aastal avati Kärkla, Jõhvi (jalakäiguuala) ja Viljandi lahendused. Ees ootab Narva esimese etapi avamine (Raekoja plats, Stockholmi plats). 2020. aasta lõpuks on läbi viidud või käimas uued võistlused (Tapa, Võsu, Lihula, Paide, Jõgeva, Sindi), kavandatakse ka järgmisi (järjekorda ootavad Kiviõli, Sõmeru, Türi, Kadrina, Loksa, Kose).

2017–2018 pidas EAL läbirääkimisi 39 linna- või vallakeskusega, kus on esile kerkinud soov „Hea Avalik Ruum“ projekti elluviimiseks. Orienteeruvalt paarkümmend omavalitsust on n-ö ootejärjekorras, et võistlusi läbi viia. Projektide elluviimine on võimalik vaid omavalitsuste endi huvi ja initsiatiivi korral. EAL koordineerib seda osa tööst, mis puudutab projektalade asukohavalikut omavalitsustes, võistluste läbiviimist, protsessi järelevalvet ja projektlahenduste kommunikatsiooni avalikkusele. Projektide teostumise eelduseks on olnud nende jõudmine maakondlikesse arengukavadesse ja seejärel rahastamine EASi regionaalarengu vahendite kaudu (koordineerivad maakonnad). Arhitektuurivõistluste läbiviimisel on pool rahastusest tulnud riigilt (50 % KuM + 50 % RaM) ja teine pool omavalitsustelt.

Kui rääkida **riigi eeskujust arhitektuurse kvaliteedi saavutamisel ja hoidmisel**, siis on projekteerimis- ja planeerimisteenuste puhul asutud erinevate osapoolte koostöös välja töötama ja juurutama väärtuspõhiste hangete praktikat. Jätksuutlike riigihangete ja ideevõistluste läbiviimine aitab tagada avaliku sektori poolt rahastatavate ehitiste arhitektuurset kvaliteeti ja mitmekesisust. Esile võib tõsta renoveeritud Eesti saatkonda Moskvast (KAOS arhitektid) ning arhitektuurivõistluse kaudu välja valitud Eesti Rahvusringhäälingu uue hoonekompleksi lahendust (KTA Arhitektid). 2018. aasta lõpus avatud Arvo Pärdi Keskus Laulasmaal (Nieto Sobejano Arquitectos, Arhitektuuribüroo Luhse & Tuhal) on oma erilise õhustikuga hoo sisse saanud ning kujunenud armastatud kontserdi- ja kohtumispaiagaks. 2019. aastal said valmis mitu tähelepanuväärset avaliku sektori osalusel rahastatud hoonet. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (Ansambel Arhitektid, FraDisain) on saanud uue saali, Sisekaitseakadeemia (Arhitekt11) ja IT-Agentuur (DAGOpen, LÜNK Arhitektid, Stúdio TEMA, Stúdio Taju) uued peahooned.

2016. aastal avati **Eesti Rahva Muuseumi uus hoone Tartus Raadil**, mille lahendus (arhitektid Dan Dorell, Lina Ghotmeh, Tsuyoshi Tane, koostöös Hayashi-Grossschmidt arhitektide, Pille Lausmäe sisearhitektide, Kino maastikuarhitektide jt) sündis 10 aastat varem läbiviidud rahvusvahelise arhitektuurivõistluse tulemusena. Hoone on pälvinud mitte ainult Eesti Kultuurkapitali ja Eesti Arhitektide Liidu aastapreemiad, vaid pärjatud ka mitmete rahvusvaheliste auhindadega, sh AFEX peaauhinna, Kenneth Hudson preemia jne.

2018. aastal valmis mitu tähelepanuväärset avaliku sektori osalusel rahastatud hoonet, mille lahendused on valitud arhitektuurivõistluste kaudu. **Eesti Kunstiakadeemia** (Kuu arhitektid) on saanud uue õppehoone, Raplas avati riigigümnaasium (arhitektuuribüroo Salto), Vastseliinas rajati palverännumaja (KAOS arhitektid). Olulise maastikuarhitektuuri maamärgina valmis 2018. aastal **Tallinnas Maarjamäele Kommunismiohvrite memoriaal**¹⁰ (JVR arhitektid koostöös skulptor Kirke Kangro, maastikuarhitekt Lidia Zarudnaya, graafilise disaineri Martin Pedaniku, Margus Triibmanni, Eesti Mälu Instituudi, Mihkel Putrinši, Argo Rootsi jt).

Kuigi kehtiva riigihangete seadusega on tagatud raamistik ideekonkursside korraldamiseks ning **väärtuspõhiste riigihangete** läbiviimiseks, teeb Kultuuriministeerium jätkuvalt koostööd valdkonna erialaliitude, eeskätt Eesti Arhitektide Liiduga ning ettevõttega Riigi Kinnisvara AS, et töötada välja parim riigihanke läbiviimise praktika, mis tagaks kvaliteetse ehitatud keskkonna arengu ja autoriõiguste kaitse selle loomisel. Näitena võib 2020. aastast tuua **Narva Aleksandri suurkiriku** projekteerimistöde väärtuspõhise hanke (võitis KAOS arhitektid).

¹⁰ Vt lähemalt <https://www.memoriaal.ee/memoriaal/#autorid>.

Arvo Pärdi Keskus

Arvo Pärdi Keskus Laulasmaal on oma erilise õhustikuga hoo sisse saanud ning kujunenud armastatud kontserdi- ja kohtumispaigaks.

Kultuuritaristu rajamisel ja renoveerimisel seatakse järjest enam eesmärgiks arvestada inimeste **erivajadustega** läbi inimese kogu elukaare. Järgitakse asjakohaseid määruseid ja ligipääsetavuse tagamise juhendeid ja tugimaterjale. Alates 2020. aastast tegutseb Riigikantselei juures ligipääsetavuse rakkerühm¹¹, kelle eesmärgiks on töötada välja poliitikasuunised ja lahendused, et lähima kümne aasta jooksul liikuda kõikidele inimestele ligipääsetava ühiskonna, avaliku ruumi ja teenuste suunas. Eesmärgiks on ligipääsetavuse ja universaalse disaini põhimõtete rakendamine kõikide poliitikaaldkondade loomuliku osana, seades esikohale avaliku sektori eeskuju, samuti ligipääsetavuse alase teadlikkuse ja pädevuse tõstmine ühiskonnas läbivalvalt. Kultuuriministeerium osaleb rakkerühma töös, mille käigus uuritakse muuhulgas kultuuritaristu olukorda ja arenguvõimalusi ligipääsetavuse vaates (2021. aastal).

Eesti kui hea arhitektuurimaa maine tõstmiseks rahvusvahelises plaanis Eesti alates 2000. aastast regulaarselt osalenud maailma suurimal arhitektuurifestivalil Veneetsias. Eesti osalust biennaalil korraldab Eesti Arhitektuurikeskus ning rahastavad Eesti Kultuurkapital, Kultuuriministeerium ja eratoetajad. Eesti ekspositsiooni kuraator leitakse avalikul võistlusel, mille viib läbi Eesti Arhitektuurikeskus koostöös Kultuuriministeeriumi jt partneritega. Olulise rahvusvahelise uue algatusena on viimasel kümnendil sündinud Tallinna Arhitektuuribiennaal (TAB)¹², mida korraldab Eesti Arhitektuurikeskus. Esimene TAB toimus 2011. aastal, TABi kuraator selgitatakse igakordselt välja avalikul võistlusel. TAB on mitmekesise programmiga arhitektuurifestival, mis soodustab Eesti ja välisarhitektuuri ning arhitektide ja avalikkuse sünergiaid, pakkudes võimalust kontakte luua ja ideid vahetada.

Kultuuriministeerium osales 2007–2018 Euroopa Arhitektuuripoliitikate Foorumi (European Forum for Architectural Policies – EFAP) töös, mis korraldas iga-aastaselt erinevaid kohtumisi, et arutada Euroopa arhitektuuripoliitikate suundumusi. 2017. aastal peeti Tallinnas Euroopa arhitektuuripoliitikate konverentsi, mis kuulus Eesti Euroopa Liidu eesistumise programmi. Alates 2020. aastast **juhivad Eesti Euroopa Komisjoni kvaliteetse arhitektuuri ja ehitatud keskkonna eks-**

¹¹ <https://riigikantselei.ee/ligipaasetavus>

¹² <https://2022.tab.ee/>

perdirühma¹³, mis töötab välja poliitikasoovitusi, tagamaks kõigile kõrgetasemelise ehitatud keskkonna. Eksperdirühma ülesandeks on muuhulgas analüüsida multidistsiplinaarse ja kaasava valitsemise mudeleid, mis soodustavad sotsiaalset sidusust, naabruskondade kestlikku arengut ning kohanemist kliimamuutustega. Kokkuvõttes võib öelda, et Eesti on hästi integreeritud rahvusvahelistesse arhitektuurivõrgustikesse ja poliitikafoorumitesse ning osaleb Euroopa arhitektuuripoliitika arengusuundade kujundamisel.

Äärmiselt oluline kogu valdkonnale on kutsesüsteemi hüppeline areng tervikuna. 2018. aastal kinnitas SA Kutsekoda Arhitektuuri, Geomaatika, Ehituse ja Kinnisvara Kutsenõukogu otsusega nr 11 diplomeeritud arhitekt, tase 7, volitatud arhitekt, tase 7 ja volitatud arhitekt-ekspert, tase 8 standardite uustöötlust (kõik kehtivusega kuni 12.02.2023)¹⁴. Selleks, et tagada arhitektuurilooma ja ehitatud keskkonna kõrget taset, osalevad Kultuuriministeerium ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium arhitekti kutset andva kogu tegevuses Eesti Arhitektide Liidu juures, Kultuuriministeerium sisearhitekti kutset andva kogu töös Eesti Sisearhitektide Liidu juures ning maastikuarhitekti kutset andva kogu töös Eesti Maastikuarhitektide Liidu juures. Rahandusministeerium osaleb ruumilise planeerija kutset andva kogu töös Eesti Planeerijate Ühingu juures ja kutsestandardi uuendamisel. Lisaks nõustab Rahandusministeerium vastavalt vajadusele kohalike omavalitsuste ja ministeeriumide planeeringuhangete korraldamist ning kvaliteedikriteeriumide järgimist nendes.

2020. aastal ilmunud **Eesti inimarengu aruanne 2019/2020 „Linnastunud ühiskonna ruumilised valikud”**¹⁵ oli täies mahus pühendatud ruumiküsimustele ja ruumikvaliteedi probleemide analüüsile. Aruanne on oluline verstapost ruumiteadlikkuse tõstmisel ühiskonnas tervikuna.

Kultuuriministeerium toetab arhitektuurivaldkonna kui loomeala arengut peamiselt arenduskeskuse tegevustoetusega ning taotlusvooruga "Arhitektuuri ja disaini arendusprojektid"¹⁶. Lisaks toetab ministeerium Eesti arhitektuuri väljapanekut Veneetsia arhitektuuribiennaalil. Erinevate taotlusvoorude kaudu toetatakse arhitektuuri ja disaini valdkondade arendusprojekte ning arhitekte ja disainereid loovisikutena erialaliitude (Eesti Arhitektide Liit, Eesti Sisearhitektide Liit, Eesti Maastikuarhitektide Liit) kaudu. Arhitektuuri valdkonda toetatakse Eesti Kultuurkapitali arhitektuuri sihtkapitali ning disaini valdkonda arhitektuuri või kujutava ja rakenduskunsti sihtkapitali kaudu. (Allikas: Kultuuriprogramm 2021–2024, Kultuuriministeerium 2020¹⁷).

Arenguvajadused

Kui kultuuripoliitika põhialuseid valmistati ette veel 2007–2009 kriisist tingitud majanduslanguse mõjudega kontekstis, siis perioodi viimane, 2020. aasta oli aga juba COVID-19 pandeemia-aasta. Perioodi ilmestab seega üleminek „**ühes kriisist teise**”. Nii nagu töid arhitektide ja inseneride esindusorganisatsioonid oma 25. märtsi 2020 pöördumises Vabariigi Valitsusele esile, avaldab kriis pikaajalisemat mõju kogu projekteerimis- ja ehitussektorile ning seeläbi kogu Eesti ehitatud elukeskkonna kvaliteedile. Oluline on riigipoolsete investeeringute jätkamine hoonetesse ja rajatistesse pikaajalises plaanis, mis annab kindlust ehitussektorile tervikuna. Kuna majandus on pidurdumas, siis on oluline, et **majanduse langusfaasis suurendaks avalik sektor investeerin- guid**, et stabiliseerida olukorda turul, elavdada majandust ning vähendada negatiivse majandus- tsükli mõjusid. Seda saab teha nt uute riiklike projektide algatamise ja olemasolevate jätkamise RKASi kaudu. Olukorra leevendamisele saab kaasa aidata ka Kredexi taotlusvoorude tihendamine

¹³ Eksperdirühma mandaadiga saab tutvuda <https://kul.ee/media/65/download>.

¹⁴ Vt lähemalt https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/KA0/vaata/10086627?show_avalik=1#kao_kutsestandard.

¹⁵ Loe lähemalt <https://inimareng.ee>.

¹⁶ Vt täpsemalt siit: <https://www.kul.ee/arhitektuuri-ja-disaini-arendusprojektid>

¹⁷ Kultuuriprogramm 2021–2024 on leitav aadressilt:

https://www.rahandusministeerium.ee/system/files_force/document_files/201001_kultuuriprogramm_2021_2024.pdf?download=1

Riigi tasandil eri ruumiloome valdkondade kompetentsi koondav üksus looks ruumivaldkondi tervikuna käsitledes visiooni riigi ruumilisest tasakaalustatud tulevikust.

(avada kiirendatud tempos Kredexi fonde elamute ja ärihoonete rekonstrueerimiseks, st tihemini kui tavaolukorras (1–2x aastas) ja suuremas mahus).

Regionaalpoliitika vaateski tuleb elukeskkonna kvaliteeti säilitada ka majanduslanguse faasis. Juhul kui tekib vajadus teha omavalitsuste eelarvetes vähendamisi, ei tohiks seda teha kvaliteetse eluruumi arvelt. Põhimõte peaks olema “kui vähem, siis kvaliteetsem”, mitte odavam. Ka kriisi olukorras tuleks asendada hinnapõhised riigihanked **väärtuspõhiste hangetega**, et välistada massilist alapakkumist projekteerimistöodele.

Läbiva valdkondliku trendina perioodi 2014–2020 lõikes tuleb välja tuua, et keskkonnasäästlikkuse ja jätkusuutlikkuse põhimõtete rakendamist on Euroopas asutud käsitlema **ehituse eluringi üleselt**. Samal ajal kasutab tänapäevane ehitustegevus järjest enam digitehnoloogia vahendeid ning suundub üha rohkem avatud ehitusplatsilt tehasesse. Keskkonnasõbralikkuse tähtsustamine käsikäes digilahenduste arenguga on Eestis näiteks kaasa toonud **puitmajatehaste** kui tootmis-sektori hüppelise arengu, kes on asunud varasemast rohkem kasutama ka Eesti arhitektide ja disainerite teenuseid. **Ruumiloomeprotsess tervikuna** (sh ehitusprojektid) on muutunud üha **keerukamaks**, kuid valdkonna ettevõtete investeringud TA-tegevusse on väiksema osakaaluga võrreldes teiste majandusvaldkondadega. Seetõttu on oluline välja tuua, et **valdkonna ettevõtete vähene TA-tegevus vajab stimuleerimist**.¹⁸ (Allikas: Ehituse pikk vaade 2035. Civitta, 2021)

Riik peaks oma ruumilist keskkonda senisest tunduvalt rohkem väärtustama. Seni puudub Eesti riigil looduskeskkonda ja ehitatud keskkonda koos vaatav ning eri ruumiloome valdkondi siduvalt rakendav ruumipoliitika, mis oleks tegevuse aluseks kõigil otsustustasanditel ja kõigis valdkondades. Elukeskkonna ruumilist arengut puudutavate otsuste killustatusele ja ühiste eesmärkide puudumisele kui probleemile on viidanud nii õiguskantslerid, erialaliidud kui ka eri ministeeriumid enam kui kümnekond aastat (Allikas: Ruumiloome eksperdirühma lõpparuanne, URL: <https://www.kul.ee/media/799/download> (11.04.2021)).

Valdkondade kitsaskohtade lahendamiseks tuleb jätkuvalt tösta läbivalt avaliku ja erasektori ruumi- ja disainipädevust – asjatundlikkust ja vastutusvõimet ruumi arengut mõjutavate otsuste kujundamisel ja elluviimisel, sh arendada ruumiharidust ja disainiõpet üldhariduskoolist alates. Tugevdada tuleb avaliku sektori ruumiloomealast teadus-arendustegevust (TA) ja leida võimalusi uuringute läbiviimiseks, et poliitikamuutused oleksid teadmispõhised.

Koostöös Rahandusministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Keskkonnaministeeriumiga on küll ette valmistatud ruumivaldkonna ühendameti loomine, eesmärgiga suurendada ruumikaalutluse arvestamist otsustusprotsessides, kuid ühendameti loomiseni ei ole perioodi vältel jõutud. Edendamist vajab valdkondade ekspordivõimekus ja rahvusvahelistumine. (Allikas: Kultuuriprogramm 2021–2024, Kultuuriministeerium 2020.). Riigi tasandil eri ruumiloome valdkondade kompetentsi koondav üksus looks ruumivaldkondi tervikuna käsitledes visiooni riigi ruumilisest tasakaalustatud tulevikust, analüüsiks oluliste ruumiotsuste ruumilist mõju – annaks ruumiotsusele ruumilist mõõdet. (Allikas: Kultuuriprogramm 2021–2024, Kultuuriministeerium 2020.). Olukorras, kus eri ministeeriumide ja asutuste ruumiloome otsused peaksid lähtuma kokkulepitud eesmärkidest, kuid puudub ühtne ruumiloomepoliitika, tuleb leida lahendused ruumiloome tööühma ettepanekute elluviimiseks, sh ruumiloome kompetentsikeskuse moodustamiseks ja kvaliteetse ruumi aluspõhimõtete elluviimiseks.

¹⁸ Vt Ehituse pikk vaade 2035. Civitta, 2021. https://eehitus.ee/wp-content/uploads/2021/04/Ehituse-pikk-vaade-2035-v1_6.pdf

Kogu elukeskkonna, sh taristu (sh teedeehitus) ja avaliku ruumi kavandamisel ja loomisel – avaliku ruumiga seotud otsustes – tuleb lähtuda kvaliteese ruumi aluspõhimõtetest. Oluline on jätkata väärtuspõhise riigihanke läbiviimise parima praktika väljatöötamist, mis tagaks kvaliteetse ehitatud keskkonna arengu ja autoriõiguste kaitse selle loomisel. Avaliku sektori poolt rajatavate hoonete puhul on üldjuhul riigi tasandil hakatud senisest enam jälgima arhitektuurivõistluste head tava, kuid ideekonkursi ehk arhitektuurivõistluse korraldamine tuleb avaliku sektori objektide rajamisel muuta kohustuslikuks.

Ühtlasi on vaja:

1) edendada valdkonna ekspordivõimekust ja rahvusvahelistumist – ettevõtluse ja loome-majanduse toetusmeetmed peaksid arvestama senisest enam arhitektuuribüroode vajadustega. Uute tehnoloogiate areng ja kasutuselevõtt ning kliimamuutustega kaasnevad väljakutsed loovad uusi võimalusi innovatsiooniks, kuid digipöördega kaasaskäimisel tuleb silmas pidada, et digitaalsed lahendused on arhitektuuris vahendiks, mis teenivad elukeskkonna kvaliteedi eesmärki. Eestil on potentsiaali kujuneda rahvusvahelise mainega arhitektuurimaaks.

2) jätkata ruumihariduse arendamist üldharriduskoolist alates – arhitektuurialane teadlikkus algab koolist, seepärast on oluline ruumiteadlikkuse ja arhitektuurialaste pädevuste sidumine õppekavadega ning soodustada ruumiloomealast huviharidust. (Allikas: Arhitektuurivaldkonna arenguvajadused 2021.–2025. a. Kultuuriministeriumi memo 2021.)

Arhitektuurialane teadlikkus algab koolist, seepärast on oluline ruumiteadlikkuse ja arhitektuurialaste pädevuste sidumine õppekavadega ning soodustada ruumiloomealast huviharidust.

DIGIKULTUUR

2020. oli Eestis digikultuuri teema-aasta. Digikultuuriaastat korraldas neljaliikmeline konsortsium, millesse kuulusid juhtpartnerina Eesti Rahvusraamatukogu ning Muinsuskaitseamet, Eesti Rahvusringhääling ja Eesti Filmi Instituut. Teema aasta raames toimus mitmeid algatusi: loodi 50 Eesti autorite proosateose heliraamatud, mille lugesid sisse Eesti autorid, telliti uuring Eesti muuseumide ühise digitaalse külastuskaardi rakendamiseks, mis võimaldaks tulevikus reaalajas jälgida oma külastajate arvu, nende käitumismustreid, rikastada külastuskogemust elektrooniliselt järgi saadetud materjalidega ja teha ühiseid turunduskampaaniaid. Testiti esimesi virtuaalfestivale – Intsikurmu muusikafestivali ja Pimedate Ööde Filmifestivali, mis toimusid hübriidsena füüsilises ja virtuaalruumis, mis on paratamatu tulevik. Loodi uus muusika voogedastusplatvorm autoritele õiglase tasu maksmiseks, mis lubab artistidel ise palasid internetti laadida ja saada nende kuulamise eest 90% laekuvast tulust.

Üks teema-aasta oluline tulemus oli raporti koostamine digikultuuri valdkonna hetkeseisust Eestis. Raporti eesmärgiks oli kaardistada väljakutseid ja võimalusi, mida tehnoloogia pakub otseselt neile Eesti avaliku sektori institutsioonidele, mis on seotud kultuurivaldkonna korraldamisega ning erasektori institutsioonidele, mis on avaliku sektori poliitikast ja initsiatiividest kõige rohkem mõjutatud.¹⁹

Kultuuriministeeriumi vaates on digikultuuri taganttõukamise osas kõige olulisem meede kultuuripärandi digiteerimise tegevuskava. Praegune kava valmis 2018. aastal ja lõpeb 2023. aasta esimesel poolel. Selle eesmärk on teha 2023. aastaks digitaalselt kättesaadavaks kolmandik meie mäluasutustes talletatavast kultuuripärandist ja uuendada mäluasutuste info hoidmise taristut.

2023. a käivituva kultuuripärand digiteerimise tegevuskavalt oodatakse, et see ei keskenduks mitte niivõrd eri pärandiliikide digimisele, vaid läheneks digitule pigem kasutaja vaatevinklist. Küsimus on, milliseid uusi tegevusi ja teenuseid on kättesaadavuse ja kasutatavuse suurendamiseks vaja ja milliseid tehnoloogiaid tuleks selleks arendada.

Rahvusvaheliselt koostatakse digivaldkonna indekseid ja ülevaateid juba vähemalt alates 2012. aastast (Eurobaromeeter). Eestiga seoses väärib esiletõstmist Euroopa Komisjoni tellimusel alates 2016. aastast kord aastas koostatav digitaalse majanduse ja ühiskonna indeks DESI. Digikultuuri vaates on Eesti jaoks oluline tähelepanek, et digitehnoloogiate integreerimise üldises vaates paikneb Eesti Euroopa maade võrdluses alles 14. positsioonil, mis on viimaste aastate lõikes jäänud enam-vähem samaks. See muutuja kirjeldab ennekõike erasektori üldist valmisolekut kasutada digitehnoloogiate pakutavaid võimalusi oma teenuste vahendamiseks. Samas paikneb Eesti digitaalsete avalike teenuste kvaliteedi vaates kõikide vaadeldud aastate lõikes esimesel kohal. See tähendab, et vahe era- ja avaliku sektori valmiduses pakkuda digipõhiseid teenuseid on Eestis märkimisväärselt suur.

Arenguvajadused

- Puudub samast ajaperioodist kõiki pärandivaldkondi terviklikult haarav digisisu. Mäluasutuste koostöös ning massdigiteerimist kasutades on kultuuripärandi digiteerimine temaatiliselt sihipärasem ja ressursisäästlikum, kui sellega tegeleksid asutused iseseisvalt ja tellimuste põhiselt. Nii on võimalik ressursisäästlikult digiteerida erinevate valdkondade

¹⁹ <https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:451854/390206/page/1>

Riigi hallatavates mäluasutustes on kokku üle 900 miljoni Eesti kultuuri jaoks olulise pärandi objekti, mis väärivad digiteerimist.

kultuuripärandit tervikuna sarnasest ajaperioodist ning teha Eesti mäluasutuste kogudes olevast kultuuripärandist digitaalselt kättesaadavaks 2023. aastaks 33% ning 2030. aastaks 45%. Riigi hallatavates mäluasutustes on kokku üle 900 miljoni Eesti kultuuri jaoks olulise pärandi objekti, mis väärivad digiteerimist, 2020. a lõpuks oli digiteeritud sellest ca 10%, Kokku on digitaalsena kättesaadav u 21% kultuuripärandist.

- Kultuuripärandi digiteerimise tegevuskava pani aluse valdkondade vahelisele ja ülesele koostööle, kuid koostöö hoidmise ja edendamise, töövoogude optimeerimise, suurema ressursisäästu saavutamiseks ning dubleerimise vältimiseks on vajalik käivitunud tegevusi jätkata ja välja töötada järgmine tegevuskava.
- Kuna oluline osa kultuuripärandist ei ole digiteeritud, mõjutab see otseselt teiste valdkondade nagu haridus, teadus, turism, meedia, riigi e-teenused, toidlustus, regionaalne areng, ettevõtlus, loomemajandus, kirjastamine, mängusektori teenuste arengut.

2018. aastal toimus Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi tellimisel uuring "Pikaajalise säilitamise arhitektuuri ärianalüüs"²⁰. Uuringu eesmärgiks oli töötada välja säilitamisväärtusega digitaalsetele objektidele sobiv pikaajalise säilitamise arhitektuur ning seda toetav valitsemise administratiivne lahendus. Pikaajaline säilitamine tagab, et digitaalsed objektid on pidevalt kasutatavad ka tulevikus, kui tehnoloogiline keskkond on oluliselt muutunud. Kaardistamise tulemusel leiti, et nõuetekohase pikaajalise säilitamise küpsusega on kaks asutust ja üks süsteem: vastavalt Rahvusarhiiv, Rahvusraamatukogu ja Muuseumide infosüsteem – MuIS, kus on välja töötatud protsessid digitaalsete objektide vastuvõtuks, pikaajaliseks säilitamiseks ja juurdepääsu võimaldamiseks. Sellest tulenevalt ei ole vaja pikaajaliseks säilitamiseks otseselt uusi protsesse disainida, vaid tuleb rakendada viidatud asutuste küpsustasemega protsesse. Teised asutused peavad tagama, et pikaajalisele säilitamisele kuuluvad digitaalsed objektid jõuaksid kõrge küpsusega asutustesse.

²⁰ Uuring on leitav aadressilt: <https://mkm.ee/sites/default/files/content-editors/lopparuanne.3.pdf>
Uuringu kontekstis tähendas pikaajaline säilitamine alalist või üht inimeluiga ületavat säilitamisperioodi.

DISAIN

Valdkonna statistika ülevaade

2015. aastal tegutses Eestis 677 disaini valdkonnas tegutsevat ettevõtet – 41,6% enam kui 2011. aastal, töötajaid oli 1060 (mida on ligikaudu 77% enam kui 2011. aastal), kellest 112 olid füüsilisest isikust ettevõtjad ja saadud tulu oli 42,2 mln eurot. Disainifirmad on enamasti väikeettevõtted, kus töötab 1 - 2 inimest. Disaini valdkonnas tegutsevate äriühingute, MTÜ-de ja FIE-de müügitulu oli 42,2 mln eurot, sellest 41,4 mln eurot teenisid äriühingud.

Valdkonna suurimaks rahastajaks on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS), rahalisi vahendeid on eraldanud ka Eesti Kultuurkapitali kujutava ja rakenduskunsti ning arhitektuuri sihtkapitalid²¹. Kultuuriministeerium toetab valdkondlikku arenduskeskust – Eesti Disainikeskust – tegevustoetusega ning disainivaldkonna arengut ühtlasi taotlusvooriga „Arhitektuuri ja disaini arendusprojektid“.

Disainivaldkonnale eraldati 2020. aastal Kultuuriministeeriumi kriisiabi vahendeid 442 204 euro eest. Abi anti disainiettevõtetele, kelle vajadused olid meetme määrusega kooskõlas ja põhjendatud. Toetusvajadus oli eelnevalt koos valdkondlike partneritega kaardistatud. Sihtrühmi kuulusid disaini valdkonna eraõiguslikud juriidilised isikud, kes tegutsesid isetootva disaineri põhimõttel, on tegutsenud disainivaldkonnas vähemalt kolm viimast aastat enne taotluse esitamist, kelle viimase kolme aasta keskmine majandusaasta käive on vähemalt 25 000 eurot, tegevusalaks on materjalipõhine disain ja tegevus põhineb autoriloomingul. Kompenseeriti põhitegevusega seotud kulusid, mille katmiseks planeeritud tulud olid oluliselt vähenenud. 150 000 euro ulatuses olid taotlejad saanud toetusi ka EASilt ja Töötukassalt.

Olulisemad tegevused

Kui kultuuripoliitika põhialuseid valmistati ette veel 2007–2009 kriisist tingitud majanduslanguse mõjudega kohanedes, siis perioodi viimane, 2020. aasta oli aga juba COVID-19 pandeemia-aasta. Perioodi ilmestab seega üleminek „**ühes kriisist teise**“. Vaatamata sellele on disaini tegevusväli jõuliselt laienenud ning disain kui selline on olemuselt muutunud. Esile on kerkinud terav vajadus mõisterraamistiku ja uue disainikultuuri arendamise järgi laiemalt. Avalik sektor on olnud muutuste loomisele, uuendustele ja eksperimentidele avatum kui erasektor.

Disainivaldkonna arendamine tugineb **valdkonnasisesele kokkuleppele**, millises suunas valdkond peaks arenema ja mida tuleks selleks teha. Disainivaldkonna arengukava, mis valmis 2019. aastal, sõnastab visiooni, strateegilised suunad, eesmärgid ja huvigrupid ning pakub valdkonnast sündinud vaadet sellele, kuidas rakendada disaini paremini majanduse ja ühiskonna hüvanguks; kus nähakse disainivaldkonna arenguhüppe võimalusi, kuidas tõsta professionaalset taset ning vähendada tegevuste killustatust ja dubleerimist. Riigi, sh Kultuuriministeeriumi roll ning elluviidavad ülesanded määratletakse riigi strateegilistes arengudokumentides, mis saavad sisendiks ettepanekuid disainivaldkonna arengukavast. Lisaks aitab Kultuuriministeerium kaasa ringdisainialase teadlikkuse tõstmisele, mis toetab ringmajanduse eesmärkide saavutamist.

²¹ Uuring on leitav aadressilt: <https://www.kul.ee/media/281/download>

²² Vt määrus „COVID-19 puhangust tingitud erakorraline abi kultuuri- ja spordivaldkonnale“ <https://www.riigiteataja.ee/akt/130042020029?leiaKehtiv>.

²³ Tärkavate disainipraktikate kaardistamine. Ruth-Helene Melioranski, Martin Pärn. Eesti Disainikeskus, 2020. <https://kul.ee/media/656/download>

²⁴ Disainivaldkonna arengukava on leitav aadressilt: https://media.voog.com/0000/0038/1850/files/EEST%20DISAINI%20ARENGUKAVA%202023_loplik.pdf

Riigikantselei juures alustas 2016. a tööd avaliku sektori **innovatsioonitiim**, kelle ülesanne on muuta avalikke teenuseid kasutajasõbralikumaks inimkeskse lähenemise abil ning seeläbi aidata kaasa uuenduslike, funktsionaalsete, keskkonnasäästlike, kasutajasõbralike ja atraktiivsete teenuste ja lahenduste väljatöötamisele ning kaasavate ja turvaliste keskkondade kujundamisele. Seda on peetud silmapaistvaks näiteks disaini rolli paranenud teadvustamisest avalikus sektoris ja nende tegevus on tunnustatud ka 2020. a Eesti Disainiauhindade konkursil. Avalikkuse disainiteadlikkust suurendavates tegevustes on keskne roll Eesti Disainikeskusel, Eesti Kunstiakadeemial ning Eesti Disainerite Liidul, kes on järjepidevalt korraldanud kommunikatsiooni-, koolitus jt tegevusi (Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021, avaldamisel.)

Kultuuriministeerium on toetanud Eesti Disainikeskuse (EDK) kui Kultuuriministeeriumi strateegilise partneri ja valdkondliku arenduskeskuse tegevusi, mis keskenduvad muu hulgas valdkonna **ettevõtete konkurentsivõime ja ekspordivõimekuse tõstmisele**. EDK tegeleb näiteks professionaalsete disainerite kompetentside kaardistamise ja valideerimise süsteemiga, disainialaste uuringute algatamise ja elluviimisega ning disainihariduse ümarlaua koordineerimisega. Rahvusvahelistumise suunal on oluline, et alates 2019. aastast on EDK taas võrgustiku BEDA liige, mistõttu on avardunud võimalused osaleda piiriülestes ühisprojektides valdkonda eestvedavate riikidega nagu Taani, Holland, Saksamaa, Suurbritannia ja Põhjamaad.

Kultuuriministeeriumi koostöö teiste ministeeriumide, riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja disainivaldkonnaga on suunatud sellele, et Eesti ettevõtted kasutaksid oma tegevuses rohkem disaini, jõudmaks disainiredeli n-ö **ülemistele pulkadele. Eesmärk on suurendada nende ettevõtete osakaalu, kes kasutavad disaini uute toodete ja teenuste väljatöötamisel ning ettevõtte strateegilisel juhtimisel**. 2018. aastal viidi Kultuuriministeeriumi eestvedamisel koostöös EAS-iga läbi uuring „Disainikasutus Eesti ettevõtetes ja sihtasutustes“, mille eesmärk oli kaardistada ja analüüsida disainikasutust nii era- kui ka riigi osalusega ettevõtetes ning riigi asutatud sihtasutustes ja MTÜdes. Tegemist on 2013. aastal läbi viidud samalaadse uuringu jätkuga, mis peaks andma sisendi riigipoolse sekkumise tegevuskavade koostamiseks, tervikpildi disainikasutuse hetkeseisust ja ülevaate, kuidas organisatsioonid võiksid jõuda disainiredelil kõrgematele astmetele ning kogutud andmete põhjal analüüsi (sh uuringu tulemuste võrdluse eelmise uuringuga), järeldused ja ettepanekud. Uuringu tulemused näitavad, et Eesti ettevõtted kasutavad oma tegevuses rohkem disaini kui viie aasta eest, kuid disainiredeli ülemistele pulkadele, kus paiknevad ettevõtted kasutavad disaini uute toodete ja teenuste väljatöötamisel ning ettevõtte strateegilisel juhtimisel, on endiselt astunud vaid vähesed.

On tähelepanuväärne, et Eesti Kunstiakadeemia (EKA) ja EDK eestvedamisel on hakatud ulatuslikumalt tegelema **ringdisaini teemadega**. 2018. aastal EASi korraldatud ideekonkursi raames sai rahastuse EDK esitatud projekt „Ringdisain“, mille eesmärk on väikese ja keskmise suurusega ettevõtete ringdisainialase teadlikkuse tõstmine ja neile praktiliste võimaluste pakkumine, et võimaldada neil osaleda ökoinnovatsioonis ja ringmajanduse poole liikumises. EDK on võtnud sihikule ringdisaini auditi ja sprindi läbiviimise tugitegevuse pakkumise. Ringmajandus on üks neljast Euroopa Komisjoni fookusvaldkonnast ning ringdisaini auditi mudel ühendab ringmajanduse ja disainivaldkonna kompetentsid. Mitmed Eesti disainerid ja ringmajanduse eksperdid on EDK koolitustel saanud väljaõppe ringdisaini auditi läbiviimiseks ning täiendavaid koolitusi on kavas pakkuda ka järgnevatel aastatel.

EDK korraldab kaks korda aastas **disainihariduse ümarlauda**, mille eesmärk on edendada koostööd ja tõsta erialase hariduse kvaliteeti. Seal osalevad Eesti disainiõpet pakkuvate haridusasutuste esindajad, et jagada kogemusi ja arutada võimalusi disaini arengukavas väljatoodud tegevuste elluviimiseks.

Olulise poliitikamuudatusena tuleb esile tõsta, et Kultuuriministeerium on koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ja EDKga toetanud **disainiõppe viimist üldhariduskoolidesse**. Gümnaasiumiastmele töötati 2016–2017 välja valikkursus „Disainiprotsess“, mida koolid saavad ainekava ja õppeplaani kokkupanemisel rakendada. Eesti Kunstiakadeemia ja Tallinna Ülikooli ühisõppekava

Disainiöö 2020.

Disainiöö rikkalikku programmi kuuluvad muuhulgas näitused, konverents, seminarid, loengud, töötoad, konkursid ja moeetendus.

kunstiõpetajate ettevalmistamiseks sisaldab disaini kursust, mis toimub üle aasta ja valmistab tulevasi õpetajaid ette valikkursust läbi viima.

Kõrghariduses on eesmärkideks **õppe rahvusvahelisus ja praktilisus**. Haridus- ja Teadusministeerium on halduslepingute ettevalmistamisel kõigi kõrgkoolidega läbi arutanud praktikamahu suurendamise küsimused. Ühisõppekavadel õppivaid üliõpilasi arvestatakse tulemusrahastamisel edaspidi mõlemas kõrgkoolis nagu vastutusvaldkonda vastuvõetuid, mis peaks soodustama ühisõppekavade loomist. Õppekava avamisel on nõutud ka sektori esindajate kaaskiri, kes peavad kinnitama, et vajadus vastava õppekava järele on olemas. Lisaks peab vastavalt kõrgharidusstandardile õppekava vastama nii tööturu kui sihtgrupi vajadustele.

Iga-aastane rahvusvaheline **Disainiöö festival**²⁵ aitab tõsta avalikkuse üldist teadlikkust disaini kultuurilistest, sotsiaalsetest, majanduslikest ja keskkondlikest väärtustest ning jätkata Eesti disaini tutvustamist rahvusvahelisel areenil. Festivali kutsus ellu Eesti Disainerite Liit, sündmusi korraldatakse alates 2006. aastast. Rikkalikku programmi kuuluvad muuhulgas näitused, konverents, seminarid, loengud, töötoad, konkursid ja moeetendus. Festivali mitmekesisust tihe satelliitide programm, kuhu on kaasatud ka muuseumid. Enamus üritusi on külastajatele tasuta. 2015. aastal pälvis Disainiöö EFFE kvaliteedimärgise.

Disainiöö kõrval on **Eesti Disainiauhinnad**²⁶ üks olulisematest regulaarsetest sündmustest, mis edendab jõuliselt nii avaliku kui ka erasektori ning laiema avalikkuse disainiteadlikkust. Eesti Disainiauhindu antakse välja iga kahe aasta tagant, korraldab Eesti Disainikeskus koos Eesti Disainerite Liidu, ADC*Estonia, Teenusmajanduse Koja ja Eesti Kunstiakadeemiaga. Esmakordselt anti Eesti Disainiauhinnad ühiselt välja 2012. aastal. Tunnustusi jagatakse tootedisaini, graafilise disaini, veebidisaini, teenusedisaini, disainihariduse, elumuutva disaini ja noore disaineri kategooriates, millele lisanduvad eriauhinnad (SÄSI, Noor Püss, Prillitoos, BRUNO elutööauhind). Alates 2020. aastast liiguvad graafilise disaini ja veebidisaini traditsioonilised ning oskustepõhised kategooriad Kuldmuna konkursile ja Eesti Disainiauhinnade konkursil pööratakse edaspidi rohkem tähelepanu disaini rakendamise väärtustele ning antakse välja ühelt poolt kategooriateüleseid auhindu (nagu

²⁵ Vt <https://www.disainioo.ee>.

²⁶ Vt <http://www.eestidisainiauhinnad.ee>.

Noor Püss, Prillitoos ja Aasta Disainer), teiselt poolt väärtuspõhiseid auhindu, mis on kooskõlas rahvusvaheliste väärtuskategooriatega.

Mitmeid eesti disainereid on tunnustatud rahvusvaheliselt prestiižse **Red Dot**²⁷ auhinnaga – võidud näitavad eesti disaini kõrget taset. Eesti kaubamärgi WOH ja disainer Margot Vaaderpassi ühistööna valminud innovaatiline riidepuudeseeria WOH Hangervõitis 2020. aastal Red Dot tootedisaini auhinna. Uuenduslik „tõmba ja kleebi“ kinnitusega ehk iseliimuv naturaalsest väärispuidust seinakattematerjal Grovener tõi 2019. aastal Eesti disaineritele (Mihkel Masso, Karl Saluveeri ja Grovener OÜ ühistöö) sama kategooria auhinna. Varasemalt on Red Dot auhinna pälvinud Karl Annus ja Glens lugemisprillid (2017, Glens), Mihkel Masso ja elektrikeris Huum Drop (2015, Huum), Kaidi Ploomipuu ja newWeave vaip (2011, Narma), Julia Maria Künnap ja söögitool Mari (2010), Hannes Unt ja Restoran Kaerajaan (2008) ning Martin Pärn ja klapplaud Martin (1998, Martela).

Valdkonna üldiseloostusena on oluline välja tuua, et disaini tegevusväli on jõuliselt laienenud ning disain kui selline on olemuselt muutunud. Disain kui tegevus on muutunud objektikesksest holistlikumaks ja kontekstualiseeritumaks, käsitledes **laiemat ökosüsteemi ja selles toimivaid suhteid**. Objekti asemel on fookusesse tõusnud üldisemad eesmärgid, laiema konteksti ja muutuste juhtimisega seotud mõjud. Disainivaldkond on hakanud muutuma **uurimuslikumaks**, disainiuurimuses rakendatakse laialdaselt kasutajauuringuid. Disainimise oskus kandub üle teistesse valdkondadesse, samuti argitasandile igaühe baasoskusena. Disainimises osalejate ringi laiendamine on jõudsalt arenenud käsikäes koosloome esiletõusuga, mis on viinud **uudsete hübriidsete koostöövormideni** akadeemia ja praktikute vahel. Disaineri roll on olla disainiprotsessi algataja, arutelu juht ning suunaja, koosloome tegevusjuht ja kuraator. Keskele kohale disaineri tegevuses on tõusnud lahendusvõimaluste otsimine, kirjeldamine ja testimine. On tekkinud **uued disaineriprofilid**, kus kesksel kohal on endiselt visualiseerimine, kuid see on tõusnud ruumilise ja visuaalse mõtlemise tasandile, ja seda kombineeritakse loova ja analüütilise mõtlemisega. Professionaalse disaineri kompetents põhineb oskusel luua reaalseid lahendusi, mis sünnivad probleemi mõistmise kaudu. Loovus ja uudsus on sealjuures endiselt tähtsad, kuid neid ei hinnata mitte niivõrd objekti lõpptulemuse kui selle kujunemise protsessi ülesehituse ja kaugemale ulatuva mõju järgi. Kriitilise tähtsusega on uue **mõisteraamistiku ja uue disainikultuuri arendamine laiema**lt. Avaliku sektori rolli ei tohi siin alahinnata, kes on kahtlemata olnud muutuste loomisele, uuendustele ja eksperimentidele märksa avatum kui erasektor²⁸.

Arenguvajadused

Suurimad kitsaskohad disaini valdkonnas on lühidalt järgmised:

- ettevõtete ja asutuste disainivõimekuse tõstmine, disainipädevuste senisest suurem rakendamine nii avalikus kui ka erasektoris
- innovatsiooni soodustav seadusloome
- Eesti disaini nähtavuse ja ekspordi suurendamine
- disainipädevuse tõstmine ühiskonnas üldiselt
- vajadus arendada disainihariduse mudelit kõigil haridustasemetel (ka elukestvas õppes)
- kutsekvalifikatsiooni süsteemi arendamine.

Disainiettevõtete ekspordivõimekust hinnatakse madalaks – eksport moodustab nii Eesti Konjunktuuriinstituudi 2018. aasta uuringu kui ka 2021. a koostatud Praxise hindamises osalenud

²⁷ Nordrhein-Westfalen disainikeskus Saksamaal lõi Red Dot auhinna 1955. aastal. See on maailma prestiižsemad disainiauhindu, mis on kujunenud tunnustatud kvaliteedimärgiks. Auhinnaga tunnustatakse silmapaistvat tööstusdisaini ja tõstetakse esile kontseptsiooni välja töötanud disainimeeskonda. Konkursi kõrget taset ja tihedat sõela näitab seegi, et auhinnale esitati nt 2019. aastal üle 5500 toote 55 riigist. Hinnatakse toote disaini, otstarbekust, uuenduslikkust, kvaliteeti, jätkusuutlikkust ja ergonoomikat. Kokku oli Red Dot konkursil 2019. aastal üle 18 000 osaleja. Lisaks tootedisainile antakse auhinda välja ka kommunikatsioonidisaini ja disainikontseptsiooni kategoorias.

²⁸ Allikas: Tärkavate disainipraktikate kaardistamine. Ruth-Helene Melioranski, Martin Pärn. Eesti Disainikeskus, 2020

disainivaldkonna tegijate sõnul ettevõtete kogutulust umbes 10% ning disainibürood on väikesed, 2016.a oli keskmine disainiettevõtte suurus 1,6 töötajat, mis on takistuseks suurematel tellimustel puhul. Rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmiseks on oluline muuhulgas Eesti kui disainimaa maine tõstmine – Eesti disaini ja disainerite rahvusvahelise nähtavuse suurendamine ja disaini-ekspordi edendamine, sh Eesti disaini turundus, eksporditoetusmeetmed, disainidiplomaatia (sh disainisaadikud). Samuti disainiettevõtete (ja disaini strateegiliselt rakendatavate ettevõtete) ekspordi kasvu soodustamine, rahvusvaheliste koostööprojektide mahu kasvatamine.

2018. a läbiviidud Eesti ettevõtete ja sihtasutuste disainikasutuse uuring toob esile, et **turul pakutavat disainiteenust** peavad ettevõtted üldjoontes kvaliteetseks. Ka disainiettevõtted hindavad disainerite oskusi, teadmisi, loovust ning professionaalsust heaks. Disainerite koolitus Eestis on heal tasemel, kuid senisest rohkem tuleks tähelepanu pöörata praktilisele õppele ning muutu-vatele turuvajadustele. Täiendavalt tuuakse uuringus esile, et ettevõtjad teavad Eestis pakutavate disainiteenuste kohta endiselt vähe. Samuti ei osata sageli hinnata disainikasutuse positiivseid mõjusid ettevõtte arengule. MTÜ Eesti Disainikeskusel on ettevõtjate ja disainerite hinnangul olnud disainikasutuse edendamisel Eestis oluline roll. Samas on praktilisel koostöö edendamisel ja programmide tõhustamisel ettevõtetega arenguruumi. Ettevõtete esindajad on riigi sekkumise osas disainiteenuse arendamisse pigem ettevaatlikud. Nii disaineritel kui ka ettevõtjatel on sageli keeruline välja tuua, milline võiks olla riigi roll disainisektori kujundamisel ning millised võiksid olla riigi poolt pakutavad meetmed disainiarenduse tõhustamiseks ning disainialaste teadmiste levitamiseks. Võimalike tugimehhanismidena tuuakse välja **ettevõtjate koolitusi, interaktiivseid õppematerjale ning mentorluse** arendamist²⁹.

Riigihangete tingimused ei toeta tihti tänapäevase disainikäsitluse ja -protsessi rakendamist ega soodusta otsesemalt Eesti disaini kasutamist. Avalik sektor tellib palju ka alla riigihanke maksu-muse määra jäävaid teenuseid, kus hanketingimuste läbimõeldus sõltub konkreetse asutuse disainipädevusest. Samas kasutab üha rohkem ettevõtteid disaini teadlikult ja süstemaatiliselt, kuid neid motiveerib pigem vajadus konkurentidest eristuda kui riigi tugi disaini rakendamisele. Disainikasutuse määra aitavad tõsta mh muutused innovatsiooni soodustavas seadusandluses, väärtus- ja kvaliteedipõhiste riigihangete ning disainipädevust rakendavate innovatsioonihangete juurutamine.

Ettevõtete konkurentsivõime suurendamiseks loodud toetusvõimalusi tuleb laiendada ka disainilahenduste väljatöötamisele³⁰.

Koosloomeplatvormide arendamine – terviklikum ülevaade eksperimenteerimist ja koos-loomet võimaldavast taristust Eestis võimaldaks paremini arendada disaini ökosüsteemi ning edendada koostööd ettevõtetega. Taristu hulka kuuluvad muuhulgas erinevad teadus- ja uurimis-keskused ning laborid, mis loovad eeldused prototüüpide valmistamiseks ja tootearenduseks disaini, inseneeria, teaduse ja tehnoloogia ristumiskohas.

Disainipädevuse tõstmine ühiskonnas läbivalt – disaini rolli selgitamine, disaini oskusliku rakendamise eeliste nähtavaks muutmise, professionaalse disainikasutuse esiletõstmine, edu-lugude näited disaini toel loodud reaalsest positiivsetest mõõdetavatest muutustest (keskkon-

Lisaks disainiharidusele on riiklikult oluline kogu haridussüsteemi disainimine, mis tähendab hariduse ja koolielu korraldamisel disaini meetodite ja mõtteviiside juurutamist.

29 Allikas: Disainikasutuse uuring Eesti ettevõtetes ja sihtasutustes, Tartu Ülikool RAKE 2018.

30 Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021.

nahoid, kasutusmugavus, kokkuhoid, aeg, käibe kasv, kasumlikkus, ekspordi kasv jne), koolitused, avalikkust kaasavad erialasündmused jne. Lisaks disainiharidusele on riiklikult oluline kogu haridussüsteemi disainimine, mis tähendab hariduse ja koolielu korraldamisel disaini meetodite ja mõtteviiside juurutamist.

Avaliku sektori **innovatsioonitiimi** tööd tuleks jätkata ka peale nende tegutsemisaja lõppu³¹.

Disainiuurimuse potentsiaal on Eestis realiseerimata. Disainivaldkonna õppejõudude järelkasvu tagamiseks ja disaini rakendamiseks ühiskonnas laiemalt on oluline väärtustada ja vastavalt ka rahastada disainivaldkonna TA-tegevusi, sh doktorantuuri ning postdoktorantuuri kohti³².

Kultuurkapitalis eraldi **disaini sihtkapitali** puudumine raskendab disainivaldkonna olulistele loomealastele ettevõtmistele rahastuse saamist.

ETENDUSKUNSTID

Valdkonna statistika ülevaade

Teatrit käidi 2019. aastal vaatamas ligi 1,3 miljonil korral (1 294 516 külastust), viimase 10 aasta lõikes on see kõrgeim, tulemus, kuid viimase 4 aasta lõikes on olnud teatrite külastus ligikaudu 1.2 miljonit aastas³³. Kokku anti 2019. aastal 7047 etendust ja mängukavades oli 610 lavastust, millest uuslavastusi oli 222. Teatrite külastuste poolest kuulume juba aastaid Euroopa ja kogu Maailma tippu. Keskmiselt oli 2019. aastal ühel etendusel 184 vaatajat, iga päev oli võimalik valida keskmiselt 19 etenduse vahel ja teatrisse tuli päevas keskmiselt 3 489 vaatajat, mis on suurim tulemus viimase viie aasta võrdluses. Samuti kasvas 2019. aastaks nii repertuaaris olevate lavastuste arv (540-lt 610-le) kui ka uuslavastuste arv (196-lt 222-le).

2020. aasta koroonakriisist tingitud piirangute ja koolide-lasteaedade ühiskülastuste keeldude tõttu, on numbrid kindlasti tunduvalt väiksemad. Esialgsete andmete kohaselt on publikunumbrid ja seega ka piletitulud langenud umbes kolmandiku võrra.

Teatrite tulu oli 2019. aastal kokku 59 768 440 €, millest piletitulu kokku 24% ja majandustegevusest laekuv tulu 35,5%. Toetusi said teatrid kokku 2019. aasal 38 533 666, millest valdav enamus (90,1%) tuli riigieelarvest.

Uuringu "Eesti teatri positsioon ja roll ühiskonnas", Turu-uuringute AS 2016³⁴ tulemused tõid esile järgmist:

- kontserditel või teatris käimist peavad väga või mõningal määral oluliseks vastavalt 72% ja 67% küsitletutest.
- Küsitluse tulemuste põhjal oli neid, kes on külastanud teatrietendusi vähemalt korra viimase aasta jooksul, kokku 57%.
- Sagedasemad teatrikülastajad olid naised, nooremad ja keskealised ning kõrgharidusega vastajad.

³¹ Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021.

³² Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021.

³³ Allikas: Statistikaamet, statistikaandmebaas: KU086: TEATRID | Aasta, Kategooria ning Näitaja.

³⁴ Uuring on leitav aadressilt: https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_teater/KU086

- Vastajad, kes teatris ei käi ega soovigi, toovad ootuspäraselt peamiseks põhjuseks huvipuuduse 54%, teatrist eemale jäämise põhjuseks on sageli ka tervislik seisund 30%.
- Ülejäänute puhul oli peamiseks põhjuseks ajapuudus, mis tuleneb nii tööst kui ka vajadusest pere ja lähedaste eest hoolitseda.
- Inimesed lähevad teatrisse vaatama konkreetset lugu koos kaaslasega ning arvestades sõprade ja tuttavate soovitustega. Oluliseks peetakse ka seda, et teatris oleks tagatud vaatajatele vajalikud mugavused, arvestatakse teatri mainet ja trupi koosseisu, silmas peetakse ka pileti hinda ning lavastuse tutvustusi meedias.

Olulisemad tegevused

Riik toetab etendustegevust peamiselt Kultuuriministeeriumi tegevustoetuse vooru vahendusel, Eesti Kultuurkapitali näitekunsti ja rahvakultuuri sihtkapitali ning Eesti Rahvakultuuri Keskuse korraldatava programmi "Teater maal" abil. Lisaks on ministeeriumis eraldi programm rahvusvahelistele etenduskunstide festivalidele. Samuti saab taotleda täiendavaid rahvusvahelistumise toetusi teiste ministeeriumi programmidest (Eesti kultuur maailmas jt). Kultuuriministeerium toetab ka koostööprojekti Aitan Lapsi fondi ja Eesti Pandipakendiga tasuta etenduste andmiseks lasteaedades. Programm "Teater maal" on mitmekülgne toetusmehhanism etenduskunstide regionaalse kättesaadavuse tagamiseks. Programmis on arvestatud nii sihtgrupilise kui žanrilise erinevusega (kaasaegsele tantsule eriprogramm), samuti on võimalik saada toetust nii teatrietendusi vaatama sõitmiseks (lastele ja noortele) ning teatrietenduste küllakutsumiseks haridusasutustesse või muudesse piirkonna etenduspaikadesse. Viimasel kümnendil on tehtud suuremahulisi investeeringuid nii sihtasutuste renoveerimiseks kui mitmete eraetendusasutuste uuendamiseks ja loomiseks (Vaba Lava 2 teatrikeskust, Theatrum).

Arenguvajadused

Repertuaaris olevate lavastuste sihtgrupilist jaotust silmas pidades on jätkuvalt oluline hoida lastele ja noortele tehtavate ja omadramaturgial põhinevate uuslavastuste osakaalu, tagada professionaalse teatri kättesaadavus üle Eesti ja luua tingimusi erivajadustega inimeste ligipääsetavusele etendusasutustes ja etenduspaikades. Lisaks toetada rahvusvahelisi koostööprojekte ja festivale, külalissetendusi ja Eesti teatrite päevi välisriikides, arvestades 2020. aasta keerulist olukorda.

Aastal 2021 on jätkuvalt aktuaalsed järgmised kultuuripoliitika põhialuste väljatöötamisel esinevad väljakutsed, mis vajavat tähelepanu: 1) laste- ja noorteteatri valdkonna arendamine, 2) rahvusvahelistumise edendamine, 3) ühtlase palgataseme tagamine ning 4) etendusasutuse seaduse muutmine, mille üheks eesmärgiks on korrastada rahastamissüsteem.

Konkreetse poliitikasoovituseks toodi Praxise 2021 analüüsis välja, et oluline on töötada välja tegevusplaan laste- ja noorteteatri valdkonna edendamiseks, mis võimaldaks lastele ja noortele teha rohkem mitmekülgsemaid lavastusi, mis looks püsiva teatris ja kultuurielus osalemise harjumuse hiljem täiskasvanuna³⁵.

Vajalik on luua seadusandlikud muudatused vabakutseliste etenduskunstnike kaitsmiseks (tervishoid, kindlustus, pension) viies ellu pikalt kavandatud vabakutseliste uuringu tulemustest saadud poliitikakujundamise ettepanekud koostöös SOMiga. Vajadusel täiendada või muuta Loovisikute ja loomeliitude seadust.

FILM JA KINOLEVI

Valdkonna statistika ülevaade

Eestis käiakse üha rohkem kinos, mis väljendub suurenevas kinokülastajate arvus ja kinolevi rikkalikus filmivalikus, kui 2010. aastal oli kinokülastajaid 2 123 800, siis 2019. aastal juba 3 685 800, ning keskmiselt käis eesti elanik aastas kinos 2,8 korda.

2020. aastal tegutses Eestis 23 kino, toimus 226 filmi esilinastus (mis on 88 filmi esilinastuse võrra vähem kui 2019. aastal tulenevalt COVID-19 pandeemiast), millest eesti filme oli 20. Kokku toetab riik filmitööstust 2021. a läbi Eesti Filmi instituudi (11 270 000 €) Kultuurkapitali (2 178 908 €) ja Kultuuriministeeriumi (720 000 €) summas 14 168 908 €. Keskmise pileti hind 2020. aastal oli 5,96 eurot ja kõige vaadatamad filmid 2020 olid: „Tenet“ (160 927 vaatamist), „Talve“ (151 137 vaatamist) ja „Sipsik“ (107 496 vaatamist)³⁶.

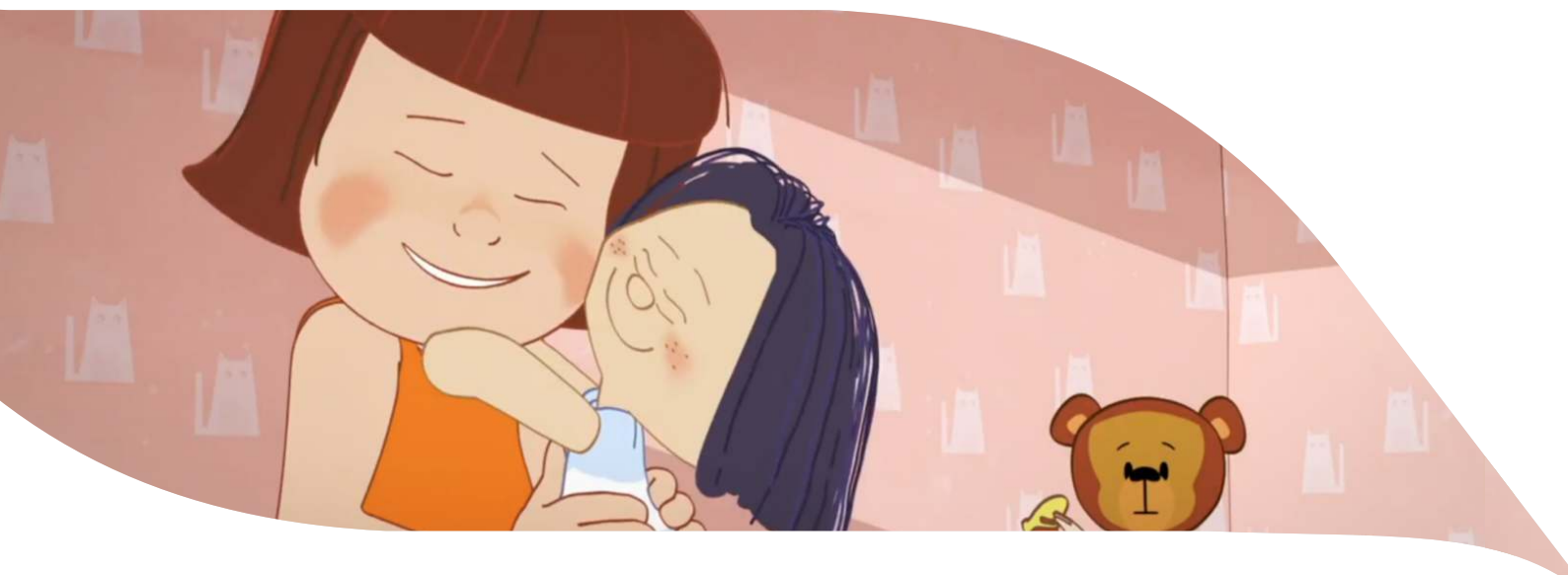
2019. aastast kujunes enam kui 3,6 miljoniga läbi aegade Eesti suurima kinokülastuste arvuga aasta. Märgilise tähtsusega on filmi „Tõde ja õigus“ linastumine 2019. aasta alguses, mida käis kinodes vaatamas enam kui 267 000 silmapaari. 2019. aastal linastus kinodes kokku 30 uut Eesti filmi ja kinolevis kokku 314 uut filmi, kinolevi kassatulu oli 21,8 miljonit eurot ja sellest Eesti filmide oma moodustas 4,86 miljonit ja keskmine kinopileti hind oli 5,91 eurot. Eesti filme käidi kinos vaatamas 847 960 korda ning saavutati ka läbi aegade suurim Eesti filmide turuosa kogu kinolevist – 23%. Kinokülastusi inimesi kohta kogunes 2,78. Vaid kaks aastat varem oli Eesti filmidel 282 421 vaatajat, kuigi kinokülastajate koguarv ei ole märkimisväärselt muutunud (2017. aastal 3,51 miljonit) ja vahemikus 2007–2017 oli Eesti filmide turuosa keskmiselt vaid 7,34%.

Olulisemad tegevused

Riik on loonud eeldused professionaalse filmitootmise järjepidevuse püsimiseks, kõiki olulisemaid filmivaldkonna tegevusi kattev riiklik organisatsioon on Sihtasutus Eesti Filmi Instituut (EFI), kes

³⁵ Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021.

³⁶ Allikas: Eesti Filmi Instituut, <https://filmi.ee/wordpress/wp-content/uploads/2021/02/FF-2021-web.pdf>

toetab filmide arendamist, tootmist ja turundamist. Ministeeriumi eelarvest jagatava raha toel toetatakse mängu-, anima- ja dokumentaalfilmide tootmist ning vähemuskaastootmist. Toetus võimaldab aastas teha keskmiselt kolm uut täispikka mängufilmi ja kuus kuni kaheksa täispikka dokumentaalfilmi, sh kaks rahvusvahelist koostööfilmi. Suures osas erakapitalil tuginevate uute kinomajade tulek on tõstnud kinokülastajate arvu viie aastaga enam kui ühe miljoni võrra 3,5 miljoni külastajani aastas.

Samas toodi kultuuripoliitika põhialuste lõpphindamises välja, et riik ei toeta filmide tootmist mahus, mis loob eeldused professionaalse filmitootmise järjepidevuse püsimiseks Eestis ja vaatajate huvi kasvuks³⁷.

Enamikus maakondades on tänapäevase filmilevi tehnoloogiaga võimalik üle Eesti filme näidata ja vaadata. Eesti filme levitatakse rahvusvahelistel festivalidel edukalt ning nad on kättesaadavad uutel digitaalsetel platvormidel.

Oluliste poliitikasoovitusena tuuakse 2021. a Praxise uuringus kultuuripoliitika 2020 põhialuste lõpphindamise kohta³⁸ filmi ja kino valdkonnas esile järgmist:

- arvutada riiklikult toetavate filmide tootmise maht (filmide arv ja rahastamise maht), mis loob eeldused professionaalse filmitootmise järjepidevuse püsimiseks Eestis ja vaatajate huvi kasvaks, koostööd rahvusringhäälinguga.
- Film Estonia toetusmeetet tuleks eraldi arendada, et toetada suurema eelarvega ja rahvusvahelisi filme, laiendades meetet ka Eesti erakapitalile.
- Toetada Tallinna filmilinnaku loomist ja selgitada selle positiivset finantsilist mõju Eesti majandusele.
- Oluline on välja töötada lastele ja noortele meediakirjaoskuste arendamise ja toetamise põhimõtted ja integreerida need kultuuri- ja hariduse alastesse strateegiastesse ja arengukavadesse, kuna lastel ja noortel on vähesed võimalused meediakirjaoskuse arendamiseks.
- Arendada tuleb valdkondliku statistika kogumist, nt Eesti filmide jõudmise kohta teiste riikide kino- ja televisisse, uutele digitaalsetele platvormidele, kaastootmise projektide arv teiste maade filmiette võtete ja -tegijatega.
- Suurendada filmipärandi digiteerimist ja selle kvaliteeti.

³⁷ Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021.

³⁸ Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021.

Arenguvajadused

Eelseisvate aastate suurim väljakutse on Eesti filmide turuosa säilitamine vähemalt 15% peal kogu kinolevist. Eesti jääb oma praeguste toetusmahtudega oluliselt alla Euroopa keskmise ning Eesti filmi võimekus konkureerida rahvusvahelisel turul isegi keskmise eelarvega filmidega on äärmiselt väike.

Filmivaldkonna edu ei saa tugineda ühekordsetel suurprojektidel nagu EV100, mistõttu vajab filmivaldkond senisest suuremat püsitoetust. 2018. a ja 2019. a filmide kunstiline ja vaatajanumbrites peegelduv kvaliteet näitab, et kui riik toetab filmide tootmist, siis leidub neile ka kodumaist publikut. Nelja aasta jooksul on eesmärk tagada, et Eesti filmi turuosa moodustab vähemalt 15% kõigist kinolevis linastunud filmidest. Selle eesmärgi saavutamiseks on esmajärgus vajalik tootmismahtude kasvatamine kriitilise tasemini (5–6 mängufilmi aastas).

Euroopa Audiovisuaalse Vaatluskeskuse andmetel toodetakse Euroopas ligikaudu 1500 kinos linastumisele jõudvat mängufilmi, mediaan-eelarvega 2,07 miljonit eurot. Seejuures ainult 22% toodetavatest mängufilmidest on 1 miljonist eurost väiksema eelarvega. 43% Euroopa mängufilmide eelarve on vahemikus 1–3 miljonit eurot ja ülejäänud 35%, ehk enam kui 500 mängufilmi, on suurema eelarvega kui 3 miljonit eurot. Eesti Filmi Instituudi 2019. aasta tootmiseelarve on 4,1 miljonit ja sellest mängufilmide eelarve 1,9 miljonit eurot. Lisaks moodustab ringhäälingute finantseering Euroopas keskmiselt 25% filmide eelarvetest, kuid Eestis ringhäälingud filmide eelarvetesse peaaegu ei panusta. Eeltoodust järeldub, et Eesti jääb oma praeguste toetusmahtudega oluliselt alla Euroopa keskmise ning Eesti filmi võimekus konkureerida rahvusvahelisel turul isegi keskmise eelarvega filmidega on äärmiselt väike.

Eesmärk on hoida Eesti filmi turuosa kodumaises kinolevis stabiilselt vähemalt 20 protsendil. Selle saavutamiseks tuleb:

- kasvatada tootmismahtude piisava tasemini, mis võimaldab toota 5-6 mängufilmi aastas. Seejuures on vajalik tagada filmide kõrge kunstiline tase, aga ka publikulevi potentsiaal ehk eesti filmide tootmise eelarve võiks olla minimaalselt 7 miljonit EUR aastas.
- Tõhustada rahvusvahelist koostööd Balti riikidega ning jätkata aktiivset läbirääkimist Balti Filmi ja TV loomiseks.
- Säilitada Film Estonia toetusmeede ja selle mahtu vajadusel tõsta, sest meetme abil meelitatakse Eestisse rahvusvahelisi filmiprojekte, mis rikastavad valdkonda tehniliselt ja loominguliselt.
- Luua filmikeskus ehk kinoteek koostöös Eesti Filmi Instituudiga, et Eestis tekiks filmihariduse- ja kultuurikeskus ja filmikirjaoskus oleks väärtustatud.

Nelja aasta jooksul on eesmärk tagada, et Eesti filmi turuosa moodustab vähemalt 15% kõigist kinolevis linastunud filmidest.

HELIKUNST

Valdkonna statistika ülevaade

Eesti muusikaelu on aktiivne ja mitmekesine. Statistikaameti andmetel toimus Eestis 2014.–2019. aastatel keskmiselt 6 305 kontserti ning kontserdikülastuste arv on aastas hinnanguliselt 2 miljonit³⁹.

2019. aasta andmeil kuulusid Eesti esindajad enam kui 40 rahvusvahelisse muusikavaldkonna esindus- ja katusorganisatsiooni. Tegutseb 6 professionaalset regulaarselt töötavat orkestrit, 5 professionaalset koori ja üle 50 kõrgel tasemel regulaarselt tegutsevat harrastajate kollektiivi. Tegutseb 3 loomeliitu: Eesti Interpreetide Liit (341 liiget), Eesti Heliloojate Liit (123 liiget), Eesti Esitajate Liit (1646 liiget)⁴⁰.

Statistikaameti viimaste avaldatud andmete alusel tegutses Eestis 2019. aastal 880 kontserdi- korraldajat ja anti 4 998 kontserti, kus käis 1 211 100 külastajat⁴¹.

Viimase Eesti Konjunktuuriinstituudi kaardistuse kohaselt oli 2015. aastal muusika valdkonnas tulu saanud ühinguid ja ettevõtjaid kokku 2 2169, neist FIE-sid 527, muusika valdkonnas oli hõivatuid hinnanguliselt 2015. a. ca 4 242 (koos muusika sidusaladega 4 939). Muusika tuumikvaldkondade⁴² kogutulu 2015. aastal oli 86,0 mln eurot, koos sidusvaldkondadega⁴³ 141,4 mln eurot. Äriregistri andmetel eksportis 2015. aastal 106 ettevõtet ja ekspordi müügitulu ulatus 9,1 mln €, millest tuumikvaldkonnad andsid 3,8 mln €, sidusvaldkonnad 5,2 mln € ja autoritasud välismaalt 0,1 mln €. Muusikariistade ekspordi maht oli Statistikaameti andmetel 2015. aastal 2,2 mln € ja import 4,5 mln €.

Olulisemad tegevused

Eesti muusika nähtavus ja kättesaadavus rahvusvahelisel areenil on oluline nii riigi kuvandi, valdkonna arengu kui ka tulemuslikkuse seisukohalt. Eesti on esindatud regulaarselt kolmel muusikamess-konverentsil (jazzahead!, ClassicalNEXT, Womex) Euroopas, mis tagab muusikutele võimaluse professionaalsete kontaktide hoidmiseks ja uuendamiseks. Oluline on ettevalmistus Loov Euroopa kultuuriprogrammi uueks rahastusperioodiks aastatel 2021–2027, mil muusikavaldkonnale avaneb senisest rohkem toetusprogramme.

Muusika mängib Eesti riigi mainekujunduses olulist rolli, millesse panustavad rahvusvaheliselt tunnustatud eesti muusikud ning üritused. Klassikalise muusika valdkonnas väärib tähelepanu Arvo Pärt, kes oli 2019. aastal Bachtrack.com andmetel jätkuvalt maailmas üks enim esitatud elav helilooja. Muusikavaldkonnas toimunud üritustest oli üks suurema mahu ja mõjuga laulupidu, mis tõi Eestisse palju turiste. Lisaks korraldati 2019. aastal Eestis rahvusvahelist ISCM World New Music Days konverentsi ja festivali, mis tõi Eestisse üle 50 riigist nüüdismuusika spetsialistid ja heliloojad. 2021–2024 kultuuriprogrammis hinnatakse selle sündmuse mõju aastatepikkuseks, kuivõrd see andis Eesti heliloojatele ja muusikutele võimaluse sõlmida loomingu suhteid muusikaelu otsustajatega.

³⁹ Allikas: Statistikaamet, tabel KU113: Eesti kontserdikorraldajate kontserdid | maakond, näitaja ning aasta.

⁴⁰ Loomeliitude liikmete arv on esitatud 2020. aasta lõpu seisuga

⁴¹ Allikas: https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_muusika/KU113#VariableSelection

⁴² Muusika tuumikvaldkonnad – autorid, interpreedid, fonogrammitootjad, kontserdi- ja festivalikorraldajad, allikas Eesti loomemajanduse olukorra uuringu ja kaardistuse üldosa, Konjunktuuriinstituut 2018.

⁴³ Muusika sidusvaldkonnad – erakoolid, muusikariistade tootjad ja müüjad, helisalvestiste paljundajad ja müüjad ning kontserdi korraldust abistavad tegevused, allikas Eesti loomemajanduse olukorra uuringu ja kaardistuse üldosa, Konjunktuuriinstituut 2018.

Kultuur 2020 põhialuste loomise perioodil, aastatel 2012–2013, olid helikunsti valdkonnas peamiseks prioriteetideks muusikaelu mitmekesisuse ning kättesaadavuse tagamine, helikunsti valdkonnas tegutsevate institutsioonide ja tippkollektiivide, muusikute, heliloojate, interpretide, muusikafestivalide ja kontserdikorraldajate toetamine. Samuti tähtsustati tervikliku muusikahariduse edendamist ning muusikaettevõtlust ja muusika rahvusvahelistumist. 2015. aastal loodi SA Pillifond, mis soetab uuendab, haldab ja rendib välja muusikainstrumente ja korraldab kohalike pillimeistrite koolitusprogrammi.

Olulise suursündmusena helikunsti valdkonnas võib välja tuua 2015. aastal teema-aastana toimunud muusika-aasta. Samas on helikunsti valdkonnas mõningaid kitsaskohti, mis järgneval perioodil endiselt tähelepanu vajavad. Olulisimad tegevussuunad on seotud muusikahariduse ja järelkasvu toetamisega, muusikavaldkonna statistika kogumise süsteemi loomisega, digiteerimisega, rahastusmudeli korrastamisega ning professionaalse muusika regionaalse kättesaadavusega. Lisaks eelmainitule on järgneval perioodil oluline tegeleda muusikavaldkonnas püsivate taristuprobleemide lahendamisega.

Praxise poolt 2021. aastal teostatud Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamisel, toodi muusika valdkonna kohta välja järgmised olulisemad poliitikasoovitused⁴⁴:

- Muusikahariduse edukaks toimimiseks on oluline integreerida muusikahariduse teema ka muusikavaldkonna arengusuundadesse, kuna see on orgaaniline osa valdkonna tervikust. See tugedaks koostööd Kultuuriministeeriumi ja Haridus- ja Teadusministeeriumi vahel muusikahariduse valdkonnas ja arengud toimuksid edukamalt ja kiiremini.
- Hetkel puudub statistika kogumise süsteem muusika valdkonnas. Terviklik statistika kogumise süsteem muusika valdkonnas aitaks oluliselt kaasa muusikavaldkonnas kultuuripoliitiliste otsuste tegemisele ning muusikavaldkonna ettevõtlusele ja rahvusvahelistumisele.
- Probleemaatiline on eesti professionaalse heliloomingu digiteerimine ja eesti interpretide kõrgetasemelise musitseerimise jäädvustamine. Eesti Rahvusringhäälingu potentsiaali muusikapärandi säilitamisel pole võimalik ära kasutada piiratud juurdepääsu tõttu. See-ga tuleks parandada professionaalse muusikapärandi säilitamine ja kättesaadavus ja luua tegevusplaan eesti professionaalse heliloomingu jäädvustamiseks.

⁴⁴ Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021.

Klassikalise muusika valdkonnas väärib tähelepanu Arvo Pärt, kes oli 2019. aastal Bachtrack.com andmetel jätkuvalt maailmas üks enim esitatud elav helilooja.

KIRJANDUS

Valdkonna statistika ülevaade

Perioodil 2014–2020 on Eesti kirjandusmaastikul toimunud palju kirjandusfestivale, osalemisi rahvusvahelistel kirjandusmessidel, kirjanduskonkursse, programme raamatukogudes üle Eesti jpm. Alates 2016. aastast makstakse kirjanikupalka valitud professionaalidele avaliku konkursiga. Igal aastal antakse välja pea 4000 uut teavikut. Kirjastuse kui põhitegevusega ettevõtete arv kasvas 460-lt 2016. aastal 774-le 2020. aastal. Laste- ja noortekirjandust antakse välja ligi 800 teost⁴⁵.

2019. aastal ilmus 3605 nimetust raamatuid ja brošüüre ning 1525 nimetust algupärast eesti-keelset ilukirjandust. Eesti Rahvusraamatukogu andmetel anti 2017. aastal raamatuid ja brošüüre välja 3916 nimetust, siis aasta hiljem, 2018. aastal oli see number langenud 3792 peale. Ehkki Eestis ilmub palju erinevaid raamatuid, kukuvad tiraažid ja raamatute kättesaadavus väheneb. Kui näiteks 2016. aastal oli keskmine tiraaž 1129, siis 2018. aastal ainult 934.

Eesti kirjandus on maailmas tuntud – aastal 2018 tõlgiti 112 eesti kirjandusteost 31 keelde, 2019 aastal 70 teost 22 keelde ja jaanuari alguse seisuga tõlgiti 2020 aastal 57 teost 22 keelde.

Olulisemad tegevused

Eesti Kirjanike Liit maksab ministeeriumi toetusel alates 2016. aastast kolme aasta jooksul kirjanikupalka avaliku konkursiga valitud professionaalidele. 2020. aastal saab riiklikku palka 13 kirjanikku. Selleks, et jõuda kirjanikupalka saavate kirjanike arvus optimaalsele hulgale, tuleks lisada 2021. aastal veel kaks kirjaniku palka, siis oleks kirjanikupalka saavate isikute arv 15, võimalusel tuleks seda järgnevate aastate jooksul tõsta 21 palgasajani.

Eesti raamatud jõuavad rahvusvahelise publikuni riigi toel ja Eesti Kirjastuste Liidu korraldamisel rahvusvahelistel raamatumessidel, kus Eesti Kirjanduse Teabekeskus ja Eesti Lastekirjanduse Keskus tutvustavad ja pakuvad väliskirjastajatele uuemat Eesti autorite loomingut. Oma rahvusstendi ja väljapanekuga on Eesti esindatud Bologna, Londoni, Frankfurdi ja Helsingi raamatumessidel.

Uute kirjanike ja lugejate kasvatamise tähtsat tööd teeb Eesti Lastekirjanduse Keskus. Lastekirjanduse Keskus on valdkonna kompetentsikeskus, kes kogub, säilitab ja vahendab eesti laste- ja noortekirjandust ning annab iga päev panuse lastekirjanduse populariseerimisele ja lastele kättesaadavaks tegemisele. Eesti Lastekirjanduse Keskus korraldab aasta ringi seminare ja õpitubasid lasteaia- ja klassiõpetajatele nii uuemast lastekirjandusest kui ka viisidest, kuidas lapsi lugema meelitada. Väga populaarsed on koolitused lastevanematele ja õpetajatele laste lugemisharjumuste kujundamiseks. Järjest enam koguvad populaarsust laste ja noorte loovkirjutamise kursused, mis annab omakorda lootust, et kirjanike järelkasv on tagatud.

Järjest enam koguvad populaarsust laste ja noorte loovkirjutamise kursused, mis annab omakorda lootust, et kirjanike järelkasv on tagatud.

⁴⁵ Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021.

⁴⁶ Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021.

2021. aastal läbiviidud kultuuripoliitika põhialuste lõpphindamisel (Praxis 2021) toodi esile kirjanduse valdkonna kohta järgmised poliitikasoovitused⁴⁶:

- Autorihüvitise süsteemi praeguse rahastuse maht võrreldes Soomega on väike ja eesti kirjanikud saavad raamatukogude tasuta laenutamise pealt väikeseid summasid. Tuleks teostada võrdlev analüüs autorihüvitise süsteemide kohta Euroopas. Lähtekohaks võib võtta 2017. aastal avaldatud Euroopa Komisjoni tellitud uuring⁴⁷.
- Täiendada tuleks autoriõiguse seadust sättega, et maksta e-teavikute laenutamise eest laenutushüvitist.
- Eesti Kultuurkapital ei rahasta mitmeid valdkonna jaoks olulisi tegevusi (kirjandusajaloo uurimine, kirjandusklassika väljaandmine, teise valdkonnaga seotud raamatud, kuid oma stiililt väärtkirjandusega sarnased). Tuleks teostada läbirääkimised vastavate tegevuste rahastamise vajalikkuse üle ning vajadusel vastavalt täiendada Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali raha jagamise korra (üld)sätteid.
- Loovkirjutamise õpe pole ühtlaselt kättesaadav, selle rahastamine väljaspool ülikoolide õppekavasid on projektipõhine ning õpetajate leidmine on raske. Huvigrupidel tuleks kaardistada loovkirjutamise õppe vajadust ja eesmärke eri haridustasanditel ning koostöös partneritega kohandada õppekavasid.
- Kirjandusalase hariduse tase on kooliti ja piirkonniti erinev. Kirjanduse õpetamise kvaliteedi ühtlustamiseks tuleks leida partnerite kaasamisel nutikaid lahendusi.
- Puudub kirjandust populariseeriv eestikeelne saade televisioonis. Kirjanduse populariseerimiseks riikliku kultuuripoliitika osana tuleks uurida eri kanalite (televisioon, sotsiaalmeedia, platvormid jm) kasutusele võtmist vastavalt eri sihtrühmadele (lastest eakate inimesteni) vajadustele.
- Uurida tuleks audioraamatute väljaandmise riiklikku toetamise vajadust ja ulatust ning vajadusel välja töötada vastav toetusmeede, kuna see on kulukas, kuid inimeste huvi nende vastu on suur.

⁴⁷ European Commission. Directorate General for Communications Networks, Content and Technology, Europe Economics, & IViR. (2016). Remuneration of authors of books and scientific journals, translators, journalists and visual artists for the use of their works. Publications Office. <https://doi.org/10.2759/14126>

Arenguvajadused

Oluline on suurendada raamatukogude teavikute osturaha, et uuem kirjandus oleks kõigile kättesaadav. Keskenduda tuleks just laste- ja noortekirjanduse ostudele, aga ka Eesti Lastekirjanduse Keskuse eestveetavatele lugema innustamise programmidele. Toetades laenutusi raamatukogudest, on oluline toetada ka autoreid, kelle raamatuid loetakse. Autorile õiglase laenutushüvitise maksmine raamatute laenutamise eest raamatukogudest toetaks ja võimestaks loovisikuid ning oleks arvestatavaks sissetulekuallikaks kirjaniku- ja kunstnikupalga kõrval.

Laenutushüvitist autoritele (kirjanikud, tõlkijad, illustraatorid) SA Autorihüvitusfondi kaudu on vaja suurendada. 2019. aastal olid paari menukaima autori tasud ca 3000 euro aastas, samas enamuse tasu oli ca 100–200 eurot. Märnatava eelarve tõusuta on võimatu alustada ka e-raamatute laenutuste eest hüvitise maksmist.

Oluline on raamatute kättesaadavuse tagamine üle riigi – Lastekirjanduse Keskuse andmetel on Eestis väga palju kohti, kus maakonna raamatukogudes on näiteks uuemat lastekirjandust ainult üks eksemplar. Nii on väga raske lapsi ja noori lugema meelitada ja eeldada, et meil kasvavad haritud ja loovad kodanikud. Raamatukogude teavikute ostmiseks mõeldud raha tuleks suurendada, mõelda, kuidas korraldada paremini kirjanduse regionaalne kättesaadavus.

Seoses Eesti kirjanduse ja kirjanike suureneva populaarsusega maailmas, rahvusvaheliste tegevuste süsteemne ja igakülgne toetamine, et juba tehtu raisku ei läheks. Jätkuva edu eelduseks on muuhulgas rahvusvahelistel festivalidel osalemise võimaldamine kirjanikele, võrgustikes osalemise võimaldamine valdkonna organisatsioonidele, aga ka Eesti tõlkijate igakülgne toetamine ja innustamine, uute tõlkijate leidmine, kasvatamine ja koolitamine.

KULTUURILINE MITMEKESISUS

Valdkonna statistika ülevaade

Rahvastikuregistri 01.01.2021 andmete kohaselt elab Eestis **1 339 361** elanikku, kellest **1 133 954** on Eesti Vabariigi kodanikud. Määratlemata kodakondsusega inimeste arv, kelle elukoht on registreeritud Eestis, oli 68 992 (5,2% elanikest). Teiste riikide kodanike arv, kelle elukoht on registreeritud Eestis, oli 136 415 (suurim osakaal on Venemaa Föderatsiooni kodanikel (84 952), järgnevad Ukraina kodakondsusega isikud (11 416)).

Statistikaameti andmeil (2020) elab Eestis 194 rahvuse esindajat. 68% riigi elanikkonnast on rahvuselt eestlased, 25% venelased, 2% ukrainlased, 0,8% valgevenelased ja 0,6% soomlased. Eestis elab ka väike roma kogukond (rahvastikuregistri andmetel 4.06.2019. a seisuga 551 inimest, kes on nimetanud oma rahvuseks roma/mustlane, neist ligi kolmandik (160 inimest) Valga vallas.

Märkimisväärne osa eestlastest elab ka välismaal – hinnanguliselt 200 000 inimest.

Olulisemad tegevused

Kultuuripoliitika üks eesmärke on toetada Eesti rahvusvähemuste kultuuri ja rahvusliku identiteedi säilitamist. Rahvusvähemused moodustavad üldrahvastikust 30% – sinna kuuluvad ajaloolised rahvusvähemused (rootslased, juudid, sakslased, Eesti vanausulised jt) ja teised.

Kultuuriministeeriumi tegevused jagunevad kolmeks: **rahvusvähemuste kultuurielu riiklik toetamine, sh rahastamisreeglite korrastamine; rahvusvähemuste kaasamine ning uute kultuuriteenuste arendamine.**

Rahvusvähemuste kultuurielu toetamist on Eestis rakendatud alates taasiseseisvumisest. Perioodil 2014–2020 viidi tegevusi ellu kolme toetusmeetme kaudu: **rahvusvähemuste katusorganisatsioonide ja kultuuriseltside toetamine ning vähemusrahvuste kultuuriautonoomia taotlusvooru korraldamine.** Vanausuliste vaimset pärandkultuuri toetas **Rahvakultuuri Keskuse Peipsiveere pärandkultuuri toetusmeede.** Meetmed on suunatud rahvusvähemuste katusorganisatsioonidele, kultuuriseltsidele, pühapäevakoolidele ja kultuuriomavalitsustele. Selle tulemusena **toetatakse Eestis 40 rahvusrühma kultuurielu.**

Riigipoolset tegevustoetust said ajavahemikul 2014–2020 iga-aastaselt **ligi 18 katusorganisatsiooni, kelle liikmeteks on enam kui 250 kultuuriseltsi.** Baasrahastamise eelarve suurenes märgatavalt alates 2018. aastast. Kui 2014. aastal oli eelarve 320 000 eurot aastas, siis 2020. aastal oli see 457 000 eurot. Summa suurendamise tingis uute katusorganisatsioonide lisandumine.

Rahvusvähemuste kultuuriseltside tegevustes osalemise mõju hinnatakse positiivseks nii päritolukultuuri teadvustamise kui ka Eesti ühiskonda lõimumisega seoses⁴⁸.

Riikliku rahvuskaaslaste poliitika sihiks on võõrsil elava Eesti kogukonna tõhusam kaasamine Eesti arengusse ning ühiskonnaellu, eesti keele ja kultuuri säilitamine eesti kogukondades välismaal. Samuti on riik abiks neile, kes soovivad pärast pikka aega võõrsil elamist Eestisse tagasi pöörduda. **Perioodil 2014–2020 eraldati tagasipöördumistoetusi 768 inimesele ja nõustamisteenust pakuti 804 inimesele. Toetati 159 väliseesti kultuuriseltsi projekti.**

Omariikluseta hõimurahvaste keele ja kultuuri arendamine ning koostöö hõimurahvastega on tugevdanud Eesti riigi rahvusvahelist kuvandit. Eesti ühines 2006. a. **UNESCO vaimse kultuuri-pärandi kaitse konventsiooniga,** millega seatud tegevusi viivad ellu nii Kultuuriministeerium kui Rahvakultuuri Keskus ja UNESCO Eesti rahvuslik komisjon. Kultuuriministeerium toetab **koostööd soome-ugri hõimurahvastega ja rahastab MTÜ Fenno-Ugria Asutuse tegevust,** mis kompetentsikeskusena arendab sidemeid soome-ugri rahvaste vahel ja toetab soome-ugri rahvaste kultuuri, hariduse ja teaduse edendamist ning aitab kaasa fennougristika arengule Eestis. Hõimurahvaste programmist toetatakse soome-ugri hõimurahvaste koostööle pühendatud konverentse ja seminare, noortelaagreid, kultuurifestivale, ekspeditsioonide tulemusi tutvustavad näituseid ja infomaterjalide levitamist, fennougristika teadusprojekte.

Iga-aastaselt tähistatakse **Fenno-Ugria Asutuse eestvedamisel hõimupäevi,** mis on riiklik tähtpäev alates 2011. a. Hõimupäevade raames toimuvad konverentsid, kontserdid, näitused, filmiprogrammid, töötoad Eesti eri regioonides, peakontserdid Tartus ja Tallinnas hõimurahvaste osavõtul ja rahvusvaheline konverents, mis seotud põlisrahvaste kultuuri, keele ja elukeskkonnaga.

Riikliku rahvuskaaslaste poliitika sihiks on võõrsil elava Eesti kogukonna tõhusam kaasamine Eesti arengusse ning ühiskonnaellu, eesti keele ja kultuuri säilitamine eesti kogukondades välismaal.

⁴⁸ Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021.

Arenguvajadused

Riiklik toetamine mängib olulist rolli rahvusvähemuste kultuurielu ja identiteedi säilitamisel. Väljakutsed, millega rahvusvähemuste organisatsioonid tänapäeval silmitsi seisavad ja mille ületamist peaks toetama on rahvusvähemuste organisatsioonide tuluallikate mitmekesistamine, haldusvõimekuse tõstmine, nooremate põlvkondade kaasamine tegevustesse ja koostöö eesti kultuuriseltsidega. Samuti on muutunud sisse-rände kasvuga aktuaalseks uussisserändajate kaasamine kultuuritegevusse ning nende koostöö Eesti kultuuriseltsidega. Selle puhul on oluline toetada sihtrühma kaasamist ja koostööd, uurides nende huvi ja vajadust kultuurieluga seostuda.

Kultuurilise mitmekesisuse valdkonna kitsaskohtadena saab esile tuua:

- vajaduse toetada väliseesti seltse ning arendada tagasipöördujatele suunatud tugisüsteeme;
- rahvusvähemuste organisatsioonide võimekuse tõstmist;
- noorte kaasamist;
- eesti kultuuriseltsidega koostöö edendamist ning uussisserändajate kaasamist kultuuri-tegevustesse⁴⁹

Olulisemate poliitikasoovitusena kultuurilise mitmekesisuse kohta toob viidatud uuring esile järgmist esile järgmist:

- Rahvusvähemuste katusorganisatsioonide kolmeaastane baasrahastus on sihtrühmade jaoks positiivne muutus, kuid samas väljendatakse vajadust rahastustingimuste läbipaistvuse tagamise järele. Seega tuleks rahastusperioodi lõpus analüüsida meetme sobivust ja tulemuslikkust, kaasates sihtrühmi ja hinnates selgelt ka vastavas määruses väljatoodud toetuse eesmärkide saavutamist.
- Kuna esmakordsetel taotlejatel on keeruline rahvusvähemuste kultuuriseltsidele suunatud toetusvoorudes edukalt osaleda tuleks jätkata seltsidele suunatud üldise haldusvõimekusega seotud koolitustega ning kaaluda sihistatult esmakordsetele taotlejatele suunatud toetuste väljatöötamist.

⁴⁹ Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021.

Valdkonna statistika ülevaade

Kunstinäitusi toimus 2019. aastal 82 professionaalse kunsti eksponeerimisega tegelevas näitusemajas 22 paigas üle Eesti kokku 966 ja neid külastas hinnanguliselt enam kui 1,9 miljonit (1 921 415) inimest. Eesti kunstnikud osalevad aktiivselt välisnäitustel, sealhulgas kasvab Eesti kunstnike isikunäituste arv välisinstitutsioonides. Kunstielu Eestis toetub ligi sajale galeriile ja näitusemajadele. 2018. aastal andis regulaarsest näitusetegevusest teada 92 korraldajat 22 Eesti paigas, neist 40 väljaspool Tallinna ja Tartut.

Kaasaegse Kunsti Eesti Keskuse Eesti kunstinäituste statistika järgi⁵⁰ oli välisosalusel näituste osakaal, kus näitusel osaleb väliskunstnik(ud) või -kuraator(id), 2017. aastal 18% ning kahel järgneval aastal (2018 ja 2019) 21%. Välisnäituste statistika järgi sagesid perioodil 2016–2017 Eesti kunstnike isikunäitused ja grupinäitused, vastavalt 73 välisnäitust, sh 23 isikunäitust 2016. aastal ja kaks korda enam ehk 141 välisnäitust, sh 29 isikunäitust 2017. aastal. Perioodil 2016–2017 osales välisnäitustel kokku 148 Eesti kunstnikku. Kaasaegse Kunsti Eesti Keskuse Eesti kunstinäituste statistika järgi toimusid aastatel 2018 ja 2019 vastavalt 45,8% ja 43,1% näitustest Tallinnas ning umbes 15% mõlemal aastal Tartus. Teistes linnades, kus on rohkem kui kaks näitusemaja — need on Kuressaare, Viljandi ja Pärnu — toimusid 4,3–6,5% näitustest 2018. ja 2019. aastal⁵¹.

2015. aastal tegutses kujutava kunsti (sh tarbekunsti) alal 210 ettevõtet ja mittetulunduslikku ühingut (sh 21 sidustegevusala⁵² ettevõtet, kelle põhitegevuseks ei olnud loometegevus). Valdkonnas oli kokku hõivatud 1 215 inimest, enamuse moodustasid vabakutselised loovisikud. Suurim professionaalseid kunstnikke ja kunstiteadlasi koondav loomeliit on Eesti Kunstnike Liit (EKL). Kokku saadi tulu 12,3 mln eurot (2015. aastal). Äriühingute müügitulu on eelmise kaardistusega (2011. a) võrreldes kasvanud viiendiku võrra. Ehkki valdkonna ekspordinäitajad on tagasihoidlikud, on märgatavalt suurenenud rahvusvahelistumine, üha enam osalevad Eesti kunstnikud välisnäitustel ning muudel piiritagustel kunstisündmustel. Jätkuv rahvusvahelistumine on märksõnaks ka tulevikuarengute puhul.⁵³

Olulisemad tegevused

Suurem osa kunstivaldkonnast toimib peamiselt kolmanda sektori organisatsioonide kaudu ning kunstisüsteem areneb ja muutub kiirelt. Valdkonnas tegutseb üks riigi osalusega sihtasutus — SA Kunstihoone. Kultuuriministerium panustab kunsti valdkonnas nii loometöösse, näitustegevusse, rahvusvahelistumisse kui ka kunsti uurimisse, kuid valdkonna tegevuste põhiraastaja on Eesti Kultuurkapital kujutava ja rakendus kunsti sihtkapitali kaudu. Erinevalt enamikest teistest loomealadest on aktiivses kunstielus (nüüdisloomes) ka mäluasutustel suur roll — kunsti avalikuks saamise peamine formaat on näitused ja kunstimuuseumid panustavad sellesse märkimisväärselt. Kunsti valdkonna riigipoolse rahastuse eesmärk on tagada tingimused kunsti loomiseks, muuta kunst Eestis nähtavaks ja jätkata kunstivaldkonna rahvusvahelistumist.

⁵⁰ Allikas: <https://cca.ee/eesti-kunstinaituste-statistika/2019-3>

⁵¹ Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021.

⁵² Kunsti valdkonna sidusalad on kunstitarvete jaemüük, kunstiteoste raamimine, restaureerimine ning produktsioon. Kunsti valdkonna tuumikettevõtted jaotuvad üldjoontes kunstnike ateljeedeks-stuudioteks, galeriideks, kauplusteks ja veebiplatvormideks (allikas: Eesti Loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus, 11 kunst, Konjunktuuriinstituut 2018).

⁵³ Uuring on leitav aadressilt: <https://www.kul.ee/media/287/download>

Kohalikku kunstielu rikastavad ka rahvusvahelistumisele suunatud kunstiresidentuurid, ministeerium toetab Narva kunstiresidentuuri, kuid süsteemsem lähenemine rahvusvaheliselt võrgustunud pideva ja professionaalse programmiga loomemajadele on lähiajal oluline arenguvajadus. Kasvama peaks ka riigi rahastatud residentuurikohtade arv mainekates keskustes välismaal (hetkel läbi valdkondlike keskuste koostöö ISCP residentuuriga New Yorgis ja WIELSiga Brüsselis).

Kultuuriministeerium rahastab osaliselt riigieelarvest Eesti Kunstnike Liidu galeriide ning Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseumi tegevusi Eesti Kultuurkapitali kujutava- ja rakenduskunsti sihtkapital on aga endiselt kunstivaldkonna tegevuste peamine rahastaja, panustades valdkonda suurema summa kui Kultuuriministeerium oma eelarvest. 2019. aastaks toodi täielikult ministeeriumi toetusele üle SA Kunstihoone. Kunstivaldkonna ministeeriumipoolne rahastus tõusis 2019. aastal 2018. aastaga võrreldes peaaegu 60%. See oli kunstirahastuse korrastamise protsessis oluline samm, kuid kasvuvajadus on jätkuv, et tagada valdkonna kestlikkus. Riigieelarve vahenditest jätkub kunstnikupalga meede. 2020. aastal toetas Kultuuriministeerium Eesti Kunstnike Liiduga sõlmitud lepingu alusel kokku 13 kunstniku töö tasustamist kolme aasta vältel. Koos kunstniku-palgalistega on kogu kunstivaldkonnas 22 riigilt palka saavat töötajat⁵⁴.

Oluliste poliitikasoovitusena tuuakse 2021. a viidatud lõpphindamises kunsti valdkonna kohta esile järgmist:

- Oluline on välja töötada Eesti (rahvusvaheliste) kunstiresidentuuride tegevuse püsikulude kompenseerimise toetusmeede ning töötada välja kohalikele omavalitsustele suunatud teavitusematerjal kunstiresidentuuride toetamise võimalusest.
- Oluline on tagada riiklikult tähtsate näituseasutuste tegevustoetust Kultuuriministeeriumi eelarvest, et Eesti Kultuurkapitali vahenditest rahastada projektipõhiseid tegevusi.
- Näitustegevuste rahastamisel/toetamisel lähtuda tegevuste elluviimiseks vajalikest realistlikult hinnatud kuludest, et tehtud töö oleks väärikalt tasustatud ning tegevus oleks ellu viidud, tase saavutatud vastavalt kokku lepitud ootustele või lubatule.
- Töötada välja kunstimuuseumide tegevuse rahastamismudel Kultuuriministeeriumi ja Eesti Kultuurkapitali koostöös, et tagada kunstimuuseumide näitustegevuse rahastus ja mõlema asutuse rolli piiritlemine kunstimuuseumide rahastamisel.
- Andmed Eesti kunstituru kohta on puudulikud, sest puudub ülevaade kunstiosade kohta otse stuudiost ja galeriidest, seega tuleb süsteemselt koguda kunstituru statistikat, mis annaksid tervikliku ülevaate kunstituru mahust.
- Pakkuda süsteemset finantsilist ja/või mentorlikku tuge kunstiväljale sisenevatele kunstnikele oma tegevuse rahastamise võimaluste otsimisel ja taotluste esitamisel.
- Laiendada kunstiteoste tellimise seaduse reguleerimisala teistele avaliku funktsiooniga objektidele ja soodsamatel tingimustel ka erakapitaliga ehitatavatele objektidele, mis suurendaks Eesti kunstituru nõudlust.

Arenguvajadused

- Kunstivaldkonna rahastamine sõltub liiga suurel määral Kultuurkapitalist, mis tagab üle poole valdkonna avalikust toetusest, riigieelarve panus ministeeriumi vahendusel ei taga valdkonna laiapõhjalist ja regionaalselt tasakaalustatud toimimist. Riigilt tegevustoetust saavate asutuste põhivajadused peaksid olema tagatud ministeeriumi eelarvest ilma regulaarse sõltuvuseta Kultuurkapitalist ning valdkonna kesksete asutuste tegevuse toetamine võiks olla ministeeriumi vastutada.

⁵⁴ Allikas: Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine, Praxis 2021.

Eike Eplik, Ilu Salong, 2017. Detail installatsioonist.

2020. aastal toetas Kultuuriministeerium Eesti Kunstnike Liiduga sõlmitud lepingu alusel kokku 13 kunstniku töö tasustamist kolme aasta vältel.

- Valdkonna organisatsioonid on väikesed ja alamehitatud. Kunstiorganisatsioonide koostöö suurimaks takistuseks on ülekoormus. Vajalik oleks valdkonna võimekuse kasvatamine nii strateegilise planeerimise, poliitikakujundamises osalemise kui huvikaitse osas.
- Kunstnikupalga saajate arvu tuleks kasvatada. Kunstnikupalga saajate arvu kasvatamine tagaks nii ealise, erialalise kui ka regionaalse mitmekesisuse, mis on vajalik suure ja erililmelise hulga üksikkunstnike loominguks tugineva valdkonna arenguks ja jätkusuutlikuks toimimiseks.
- Suur osa näituse- ja loometegevusest toimub väga kasinates tingimustes. Kunstiteadlikkuse kasvatamiseks, kunstnikele ja kunstipublikule elukohast sõltumatult võimaluste loomiseks ja regionaalarengu tagamiseks tuleks algatada väikeste paikade näituseasutuste investeeringu- ja arendusprogramm.

LOOMEMAJANDUS

Loomemajandus on majandusvaldkond, mis põhineb individuaalsel ja kollektiivsel loovusel, oskustel ja andel, loob heaolu ja töökohti läbi intellektuaalse omandi loomise ja peamise müügiargumendina kasutamise kaudu ning kus loovisikud on protsessides kesksel kohal. Eestis loome loomemajanduse valdkondade hulka arhitektuuri, audiovisuaalvaldkonna (sh film ja video, ringhääling), disaini, etenduskunstid, kirjastamise, kunsti, kultuuripärandi (sh muuseumid, raamatukogud, käsitöö), meelelahutustarkvara (sh mängud ja meelelahutuskeskkonnad), muusika ja reklaami.

- Viimase, 2018. aasta kevadel valminud Eesti loomemajanduse olukorra neljanda uuringu⁵⁵ ja kaardistuse kohaselt oli Eesti loomemajanduse sektoris 2015. aasta andmetel 30 681

⁵⁵ Uuring on leitav aadressilt: <https://www.kul.ee/media/281/download>

tuhat töötajat (4,8% Eesti töötavast rahvastikust, perioodil 2011–2015 lisandus sektorisse üle 3 400 töötaja) ning sektoris tegutses 9 098 ettevõtet ja asutust (mis moodustab 11,6% Eesti ettevõtete üldarvust). Perioodil 2011–2015 lisandus sektorisse 2 175 ettevõtet ja asutust ning kasv oli kiirem kui Eesti ettevõtluses tervikuna – vastavalt 31% ja 27%;

- Suurimaks valdkonnaks oli nii töötajate arvu kui kogutulu poolest kirjastamine (sh sidustegevusalana trükindus).
- Loomemajanduse ettevõtete ja asutuste kogutulu oli 1,481 miljardit eurot, mis moodustas 2,8% Eesti SKPst, mis on samaväärses suurusjärgus põllu- ja metsamajanduse ning kalapüügi terviknäitajaga (3,4%).
- Loomesektori eksport (293 mln eurot) moodustas 2015. aastal 5,6% teenuste kogueksportidist. Ekspordi peamisteks sihtturgudeks olid lähiriigid (Põhjamaad, Venemaa, Läti).
- Keskmiselt töötas 2015. aastal loomeettevõttes/asutuses 3,4 inimest, töötaja kohta saadi tulu 48 tuhat eurot. Keskmise tulu ettevõtte/asutuse kohta oli 162,8 tuhat eurot.
- Avalik sektor toetas 2015. aastal loomemajanduse tugistruktuure ja ettevõtteid 193 miljoni euroga. Seega 13% loomemajanduse kogutulust tuli toetustena, olulisemad loomesektori rahastajad olid Eesti Kultuurkapital, Kultuuriministeerium ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, raamatukogude osas ka Haridus- ja Teadusministeerium.

Loomemajanduse arengut on Eestis sihipäraselt toetatud alates 2009. a. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) kaudu. Kuni 2013. a keskenduti loomemajandusalase teadlikkuse kasvatamisele, sektori arengut toetava tugistruktuuride võrgustiku (inkubaatorid ja arenduskeskused) loomisele ning sektorisisese koostöö soodustamisele. Alates 2014. a on fookus loomeettevõtjate ekspordisuutlikkuse parandamisel, loome- ja teiste valdkondade ettevõtjate koostöö soodustamisel ning tugistruktuuride teenuste konkurentsivõime parandamisel. Selleks töötas Kultuuriministeerium koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja EASiga välja seitset tegevussuunda sisaldava loomemajanduse arendamise meetme, mis tugineb Eesti ettevõtluse kasvustrateegial 2014–2020⁵⁶ ning mida rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondist. Inkubatsiooni- ja kiirendiprogrammides on osalenud ligikaudu 200 alustavat ettevõtjat, loomemajanduse piirkondlike ja valdkondlike arenduskeskuste poolt pakutavaid teenuseid on kasutanud 1 800 ettevõtjat ning ekspordivõimekuse arendamise toetust on saanud 124 loomeettevõtjat. Loomemajanduse taristu ja tehnoloogilise võimekuse arendamisse on investeeritud 4 miljonit eurot, lisavahenditena meetme eelarvesse saadud 1 miljoni euro eest käivitatakse loomeettevõtjatele suunatud arenguplaani toetusmeede. Jätkuvad loomemajandusalase teadlikkuse suurendamise ning teadmiste ja oskuste kasvatamise tegevused, millest on perioodi lõpuks kasu saanud ligikaudu 1 100 ettevõtjat.

Arenguvajadused

- Loomeettevõtjate ja organisatsioonide suutlikkus turutingimustes tulu teenida (sh välisriikidest) peab suurenema.
- Projektipõhine rahastus soosib ettevõtete ja organisatsioonide lühiajalisust, finantsvõimekus on madal ja investoritele ning kaasrahastajatele seega mitteatraktiivne. Valmisolek erinevate finantsinstrumentide (sh garantiimeetmete) kasutamiseks ja erainvesteeringute kaasamiseks peab olema suurem.
- Ettevõtete ja organisatsioonide strateegilise planeerimise ja juhtimise võimekus peab kasvama, et kaasajastada tegevus- ja ärimudeleid, reageerida kriisidele ja olukorra muutustele nii siseriiklikul kui rahvusvahelisel tasandil ning tegeleda toote- ja teenusearenduse ning innovatsiooniga.

56 Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020

- Ettevõtlusega alustamise tugisüsteem toimib, kuid tegutsevate loomeettevõtete ja -organisatsioonide kasvu ning ettevõtete vahelist koostööd (nii valdkonnasiseselt kui valdkondade üleselt) toetavad meetmed vajavad täiendamist. Nii alustavate kui kasvuvõimeliste tegutsevate loomeettevõtete toetamine peab olema integreeritud üldisesse ettevõtluse tugisüsteemi, mille kaudu tekiks sektorite vaheline sünergia ja suureneks meetmete koosmõju.
- Tuleviku edu suhtes on kriitilise tähtsusega loomemajanduse sektori parem koostöö erinevate majandusharudega. Siinkohal saab nimetada:
  - turismi arendamist läbi välisturistidele täiendavate kultuuriteenuste pakkumise;
  - tööstusettevõtete tootearenduse ja innovatsiooni üks orgaaniline osa peaks olema tootedisain;
  - Eesti toodete ja teenuste ekspordile aitab kaasa riigi parem tuntus maailmas, kus just kultuur saab olla oluliseks riigi esmatutvustajaks;
  - muuseumid, kunst, IT ja filmisektor saaks teha palju tihedamat koostööd haridussektoriga.
- Väga oluline on ekspordivõime arendamine ja ekspordivõimaluste otsimine. Ekspordi takistuseks on ettevõtete väiksus (ei kujune välja piisavat mahtu, kulubaas on väike, sellest tulevalt on turundussuutlikkus madal jne). Edukat tegevust välisturgudel takistab ka loomemajanduse ettevõtete omavaheline vähene koostöö, sest ei tajuta sünergiast tulevaid võimalusi. Seega on oluline loomemajanduse spetsialistide ja ettevõtete omavaheline tihedam koostöö. Välistellimuste leidmiseks ja täitmiseks on vaja teatud "minimaalset võimekust" ja Eesti ettevõtete väiksuse juures on selline võimekus saavutatav vaid ettevõtete liitumise ja koostööga.
- Eksporti saaks täiendavalt kasvatada kasutamata potentsiaali arvel eelkõige arhitektuuri (peamiselt insener-tehnilise projekteerimise kui sidusala) ning filmi ja video valdkonnas, kuid ka disainis ⁵⁷.

Loomemajanduse valdkonna areng Euroopas (Market analysis of the cultural and creative sectors in Europe a sector to invest in ⁵⁸) raport toob välja järgmised punktid:

- Loomemajandus (eng: cultural and creative sector – CCS) moodustas viimaste kättesaadavate andmete järgi 2017. aastal keskmiselt 5,5% Euroopa Liidu (EL) liikmesriikide poolt loodud lisandväärtusest, kogusummas 413 miljardit eurot. Perioodil 2013–2017 on lisandväärtuse kasv olnud kiire – aastane kasvumäär 5,1%.
- Loomemajanduse valdkond on üks ELi suurimaid tööpakkujaid, mis moodustab liikmesriikide tasandil keskmiselt 6,2% riikide tööjõust.
- Lisandväärtuse ja tööjõu poolest on loomemajanduse valdkond võrreldav teiste peamiste majandusvaldkondadega, nagu info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning majutus- ja toitlustusvaldkond.
- Loomemajandus on tihedalt seotud teiste valdkondadega, mis sõltuvad loomingulistest tulemustest ja väljunditest nagu tarkvara ja digitaalteenused, telekommunikatsiooniteenused, turism, olmeelektroonika ja tööstusdisain.
- Loomemajanduse valdkonnal võib olla pandeemia järgse Euroopa sotsiaalse ja majandusliku struktuuri ümberkujundamisel võtmeroll.

⁵⁷ Allikas: Eesti loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus, üldosa Konjunktuuriinstituut, 2018.

⁵⁸ Raport käsitleb järgmisi loomemajanduse valdkondi: arhitektuur, audio-visuaal ja multimeedia (sh film, raadio, televisioon, muusika salvestamine, videomängud ja programmeerimine) arhiivid, raamatukogud, muuseumid ja mälestusmärgid, kirjastamine, etenduskunstid, muusika, kujutatav kunst ning teised kultuuri ja loomesektori tegevused (allikas: https://keanet.eu/wp-content/uploads/ccs-market-analysis-europe-012021_EIF-KEA.pdf)

- Loomemajanduse valdkonnas töötab ELis üle 9 miljoni inimese.
- Nii ettevõtete kui töötajate arvu iga aastane kasvumäär loomemajanduse valdkonnas on 2013. aastat olnud 4,5%.
- Loomemajanduse valdkonna ettevõtted esindavad keskmiselt Euroopa Liidu ettevõtetest 12,1%, (Eestis 2015. aastal 11,6%).
- Loomemajanduse kasvu peamine vedur Euroopas on audiovisuaalse ja multimeedia (AVM) valdkond. AVM-i valdkonna lisandväärtus kasvas ajavahemikus 2013–2017 7,2%, ulatudes 185 miljardi euroni. See moodustab EL- liikmesriikides keskmiselt 2,5% sise- majanduse lisandväärtusest ja ainuüksi AVM-i valdkonnas töötab 1,9% kogu ELi tööjõust.

Olulised trendid, mis kujundavad loomemajanduse valdkonda Euroopas

Digitaliseerimine, suurenenud keskkonnateadlikkus, koostöö- ja loomekeskused, valdkondlikud seadusandlikud muudatused ja elamusmajandus (experience economy) mõjutavad oluliselt loomemajanduse valdkonna kasvu ning toetavad selle arengut.

1. Head digipädevused suurendavad juurdepääsu kultuurilisele sisule, mis omakorda loovad soodsa tingimused loomemajanduse kasvuks, kuna loomemajanduse sisu tarbitakse üha enam digitaalselt Interneti, sotsiaalmeedia või uute digitaalsete vahendite (näiteks taskuhäälingsaadet) kaudu.
2. Uued narratiivid, mis edendavad ökoloogilist jätkusuutlikkust, omavad kasvavat mõju ka loomemajanduse kogukonnale. Loomemajandus, kui mõjukas osa ühiskonnast võib mängida olulist rolli innustades individuaalseid ja ühiskondlikke muutusi rohelisema poliitika ja jätkusuutlikumate tarbimisvalikute suunas. Loomemajanduses võetakse üha enam kasutusele jätkusuutlike praktikaid, et vähendada süsiniku jalajälge kogu valdkonna väärtusahelas.
3. Uued koostöövõimalused (väikeettevõtjate ja vabakutseliste ühisprojektid) toovad kaasa innovatiivseid koostöömudeleid, loomelinnakutes ja ühistöökohtades, mis võivad kutsuda esile sotsiaalmajanduslikku arengu kasvu, eelkõige linnapiirkondades.
4. Uus Euroopa seadusandlik raamistik avab uued sissetuleku teenimise võimalused, eelkõige autoriõigustega kaitstud sisu parema litsentseerimise abil. Samuti võivad autoriõiguste erakorraliste tasude uued süsteemid COVID-19 pandeemia tõttu viia uute rahaliste lahendusteni ja täiendavate regulatiivsete muudatusteni loomemajanduse valdkonnas.
5. Loomemajandus on elamusmajanduse ja turismi lahutamatu osa. Kultuuriturism moodustab hinnanguliselt kuni 40% Euroopa turismist. Lisaks katsetavad kogu Euroopa kultuuriasutused (muuseumid ja teatrid) COVID-19 pandeemia reageerides uusi digitaalteenuseid.

Väljakutsed seoses andmete kogumise ja statistikaga loomemajanduse ja kultuuri valdkonnas

2018. a Eesti Loomemajanduse olukorra uuring ja kaardistus toob välja, et puudused infoallikates ja andmete kättesaadavuses raskendavad loomemajanduse statistilise ülevaate koostamist, mis on vajalik riiklike toetusmeetmete väljakujundamiseks, sest raske on toetada valdkonda, mille kohta puudub objektiivne informatsioon. Ka loomeliidud ei oma enamasti ülevaadet kogu sektori

kohta, vaid ainult oma liikmete kohta ning üldiselt ei omata majandustegevust puudutavat informatsiooni.

Ühtlasi toob kaardistus välja, et loomemajanduse ettevõtted/asutused esitavad riigile palju statistilist informatsiooni (Statistikaamet, Äriregister, Maksu- ja Tolliamet, Eesti Pank, ministriumid, Eesti Kultuurkapital, Eesti Autorite Ühing ja muud asutused). Kogutud informatsiooni ei avaldata või töödelda eristamist võimaldavate klassifikaatorite alusel (st valdkondade kaupa) ning ettevõtted ja asutused ei saa riigilt tagasi ülevaadet nende poolt esitatud statistikast, kuigi nad seda väga vajavad ja ootavad. Positiivne on, et paranenud on informatsioon FIE-de tegevuse ja mittetulunduslike ühingute majandustegevuse kohta.

Ka teised uuringud toovad välja, et andmed riigi kulutuste kohta kultuurile on täna raskelt kättesaadavad ja töödeldavad – need on laiali erineva formaadiga üksikdokumentides, mistõttu puudub kindlus, et andmed valdkonna rahastamise kohta on täielikud (Eesti Kultuurkapitali rahastamispraktikate analüüs, Praxis 2018 ⁵⁹). 2017. a teostatud Civitta Eesti AS-i poolt teostatud uuringus “Rahvusvahelistumise ja ekspordi uuring loomemajanduse valdkonnas” ⁶⁰ tuuakse esile, et äriregistris olevad juriidiliste üksuste majandusaasta aruannete andmed on puudulikud muusika, kujutava kunsti ja kirjanduse valdkonna ekspordi finantsmahtude osas.

Seega on oluline parandada andmete kogumise süsteemsust, nende töödeldavust, kvaliteeti ja kättesaadavust nii loomemajanduses kui kultuurivaldkonnas tervikuna.

2021. aastal avaldatud KEA võrgustiku raportis ⁶¹, kus vaadeldi Euroopa Liidu liikmesriikide loomemajanduse valdkonda liikmesriikide lõikes ja Euroopa Liidus tervikuna, kasutades Eurostati viimaseid kättesaadavaid andmeid 2017. aastast, tuuakse välja, et näitajad, mis puudutavad loomemajanduse valdkonna lisandväärtust (eng: added value) ja töötamist loomemajanduse valdkonnas (eng: employment) on teiste Euroopa Liidu liikmesriikide võrdluses Eesti kohta kesised. Viidatud raportis kasutatud näitajate kohta loomemajanduse lisandväärtuse mõõtmiseks oli Eurostati andmebaasides kättesaadav 49% vajalikest indikaatoritest ja töötamise kohta 54% vajalikest indikaatoritest. Samas loomemajanduse valdkonnas tegutsevate ettevõtete kohta oli Eesti statistika terviklik ja kogu vajalik informatsioon leitav.

⁵⁹ Uuring on leitav aadressilt: http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2019/04/KULKA_aruanne_2018.pdf

⁶⁰ Uuring on leitav aadressilt: https://www.eas.ee/wp-content/uploads/2017/11/Loomemajanduse-ekspordi-uuring_l%C3%B5pparuanne-31.10.2017.pdf

⁶¹ Uuring on leitav aadressilt: https://keanet.eu/wp-content/uploads/ccs-market-analysis-europe-012021_EIF-KEA.pdf

MEEDIA JA KULTUURIAJAKIRJANDUS

Valdkonna statistika ülevaade

Eesti suurimad meediateenuste pakkujad on avalik-õiguslik Eesti Rahvusringhääling (47 mln), eraõiguslikest on suurimad AS Postimees Grupp (38 mln) ja AS Ekspress Meedia (24 mln). Tegevusmahu poolest mõnevõrra väiksemad meediaettevõtted on AS Äripäev (17 mln), AS All Media Eesti (15 mln), ja AS Õhtuleht Kirjastus (14 mln). Eesti reklaamituru käibest suurima osa annavad televisioon (25%), internet (21%), välimeedia (16%), ajalehed (15%), raadio (10%) ja ajakirjad (4%). Telereklaami hind on 2 korda madalam kui 10 aastat tagasi.

Eesti reklaamituru maht oli 2019. aastal 106,87 miljonit eurot, mis on viimase majanduslanguse eelse perioodi mahust endiselt 4% madalam (2008. a oli 111,2 miljonit eurot). See tähendab, et ajakirjandusvaldkond ei ole endiselt täielikult taastunud 2008. aasta majanduskriisist ning digireklaami tulud liiguvad suuremas mahus globaalsetele platvormidele, nagu Google ja Facebook, kelle reklaamimüügi maht kasvas 2019. aastal varasema 40% pealt 50% peale Eesti reklaamiosjast interneti panustatud rahast.

Seetõttu on lähiaastate suurim arenguvajadus kodumaise meediaturu senisest jõudsam toetamine. Eeltoodule kaasa aitamiseks on vajalik uuendada meediateenuste seadust ja kehtestada ühtlane 9% käibemaksumäär nii paberil ilmuvate kui ka digitaalsetele ajakirjandusväljaannetele. Teisalt on rõõmustav, et 2020. aasta seisuga on Eesti maailma ajakirjandusvabaduse indeksis väärikal 14. kohal. Sõnavabaduse tagamiseks ja meediaturu tulemusliku toimimise tagamiseks uuendati 2020. aastal meediateenuste seadust, millega saavad muu hulgas olema reguleeritud ka videojagamisplatvormid.

Olulisemad tegevused

Eestis moodustab kultuuriajakirjandus võrgustiku, mille osadeks on riigi toetatud väljaanded, Eesti Rahvusringhääling ja erameedia. Kultuuriministeeriumi asutatud ja finantseeritav SA Kultuurileht annab jätkuvalt välja Eesti tähtsamaid kultuuriajakirju ja -ajalehti: Akadeemia, Diplomaatia, Hea Laps, Keel ja Kirjandus, Kunst.ee, Looming, Loomingu Raamatukogu, Muusika, Müürileht, Sirp, Teater.Muusika.Kino, Täheke, võrukeelne Uma Leht, Vikerkaar, Õpetajate Leht ja Värske Rõhk. Lugejatele on võimalikult kättesaadavad ja digiteeritud ajakirjad: Looming, Akadeemia, Vikerkaar, Teater.Muusika.Kino, Kunst.ee ja Täheke kõik aastakäigud ning need on kolm kuud pärast ilmumist tasuta kättesaadavad Rahvusraamatukogu digitaalarhiivis DIGAR. Samuti saab ajakirju Looming, Vikerkaar, Teater.Muusika.Kino, Akadeemia, Keel ja Kirjandus ning Muusika tellida ja lugeda e-ajakirjadena. Kõik paberajakirjade tellijad saavad juurdepääsu ka ajakirja digivariandile. SA Kultuurileht väljaannete palett annab kultuuriajakirjanduse lugejatele võimaluse olla kursis Eesti kultuuri ja nüüdisaegsete mõttevooludega. Eesti kultuuriväljaanded pakuvad võimalust mõtestada kunstiloomingut ning nende kaudu toimuvad arutelud ühiskonna, teaduse ja hariduse, keskkonna ning kultuuri seoste üle.

Avalik-õiguslik Eesti Rahvusringhääling tootis 2019. aastal kolme teleprogrammi ja viite raadioprogrammi. 2019. aastal lähtus ERR oma tegevustes strateegilistest eesmärkidest, milleks on kvaliteetne ja usaldusväärne ajakirjandus, keele ja kultuuri edendamine ning võimalikult paljudeni jõudmine sõltumata ajast, kohast ja seadmest.

Vastupidiselt Euroopa trendidele, kus teleri vaatamisele pühendatud aeg langeb, on 2019. aastal Eesti telekanalite vaatamisele pühendatud aeg ja igapäevaste vaatajate hulk olnud tõusutrendis. Eesti elanikud pühendasid 2019. aastal enim aega ERRi telekanalite vaatamisele – 19,3% kogu vaatamisajast. Eesti Televisioon on alates 2017. aasta septembrist olnud kõige vaadatav telekanal Eestis ning kasvab ka ERRi teiste telekanalite vaadatavus. Kanali ETV+ igapäevaste vaatajate arv ja vaatamise aeg on nelja tegutsemisaasta jooksul näidanud pidevat tõusu, nagu ka ETV2 vaatamisele pühendatud aeg. Kantar Emori raadiouuringu andmetel on ERRi raadiote osakaal kasvanud aastaga 12%. Uuringu andmeil oli 2019.a suurima päevase kuulajaskonnaga raadiojaam Eestis Vikerraadio, venekeelsetest jaamadest on esikohal Raadio 4. ERRi veebidel on 2019. aasta 10 kuu jooksul olnud keskmiselt 541 tuhat unikaalset külastajat nädalas. Kultuuriportaali kultuur.err.ee on keskmiselt 34 tuhat lugejat nädalas.

2020. aasta alguses avas ERR uue voogedastuskeskkonna – Jupiter, mis pakub kvaliteetset audio-visuaalsisu ja lisavõimalusi ERRi traditsioonilistele kanalitele. Voogedastuskeskkonna üks eesmärke on kõnetada noori, kellel praegu teleri või raadio tarbimise harjumus puudub. Esimese etapina valmis 2019. aastal lastele ja noortele suunatud keskkond Lastekraan.ee, mida kasutab praeguseks 8000–10 000 last nädalas.

ERRi arhiiv jätkab arhiivimaterjalide digiteerimist. 2019. aasta lõpuks on massdigiteeritud uudiste- ja videoarhiivi analoogkassetid ning jätkub helilintide, filmide ja fotode digiteerimine. Kokku lisandus 2019. aastal 3200 videofaili, 5600 audiofaili ja 16 000 fotot.

Olulisemad poliitikasoovitused uuringust: **“Meediapoliitika olukorra ja arengusuundade uuring”**, Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut ja Tallinna Ülikooli meediainnovatsiooni ja digikultuuri tippkeskus, 2019⁶¹ toovad meediavaldkonna kohta esile järgmist:

- Jätkata koostööd Euroopa Liidu institutsioonidega, et luua võrdsed konkurentsitingimused globaalsetele (Google, Facebook, Amazon jt) ja rahvuslikele meediaettevõtetele tegutsemiseks Eesti turul (globaalsete ettevõtete maksustamine, reklaamiraha väljaviimise kompenseerimine jms.). Ettepanek on ka platvormid lugeda kirjastajateks ja nõnda neid käsitada seadustes ja maksustamisel
- Luua maksusoodustused eestikeelsele digitaalsele ajakirjanduslikule sisule, st langetada digiväljaannete ja digisisu ostude käibemaksu, jätkata paberväljaannete kojukande toetamist.
- Algatada fonde ja luua programme, mis toetaksid konkurentsipõhiselt eestikeelset sisuloomet turutõrke valdkondades (nt kohaliku ajakirjanduse arenguhüppe programm veebiuendusteks ja auditooriumi uuringuteks, lapsi ja noori kõnetavad kvaliteetsed kodumaised formaadid ja sisu, kvaliteetne eestikeelne ja Eesti elu mitmekesiselt kujutav draamasisu, eksperimentaalsed ja innovaatilised demokraatiat ja/või kultuuriruumi mitmekesisust tugevdavad digitaalse meedia vormid).
- Leida võimalused toetada autonoomse ja ajakirjanduslikus mõttes professionaalse regionaalse/kohaliku meediasisu ning modereeritud arvamusofoorumi loomist.
- ERR-ist peaks saama erameedia kvaliteetsisu agregeerija ning Eesti meedia ja kultuuriruumi innovatsioonisüsteemi koordinaator.
- ERRi tellimispoliitikas peaks olema rõhk uuenduslikul sisul ja eksperimentaalsetel formaatidel.
- Meediavaldkonda pidevalt monitoorida, et teha andmepõhiseid poliitikaotsuseid.
- Loobuda senisest praktikast, kus meediaettevõtte peab oma tegevusest aru andma mitmele erinevale asutusele (nt TTJA, Statistikaamet) ja luua ühine andmete esitamise süsteem.

⁶² Uuring on leitav aadressilt: <https://www.kul.ee/media/266/download>

Eesti meediaturu konkurentsiolekord vajab pidevat seiret, et vältida avalikkusele info jagamise monopolide teket.

- Arendada riigi avaandmete pakkumist selleks, et luua kodumaisele meediasektorile uusi analüütilisi ja teenusearendusvõimalusi.
- Luua ja rahastada elanike meedia- ja kommunikatsioonihariduse programme, mis on suunatud erinevatele sihtrühmadele, lisaks alg- ja põhiharidusele suunata programmid spetsiifilistele, rohkem ohustatud elanikkonnarühmadele.

Arenguvajadused

Andmepõhiste poliitikaotsuste tegemiseks tuleb meediavaldkonda senisest tõhusamalt seirata ja teha püsivalt koostööd ülikoolide ning meediainstitutsioonidega. Pidev monitooring aitab edendada ka meedia eneserefleksiooni ja meediakriitikat. Eesti meediaturu konkurentsiolekord vajab pidevat seiret, et vältida avalikkusele info jagamise monopolide teket. Väärinfo ja vaenuliku õhustustegevuse jälgimiseks peab tekkima piisav kompetents, mis on ühes asutuses, mitte jagatuna Välisministeeriumi, Riigikantselei, julgeolekuasutuste ning Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti vahel.

Tuleb jätkata aktiivset koostööd Euroopa Liidu institutsioonidega ja siseriiklikult Rahandusministeeriumiga, et luua kohalikele meediaettevõtetele Eesti turul tegutsemiseks võrdsed konkurentsitingimused võrreldes globaalsete suurkorporatsioonidega. Eestikeelsele digitaalsele ajakirjanduslikule sisule on vajalik luua maksusoodustused, st langetada digiväljaannete käibemaksu. Peab jätkama paberväljaannete kojukande toetamist.

Ehkki 2017. aasta alguses avati Eesti Rahvusringhäälingu uus uudiste stuudio, ei vasta ERRi praegune telekompleks ohutusnõuetele, selle energiakulu on suur ning hooned ebafunktsionaalsed ja amortiseerunud. ERRi poolt Riigi Kinnisvara Aktsiaseltsilt tellitud analüüsi järgi on majanduslikult ja asukoha mõttes kõige otstarbekam ERRi olemasolevale krundile (radiomaja ja uudistemaja vahelisele alale) ehitada uued, tänapäevase tehnoloogiaga ja optimeeritud mahtudega telestuudiod.

Meediavaldkonda peab pidevalt seirama, et teha andmepõhiseid poliitikaotsuseid. Selleks peab tegema TTJAst sõltumatu regulaatorasutuse või looma uue asutuse. Tugevdama peab TTJA meediaanalüüsi võimekust ja tegema enam koostööd Eesti meediainstitutsioonidega.

Desinformatsiooni ja vaenuliku mõjutustegevuse jälgimiseks peab tekkima piisav kompetents.

Tuleb jätkata aktiivset koostööd Euroopa Liidu institutsioonidega ja siseriiklikult Rahandusministeeriumiga, et luua võrdsed konkurentsitingimused globaalsetele (Google, Facebook, Amazon jt) ja rahvuslikele meediaettevõtetele tegutsemiseks Eesti turul (globaalsete ettevõtete maksustamine, reklaamiraha väljaviimise kompenseerimine jms.). Üks võimalik lahendus on platvormid lugeda kirjastajateks ja nõnda neid käsitada seadustes ja maksustamisel. Eestikeelsele digitaalsele ajakirjanduslikule sisule võib olla vajalik luua maksusoodustused, st langetada digiväljaannete ja digisisu ostude käibemaksu.

MUINSUSKAITSE

Valdkonna statistika ülevaade

2021. aasta seisuga on Eestis 26 500 kultuurimälestist: ajaloomälestisi 1280, arheoloogiamälestisi 6712, ehitismälestisi 5277, kunstimälestisi 13 326, tehnikamälestisi 50, UNESCO maailmapärandi objekte 2 ja muinsuskaitsealasid 12. Kultuurimälestised on valdavalt eraomanduses (u 80%), väiksem osa kuulub riigile ja kohalikele omavalitsustele (kummalegi u 10%). (Allikas: Muinsuskaitse valdkonna arenguvajadused 2021.–2025. a., Kultuuriministeeriumi memo 2021.) Suurem osa kultuurimälestisi (arheoloogia-, kunsti-, tehnika- ja ajaloomälestised) on heas seisukorras. Halvem on olukord ehitismälestistega, mis vajavad teiste mälestiste liikidega võrreldes suuremaid investeeringuid. Kasutusel olevate ehitismälestiste osakaal oli 2019. aastal 74,7%. Heas ja rahuldavas seisukorras olevate ehitismälestiste osakaal on – 63,9%, mis tähendab, et 36,1% ehitismälestistest on halvas või avariilises seisukorras.

Olulisemad tegevused

Valdkonda reguleerib 1. mail 2019 jõustunud uus muinsuskaitseseadus. Selle eesmärk on luua senisest parem tasakaal mälestiste omanike kohustuste ja õiguste vahel, et tagada seeläbi kultuurimälestiste pikaajaline säilimine. Kuna enamik mälestistest kuulub eraomanikele (ehitistest koguni 80%), sõltub mälestiste käekäik suuresti eraomanike motivatsioonist ja hoiakutest. Uus seadus annab juurde senisest rohkem paindlikkust, lihtsustab asjaajamist, vähendab bürokraatiat, eristab kitsendusi mälestise liikide kaupa ja seab sisse hüvitised.

Esimest korda kehtib muinsuskaitstes kompensatsioonisüsteem, mille järgi hüvitatakse mälestise omanikule see osa töödest, mis tuleneb otseselt muinsuskaitse seadusest – see on uuringute ja muinsuskaitse järelevalve kulu. Lisaks saab omanik muinsuskaitse eritingimused nüüdsest riigilt tasuta.

Muinsuskaitseamet on koostamas uue muinsuskaitse seaduse alusel uusi kaitsekordi kõigile 12 muinsuskaitsealale. 2020. aastal alustati kaitsekordade uuendamist Rakveres, Võrus, Haapsalus, Lihulas, Viljandis ja Tallinnas. Protsessi käigus saab kaitsekorra ka uus loodav muinsuskaitseala

Sillamäel. Kaitsekorrad valmivad kohaliku omavalitsuse, kohalike elanike, valdkonna ekspertide ja Muinsuskaitseameti koostöös hiljemalt 2023. aastal.

Arenguvajadused

2021. aastal teostatud Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine (Praxis, 2021) toob välja, et 2020. aasta lõpu seisuga ligikaudu 35% ehitismälestistest halvas seisukorras. Riik ei suuda panustada muinsuskaitse valdkonda piisavalt ja toetuste maht ei võimalda toetada omanikke mahus, mis tagab kultuurimälestiste säilimise. Samas tuuakse välja, et muinsuskaitstes on toimunud hästi koostöö muuseumidega. Raportis soovitatakse koostöös huvirühmadega töötada välja muinsuskaitse valdkonna arendamise suunad ja selleks vajalikud tegevused järgmise kultuuripoliitika elluviimise perioodil, mis peaksid hõlmama:

- muinsuskaitse piisava rahastuse tagamise põhimõtteid;
- muinsuskaitse teema integreerimist üldhariduse õppeprotsessi;
- Euroopa Liidu fondide vahendite kasutamise võimalust eraomanikele;
- tulemuslike teavitustegevuste jätkutoetamist vastavate projektide lõppedes;
- erasektori motiveerimist mälestiste kordategemiseks.

Rohkem kui kolmandik (36,1%) Eesti ehitismälestisi on halvas või avariilises seisus. Halvem on olukord kahaneva elanikkonnaga piirkondades, kus kinnisvaraturg ei toimi ja leidub palju tühje maju. Mälestised säilivad kõige paremini, kui need on kasutuses, seetõttu on strateegiliselt vajalik olemasoleva väärtarhitektuuri eelistamine uute hoonete ehitamisele ja ajalooliste linnasüdame arendamine.

Statistika näitab, et olukord on pidevalt halvenenud ja senine toetuste maht ei suuda valdkonna mõõdikut mõjutada. Muinsuskaitseametile laekub igal aastal u 300 toetuse taotlust, mille kogusumma on aastate lõikes kasvanud. 2020. aastal taotlesid omanikud toetust 9 mln eurot, toetuste eelarve on 1,4 mln eurot (2021 3,5 miljonit eurot), seega on vajaduste ja võimaluste vahe kuuekordne.

Praegune mälestiste nimekiri ei vasta tervikuna riikliku kaitse eeldusele, olemasolevad andmed on puudulikud ning mälestiste nimekiri vajab uue seaduse ja mälestiste liigi kriteeriumite kohast ajakohastamist. Selleks, et kultuurimälestiste nimekiri oleks ajakohane esindusnimekiri riikliku kaitse all olevast pärandist, tuleb viia läbi nimekirja inventuur.

Üldine tendents näitab, et suuremates Eesti linnades on ehitismälestised heas või rahuldavas seisukorras, seevastu maapiirkondades, kus elanikkond kahaneb ja paljud hooned jäävad kasutusest välja, on ehitismälestiste olukord halvem.

Olulisematest valdkondlikest uuringutest muinsuskaitse valdkonnas toimus 2018. aastal uuring „Eesti sõjaajaloolise arhitektuuripärandi kaardistamine ja kasutusvõimaluste analüüs. 19. ja 20. sajand“, mille eesmärgiks oli ülevaate andmine Eestis 19. ja 20. sajandil ehitatud ja praeguseni säilinud militaarpärandist, samuti selle säilitamise, lammutamise ja taaskasutamise võimaluste analüüsimine.

2017. aastal viis Civitta Eesti AS läbi uuring „Ajalooste hoonete restaureerimise mõjude hindamine mõisakoolide programmi näitel“, mis vaatles 4 mõisakooli restaureerimise majanduslikke ja sotsiaal-majanduslikke mõju. Uuringu tulemused näitavad, et mõisakoolide restaureerimisel on olnud positiivne mõju peamiselt sotsiaal-majanduslikele aspektidele. Restaureeritud mõisad on Eesti eriliseks kultuuripärandiks, mis omavad maapiirkondades märgilist tähendust ning on

kujunenud osaks kogukonna identiteedist. Nende säilimist kui ka jätkuvat kasutamist peetakse piirkondades väga oluliseks. Tagasihoidlikum mõju on olnud majanduslikele näitajatele. Samas tuleb arvestada, et restaureerimisprojektide eesmärk ei olnudki edaspidine kasumi teenimine, vaid Eesti jaoks olulise kultuuripärandi säilimise ning sellele avaliku juurdepääsu tagamine.

2014. ja 2015. aastal tellis Kultuuriministeeriumi Eesti Kunstiakadeemialt ja Tallinna Ülikoolilt kaks uuringut, millest esimeses käsitleti riigi omanduses olevate kultuuriväärtuslike ehitiste haldamist, milles vaadeldi riiki kui kultuuriväärtusliku kinnisvara omanikuna, selgitati hetkeolukord ja kitsaskohad 2015. aastal ning pakuti suuniseid, kuidas riik saaks senisest paremini olla suunanäitajaks kultuuriväärtusliku kinnisvaraga toimetamisel. Teises uuringu "Eraomandis oleva kinnismälestiste hoidmine", mille eesmärk oli hinnata eraomandis oleva kinnismälestise kaitse ja kasutamise tugisüsteemi senist toimimist ning anda soovitusi kinnismälestise hoidmise tõhustamiseks ja kasutusvõimaluste arendamiseks.

Valdkondlikud kitsaskohad:

- Eesti on ainus EL liikmesriik, kes ei ole kasutanud struktuurifondide vahendeid spetsiaalselt kultuuripärandi korrastamiseks ja see ei leidnud toetust ka perioodiks 2021–2027, samuti ei leidnud see mõtte toetust taastefondist. Eestis ei ole kultuuripärandi toetamiseks mõeldud fonde, laenumeetmeid ega muid finantsinstrumente.
- Probleemiks on kasutuseta mälestised kahaneva elanikkonnaga piirkondades (kasutuseta mälestiste osakaal 25,5%) ning peremehetud mälestised reformimata riigimaal (223 omanikuta maatükki). Mälestiste toetamine on juba praegu seotud jätkusuutliku kasutuse nõudega (üks hindamiskriteerium), kuid üksikute hoonete kaupa ja praeguste toetusmahtudega ei ole võimalik toetada hoonete kasutuselevõttu.
- Muinsuskaitsealade jätkusuutlik arendamine. Muinsuskaitsealadele on seni üksikmälestiste kõrval väga vähe tähelepanu pööratud. Oluline on teadvustada muinsuskaitsealade tähtsust kohaliku identiteedi osana ja leida ning populariseerida viise, kuidas muinsuskaitsealade hoidmine ja arendamine panustab linnade kultuurilisse ning majanduslikku arengusse (pärandipõhine areng).

MUUSEUMID

Valdkonna statistika ülevaade

Eestis tegutseb viimastel teadaolevatel andmetel 2019. aastast 180 muuseumi 244 külastuskohaga, sh riiklikud, omavalitsuste, ettevõtete ja eramuuseumid. Muuseumides oli samal aastal hõivatud 1 569 töötajat ning muuseumide tulud ulatusid 84,08 miljoni euroni ja jooksvad kulud 72,75 miljoni euroni. 2019. a külastas muuseume 3,51 miljonit inimest ja muuseumides korraldati 1232 näitust. Muuseumides säilitati 2019. a kokku ca 6,94 miljonit museaali⁶³.

Muuseumide infosüsteemi (MuIS) on 2019. aasta lõpu seisuga sisestatud ca 3,5 miljonit museaali kirjeldust (s.o ca 68% MuISi kasutavate muuseumide muuseumikogudest), neist ligi 1,5 miljonit on digitaalse kujutisega ja ca 1,4 miljonit põhjaliku kirjeldusega. Eesti muuseumid on jätkuvalt populaarsed ning järjepidevalt tähistatakse igal aastal üleeuroopalist muuseumiööd. Muuseumivald-

⁶³ https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_kultuur_muuseumid/KU05

konna suurimateks probleemideks on muuseumikogude halvad hoiutingimused, moraalselt ja tehniliselt vananenud MuS, muuseumide alakasutatus haridussüsteemi poolt, vananenud püsi-ekspositsioonid ning muuseumihoonete suur remondivõlg. Eelnevat toetama mõeldud riiklik rahastamissüsteem ei ole piisavalt tulemuspõhine ega jätkusuutlik.

Arenguvajadused

Uuringus Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine (Praxis 2021, (avaldamisel)) tuuakse muuseumide kohta esile, et koostööd muuseumide ja haridusvaldkonna vahel tuleb tugevdada, kuna senine koostöö ei ole olnud süsteemne, ka koostööd muuseumide ja teadus- asutuste vahel tuleb suurendada, seni on see piirdunud üksikute projektidega.

Praegu vastab ainult 43% muuseumide hoidlapindadest (arvesse on võetud KuM haldusala riigi- muuseumid ja halduslepingu alusel riigile kuuluvat muuseumikogu kasutavad muuseumid) kul- tuuriväärtuste pikaajaliseks säilimiseks vajalikele tingimustele. Museaalide säilitamise probleemid seisnevad selles, et museaale hoitakse vale sisekliimaga ruumides, tuleohtuse ja turvalisuse nõuded ei ole tagatud, hoidlates on suur ruumipuudus ning pärandi digiteerimise ja konserveerimise tingimused ei vasta vajadustele. 2017–2018 analüüsisid Ratus OÜ ja KPMG Baltics OÜ koostöös Kultuuriministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga museaalide säilitamise teenust⁶⁴. Tulemusena selgus, et olemasolevate hoidlapindade nõuetekohaseks muutmine on kallim kui ühishoidlate ehitamine, mis oleks kõige efektiivsem ning ressursisäästlikum Eesti kultuuripärandi pikaajalist säilitamist tagav lahendus.

Eesti muuseumide külastajate kvalitatiivses uuringus (Rakendusliku Antropoloogia Keskus, 2020⁶⁵) toodi esile järgmised ettepanekud ja väljakutsed Eesti muuseumide kohta:

- Muuseumi turundussõnumites selgemalt välja tuua muuseumide eelised võrreldes teiste vabaaja veetmist pakkuvate teenustega.
- Muuseumide hinnapoliitika vajab selget sõnumit – külastajal pole kahju maksta, aga ta tahab teada, mida ta selle raha eest saab, mida ta mujalt ei saa.
- Kommunikatsioonis ja turunduses tulla inimesele nii lähedale kui võimalik.
- Muuseumikülastaja ootab, et muuseumil oleks selge profiil (teema või lugu), aga samal ajal ka mitmekesine kogemus.
- Silmas pidada, et loodud näitused oleksid terviklikud (ruumi- ja esitluslahendustes aga ka sisus).
- Tõsta teenindava personali kompetentsi – teenindaja on muuseumi visiitkaart!
- Üle vaadata ligipääsetavuse aspektid.
- Kommunikatsioonistrateegias arvestada, et Eestis vähemlevinud muuseumide funktsioonid (kogukonnatöö, osalus ja ühiskondlik mõju) ei ole inimestele selged ja tekkinud hirne tuleks adresseerida.

Muuseumide ja raamatukogude külastajate ja mittekülastajate uuringus (AS Emor, 2018⁶⁶) tuuakse muuseumide kohta esile järgmist:

- Viimase 12 kuu muuseumikülastajate osakaal kogu 15+ elanikkonnast on 60%. Muuseumi- külastajate hulgas on statistiliselt oluliselt enam naisi, eesti keelt kõnelevaid, Tallinna ning Tartu

⁶⁴ Uuring on leitav aadressilt:

https://www.muinsuskaitseamet.ee/sites/default/files/2018_museaalide_sailitamise_teenuse_analuus_muuseumide_uhishoidla.pdf

⁶⁵ Uuring on leitav aadressilt: <https://www.kul.ee/media/623/download>

⁶⁶ Uuring on leitav aadressilt: <https://www.kul.ee/media/335/download>

piirkonna elanikke, kõrgharidusega ja kõrgema sissetulekuga inimesi, õpilasi/üliõpilasi, palgatöötajaid ja 1–2 lapsega peresid. Muuseume külastab keskmisest oluliselt rohkem inimesi vanuses 15–19 ja 30–44.

- Muuseumi mittekülastajate hulgas on keskmisest oluliselt rohkem mehi, vene keelt kõnelevaid, Lõuna Eesti ja Virumaa elanikke, alg-, põhi- ja keskkooliga inimesi, madalama sissetulekuga ja lasteta leibkondi. Samuti on mittekülastajate seas oluliselt rohkem pensionäre vanuses 75 ja enam.
- Muuseumikülastuse olulisimaks põhjuseks on inimeste soov sisustada huvitavalt oma vaba aega ning teiseks erinevad töö, õpingute või hobidega seotud põhjused.
- Muuseumide mittekülastamise peamiseks põhjuseks on ajapuudus, tervislikud põhjused ning keeruline ligipääs.
- Eesti muuseumid on elanikkonnas üldiselt positiivse kuvandiga: enamik eestimaalasi nõustub, et muuseumid pakuvad võimalusi saada uusi teadmisi ja kogemusi (77%) ning meeldivat vaba aja veetmise võimalust (73%). Samuti leiab enamik, et muuseumis on hea veeta aega koos pere, sõprade või kolleegidega (73%) ning et muuseumid on huvitavate näitustega (71%). Kriitilisemalt on hinnatud või üldse vastamata jäetud väiteid, mis puudutasid teavitustegevusi.
- Muuseumikülastuse potentsiaali võib pidada kõrgeks: 35% eestimaalastest plaanib muuseumikülastuste arvu võrreldes praegusega suurendada; 15% elanikest ei plaani järgmise aasta jooksul üldse muuseumisse minna.
- Muuseumide puhul kaaluks kõige populaarsemate tulevikuteenuste kasutamist 60–65% vastajatest, näiteks võimalus õppida tundma erinevaid eluviise ja maailmavaateid; võimalus kogeda kaasaegset muuseumiruumi; võimalus hoida ja säilitada vastaja jaoks oluliste inimeste kultuuripärandit ning võimalus osaleda tegevustes ja sündmustel, mis aitavad parandada vastaja tervist ja heaolu.
- Huvitatud mittekülastajad toovad muuseumide mittekülastamise peamise põhjusena välja eelkõige ajapuudust (57%). Muuseume tajutakse järjest olulisemal määral sotsiaalse kohana. Huvitatud mittekülastajad peavad oluliseks võimalust suhelda muuseumis sõprade, kolleegide ja perega, ning tervelt 48% huvitatud mittekülastajatest näeb muuseumi kohana, mis pakuvad võimalust kohtuda ja suhelda uute inimestega.
- Mittehuvitatud mittekülastajaid oli küsitlute seas peaaegu veerand. Nende hulgas on rohkem mehi, vene keelt kõnelevaid inimesi ning väikelinnade ja maa-asulate elanikke, piir-

kondadest tõusevad esile Lõuna-Eesti ning Virumaa. Mittehuvitatud mittekülastajate seas on rohkem alg- ja põhiharidusega inimesi, väiksema sisetulekuga inimesi ning lasteta leibkondi. Mittehuvitatud mittekülastajate puhul hõlmavad külastusbarjäärid nii vähest teadlikkust ja informeeritust muuseumidest kui ka vähest arusaama sellest, kas ja millist väärtust nad võiksid vastajale pakkuda; hoiakuid, et muuseumid ei paku kasutajale olulisi ja vajalikke teenuseid ning kultuurilise ja sotsiaalse aktsepteerimise või samastumisvõimaluse puudumist.

Väljakutsed:

- Muuseumitundide rahastamine. Kuigi muuseum kui õpikeskkond on riiklikes õppekavades võrdsustatud klassiruumis toimuva õppega ning põhiharidus peaks olema tasuta, sõltuvad õpilaste võimalused muuseumitundi jõudmisel õpetajate ja koolijuhtide huvist ja motivatsioonist ning lapsevanemate majanduslikust olukorrast. Muuseumide praegune riigieelarveline tegevustoetus ei võimalda tasuta muuseumitundide pakkumist koolidele. Maakoolidel on probleemiks ka suured transpordikulud.
- Püsiekspositsioonid ja remondi- ning restaureerimisvajadused. Valminud on küll mitmed suured objektid nagu ERM ja Eesti Ajaloomuuseumi Maarjamäe kompleks, kuid paljude muuseumide püsiekspositsioonid ja tegevuskeskkonnad on vananenud, halva ligipääsetavusega ning seetõttu jätab külastajakogemus neis muuseumides soovida. See omakorda mõjutab külastajate arvu ning muuseumide võimekust katta kulusid omatulu abil. Samuti vajavad muuseumihooned pidevat toetust remondi- ja restaureerimisvahendite näol.
- Ebaselged põhimõtted tegevustoetuste eraldamisel. Sõnastamata on riigi ootused muuseumidele – miks riik rahastab just neid muuseume, mida ta rahastab ja miks just sellise summaga ning millistel eesmärkidel.
- Muuseumivõrgustiku korrastamine. Seoses koroonakriisiga peatus riigireformi kavas ette nähtud muuseumivõrgustiku korrastamise protsess. Ümberkorralduste ootel on Eesti Arhitektuurimuuseum, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseum, Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum, Tartu Kunstimuuseum ja Viljandi Muuseum.

RAAMATUKOGUD

Valdkonna statistika ülevaade

2019. aastal oli Eestis 875 raamatukogu, rahvaraamatukogusid oli 521, teadus- ja erialaraamatukogu 39 (sh Eesti Rahvusraamatukogu) ja 315 kooliraamatukogu. Nende kogudes oli 31 miljonit teavikut ja 704 900 lugejat, kes laenutasid kokku üle 13 miljoni teaviku. Raamatukogukülastusi oli 2019. aastal üle 9 miljoni ja sellele lisaks 8,4 miljonit virtuaalkülastust. Raamatukogudes töötas kokku 2461 töötajat. Positiivseks võib lugeda rahvaraamatukogudes laenutuste arvu tõusu, mis küündis 2018. aastal ligi 10,4 miljonini.

**Uuring Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020 lõpphindamine (Praxis 2021 (avaldamisel))
toob raamatukogude kohta välja järgmised poliitikasoovitused:**

- Eriala- ja teadusraamatukogude ning kooliraamatukogudest teavikute laenutamine on märgatavalt vähenenud. Seega on vajalik analüüsida eriala- ja teadusraamatukogude ning kooliraamatukogude laenutuste vähenemise põhjuseid ning sihtrühma vajadusi ning töötada välja eriala- ja teadusraamatukogude ning kooliraamatukogude uued kontseptsioonid.
- Töötada välja kava koos finantsplaaniga rahvaraamatukogude digitaristu uuendamiseks ning lairiba internetiühenduse tagamiseks.
- Määratleda rahvaraamatukogu teenuse baastase, mis on tagatud ühtlaselt üle Eesti ja tagada baastasemel teenuse jätkusuutlik rahastamine.
- Käivitada rahvaraamatukogude vaheline laenutussüsteem.
- Teha e-teavikute laenutamine kõigile Eesti elanikele kättesaadavaks.
- Töötada välja e- ja audioraamatute autorihüvitiste süsteemi põhimõtted ning täiendada vastavaid regulatsioone.

Muuseumide ja raamatukogude külastajate ja mittekülastajate uuringus (AS Emor 2018 ⁶⁷) tuuakse raamatukogude kohta esile järgmist:

- Viimase 12 kuu raamatukogukülastajate osakaal 15+ elanikkonnast on 50%. Raamatukogukülastajate hulgas on oluliselt enam naisi, eesti keelt kõnelevaid inimesi, õpilasi ja üliõpilasi, kõrgharidusega inimesi ning 1–2 lapsega leibkondi. Raamatukogu mittekülastajate hulgas on keskmisest enam mehi, vene keelt kõnelevaid inimesi, vanuserühma 45+, keskharidusega ning ilma lasteta leibkondi ja pensionäre.
- Raamatukogukülastuse olulisimaks põhjuseks on nauding lugemisest ning lugeja vajadustele vastav raamatukogu väljaannete valik. Neljandik külastajatest nimetas erinevaid õpingute, hobide või tööga seotud põhjust.
- Raamatukogude mittekülastamise kaks enim mainitud põhjust on ajapuudus ning raamatute ja muude väljaannete ostmine.
- Eesti raamatukogude tugevaim külg on vastajate jaoks sobiv ja kergesti ligipääsetav asukoht (70%), raamatute jm väljaannete valikut hindab laialdaseks ja piisavaks 62% vastanutest ning teenindust heaks/kõrgeks 61% vastanutest. Kriitiline koht on senine teavitustegevus: vaid 35% vastanutest on sellega rahul ning tervelt pooled (49%) ei oska antud küsimuses hinnangut anda.
- Raamatukogu külastamise potentsiaal on muuseumidest madalam: 22% eestimaalastest plaanib raamatukogukülastuste arvu suurendada; 32% elanikest ei plaani järgmise aasta jooksul üldse raamatukokku minna.
- Raamatukogude puhul kaaluks kõige populaarsemaid tulevikuteenuseid kasutada ligi pooled (47–50%) vastajatest: näiteks tegevused ja sündmused, mis aitavad parandada inimese tervist ja heaolu; elukestva õppe üritustel ja töötubades osalemine; koolitustel osalemine ning kogukonna või naabruskonna probleemide lahendamise aruteludel osalemine.
- Mittehuvitatud mittekülastajad moodustavad 40% elanikkonnast, nende hulgas on oluliselt enam mehi, vene keelt kõnelevaid inimesi, vanemaid kui 75-aastaseid inimesi, Virumaa elanikke, keskharidusega inimesi, iseendale töödandjaid ning lasteta leibkondi. Mittehuvitatud mittekülastaja mittekülastamise põhjused on hajusad: ajapuudus (19%), teistsugused huvid ja hobid (15%), väljaannete ostmine (14%), info kättesaamine muul viisil, nt internetist (14%) ning tervislikud põhjused (12%). Antud sihtrühma iseloomustab

⁶⁷ Uuring on leitav aadressilt: <https://www.kul.ee/media/335/download>

vähene kultuurihuvi ja lugemus. Kahel kolmandikul antud sihtrühmast praktiliselt puuduvad teadmised, mida raamatukogu pakub ja mida raamatukogus on võimalik ette võtta.

- Silmatorkavalt kriitiliseks osutusid uuringu tulemusena raamatukogude kommunikatsioonitegevuste vähene efektiivsus ja ettevõtete huvipuudus raamatukogudega koostööd teha. Tulevikuteenuste kontekstis selgus kasutajate suur soov kasutada raamatukogude digitaalseid väljaandeid veebis. Lisaks vajaksid lugejad uusi e-teenuseid, näiteks on soov kasutada raamatukogudevahelise laenutuse teenust väljaannete tellimiseks pakiautomaati või kullerteenuse vahendusel, otsida ühest e-kataloogist kõikide Eesti raamatukogude väljaandeid ning kasutada laenutamisel ja tagastamisel iseteenindust. Kõik nimetatud teenused on seotud regionaalselt kultuurist osasaamisega digitaalsete vahendite abil. Ettevõtted polnud piisavalt teadlikud, et raamatukogudega näiteks teenuse disaini, ürituste korraldamise või muude teemade osas koostööd teha.

Arenguvajadused

Rahvaraamatukogude füüsiline keskkond pole inspireeriv ega atraktiivne, sest nende ruumid ja teenuste tehnoloogiline taristu on ajast maha jäänud ega meelita uusi (sh noori) lugejaid. Rahvaraamatukogudest tuleks kujundada infoühiskonna arenevatele vajadustele vastavad atraktiivsed, inspireerivad ja ühistegevust soodustavad multifunktsionaalsed kultuuri- ja hariduskeskused. Need keskused täidaksid peamisi kogukonnakeskuse funktsioone, sh kultuurilisi, hariduslikke, sotsiaalseid.

Valdkonnas on kasutusel eri raamatukogusüsteemid ja tarkvaraplatformid (nt kolm e-kataloogi – ESTER, URRAM ja RIKS), mis ei ole omavahel ühilduvad. Konsolideerides kolme raamatukogusüsteemi teenused ühte süsteemi arendatakse välja kasutajate ootustele ning raamatukoguteenuste kvaliteedi nõuetele vastav väljaannete kättesaadavuse võimekus. Ühine raamatukogusüsteem tagaks veebist kasutajasõbraliku, kiire ja mugava juurdepääsu Eesti raamatukogude ressursile. Selle haldamine toimuks nii lugejale kui töötajale ühes süsteemis, mille ülalpidamine on konsolideeritud ja kuluefektiivne.

Raamatukogutöötajate järelkasv ei ole piisav, palgatase ei ole motiveeriv, mistõttu ei ole süsteemi sisenemas piisavalt võimekaid noori spetsialiste. Raamatukogutöötajate erialasesse professionaalsesse arengusse ja täienduskoolitusse ei panustata piisavalt rahalisi vahendeid.

Raamatukoguvaldkonna regulatsioon on ajale jalgu jäänud. Rahvaraamatukogu kui kohaliku omavalitsuse asutuse korralduse alused on reguleeritud 1998. a-l jõustunud rahvaraamatukogu seadusega. Rahvaraamatukogude võrgu teenus, taristu ega loomise ja arendamise alused, ei vasta haldusreformi järgselt avaliku teenuse nõuetele ega infoühiskonna elanike (eriti noorte) vajadustele. Puudub keskne eestvedaja killustatud raamatukoguteenuse kvaliteedi tõstmiseks ja üle-eestiliste teenuste arendamiseks.

Raamatukogude ruumid ei vasta vajadustele, tehnoloogia ja tehnika on suures osas vananenud või üldse puudub, mistõttu ei ole võimalik juurutada uusi teenusmodelid, suurendada teenuse mitmekülsust, kättesaadavust ja inimeste iseteenindusvõimalusi.

E-väljaanded pole kõigile ühtmoodi laenutatavad (v.a Tallinn), sest puudub jätkusuutlik üle-eestiline e-väljaannete laenutuskeskkond ja riigieelarveline toetus raamatukogudest e-väljaannete kättesaadavuse suurendamiseks. Autoritele ei maksta e-väljaannete laenutuse eest laenutushüvitist, kuna puudub regulatsioon ja riigieelarveline hüvitis.

RAHVAKULTUUR

Olulisemad tegevused

Eesti rahvakultuuri tugevus on rikkalik pärand ja inimesed, kes väärtustavad ja kannavad paik-kondlikke kombeid ja elulaadi ning annavad seda edasi järgmistele põlvkondadele, hoides rahva-kultuuri seeläbi elujõulisena. Vaimse kultuuripärandi väärtustamiseks on Kultuuriministeeriumil väljatöötatud seitse piirkondlikku toetusmeetet (Setumaa pärimuskultuur, Kihnu kultuuriruum, Saarte pärimuskultuur, Mulgimaa pärimuskultuur, Vana Võrumaa pärimuskultuur, Peipsiveere pärimuskultuur, Virumaa pärimuskultuur).

UNESCO nimekirja on kantud Kihnu kultuuriruum, Seto leelo ning Vana-Võrumaa suitsusauna traditsioon. Perioodil 2019–2020 on olnud ettevalmistamisel ühepuupaadi ehk haabja ehitamise traditsiooni kandetaotluse koostamine ning koostöös Ukrainaga pysanka lihavõttemunade kaunistamise traditsiooni ühise kandetaotluse koostamine UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja.

Lisaks toetatakse toetusmeetmete kaudu muidki olulisi vaimse kultuuripärandiga seotud tegevusi ja väiksemaid valdkondlikke või piirkondlikke institutsioone. Alates 2010. aastast on avatud Eesti oma vaimse kultuuripärandi nimistu, kuhu kogukonnad saavad esitada enam kui kahe inimpõlve vanuseid elavaid traditsioone, kombeid ja tavasid. 2018. aasta lõpus tehti nimistusse 100. kanne.

Rahvakultuuri valdkonna toetajad on ka Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapital ja maakon-dlikud ekspertgrupid. Rahvakultuuri valdkonna riiklik kompetentsikeskus on Rahvakultuuri Keskus, kes koondab erialast informatsiooni, teeb koolitusi ning nõustab ja toetab rahvakultuuriga tegelevaid organisatsioone ja inimesi. Rahvakultuuri Keskuse heaks töötab igas maakonnas rahvakultuurispetsialist, kelle peamised ülesanded on hallata rahvakultuurivaldkonda ja kureerida üleriigilisi rahvakultuuriüritusi (laulu- ja tantsupeod, folkloorifestiivalid).

2021. aastal läbiviidud kultuuripoliitika põhialuste lõpphindamisel (Praxis 2021, avaldamisel) toodi esile rahvakultuuri valdkonna kohta järgmised poliitikasoovitused:

- Partnerorganisatsioonidele (keskseltsidele) eraldatud rahalised vahendid ei ole kaasas käinud kulude kasvuga ega võimalda efektiivselt täita neile seatud ootusi valdkonna arendamisel. Kokku tuleks leppida partnerorganisatsioonide roll ja vastutus rahvakultuuri arendamisel. Hinnata, kas ülesannete täitmiseks eraldatud vahendid vastavad vajaminevale näha ette täiendavad vahendid või leppida kokku, mida tehakse ja mille tegemisest loobutakse piiratud vahendite tingimustes.
- Ministeeriumi toetuse väiksus on toonud kaasa sissetulekuallikate killustumise erinevate rahastusallikate vahel (Eesti Kultuurkapital, Kultuuriministeerium läbi Eesti Rahvakultuuri Keskuse, toetused kohalikest omalitsustest jt). Vähendamaks rahastamise killustumist on soovitatav, et keskseltside kui strateegiliste partnerite põhitegevus oleks rahastatud tervikuna ühest allikast. Võimalik oleks ka sõlmida selge kokkulepe, milliseid põhitegevusega seotud kulusid tegevustoetuse raames rahastatakse. KULKA rahastus peaks olema suunatud pigem konkreetsete projektide toetuseks.
- Rahvakultuur koondab endas mitmeid spetsiifiliste arenguvajadustega ja eriilmelisi alavaldkondi (koorilaul, rahvatants, rahvamuusika, käsitöö, paikkondlikud kultuuriruumid jne), seega tasub kaaluda rahvakultuuri valdkonnas poliitikakujundamisega seotud ülesannete jagamist mitme ametniku vahel.

- Regionaalne kultuurikorraldus on nõrk – seoses haldusreformiga kadusid toimivad koostööpartnerid ja -suhted. See pärsib oluliste üleriiklike sündmuste korraldamist ja muudab rahvakultuuris osalemise võimalused Eestis ebaühtlaseks. Vajalik oleks tugevdada regionaalset kultuurikorraldust mis tähendab ühtset arusaama kujundamist, milles seisneb erinevate osapoolte (KOV, omalitsuste liit, riik, valdkondlikud esindusorganisatsioonid jne) roll ja vastutus kultuuritöö korraldamisel.
- Üheks põhjuseks, miks noored ei taha professionaalsel tasemel rahvakultuuriga tegeleda seisneb madalas töötasus, vähestes sotsiaalsetes tagatistes ning ebakindlas töösuhtes. Soovituslik on koguda andmeid, kuid võrd palgatoetuse meede olukorda leevendab ja juhendajate sotsiaalset kindlustatust suurendab. Lisaks sellele tasub kaaluda ka muid võimalusi juhendajate sotsiaal- majandusliku olukorra parendamiseks.
- Noorte huvi rahvakultuuriga seotud erialade vastu on vähenenud. Selle tulemusel on mitmed õppekavad Tallinna Ülikoolis ja TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias on ümber korraldatud, sh kinni pandud. Tasub jälgida, et professionaliseerumist rahvakultuuris toetaks vastavate õppekavade olemasolu kõrgkoolides.

Arenguvajadused

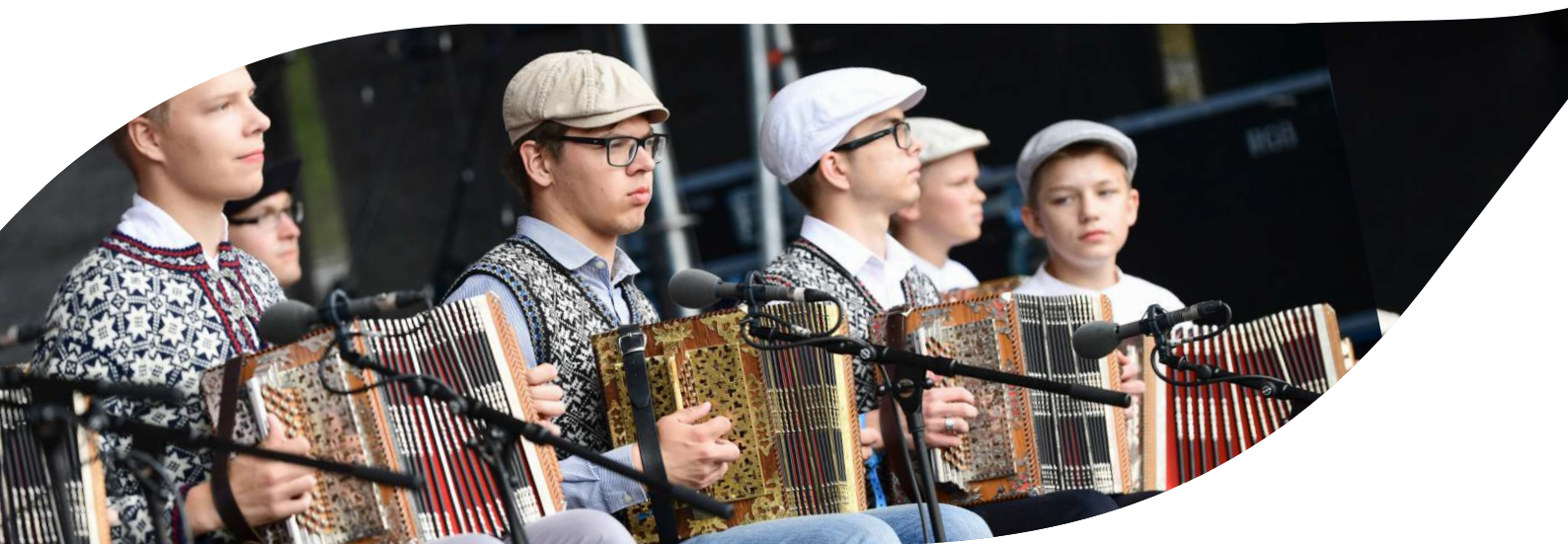
Minemaks lähiaastatel üle tulemusele orienteeritud rahastamismudelitele on vaja koguda statistikat, hinnata ja analüüsida regulaarset valdkonna olukorda. Praegu on valdkondliku statistika kogumine piiratud, sest Eesti Rahvakultuuri Keskuse poolt hallatava andmekogu ning Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA poolt hallatava registri arhitektuurid on vananenud. Seetõttu on valdkonnale oluline kiiremas korras viia läbi andmekogu ja registri ühildamine ning neile uue tehnilise aluse loomine.

2019. aastal esitleti uuringut, mis kaardistas Kollektiivjuhtide ja kollektiivide majanduslikku olukorda⁶⁸. Uuringu üks põhijäreldus on, et kollektiivide tegevus ei ole jätkusuutlik, sest juhendajatel on madalad palgad ja suuremal osal neist puuduvad sotsiaalsed garantiid. Selle tulemusena ei ole elukutse noorte jaoks motiveeriv ja alla 35 aastaseid juhendajaid on täna vaid 15%. Nende probleemide lahendamiseks käivitati juhendajate palgatoetussüsteem, mis rakendu 2021. aastast ja mille eesmärk on parandada juhendajate majanduslikku olukorda.

Uuringu olulisemad tulemused on järgmised:

- Juhendajate põud terendab juba nähtavas tulevikus. 35% juhendajatest on 54-aastased ja vanemad, alla 35-aastaseid on vaid 15%.
- Kollektiivi juhendamine on kõrvaltöö 90% juhendajatest (Eestis keskmiselt on kõrvaltöö osakaal 6%) hoolimata sellest, et 55% on olemas erialane kõrgharidus. Eesti keskmise palga saamiseks peaks naised juhendama keskmiselt 10 kollektiivi, mehed 6,5. Need andmed näitavad, et juhendamisele kui põhitööle ei ole võimalik keskenduda, isegi kui selleks on huvi olemas.
- Juhendamisega seonduv tasu on üldjuhul väike. Uuringu järgi on 13% kollektiivide juhendamistest sellised, mille puhul juhendaja tasu ei saa ja 19% juhendamise kokkulepetest on tasustatud alla töötasu alammäära. Keskmise juhendajate netotasu kuus oli 116 eurot.
- Juhendamisega seotud kulud juhendajatele sageli ei hüvitata. Valdaval osal juhtudest (68%) ei hüvitata juhendamise tööga seonduvalt mingeid kulud. Umbes 28% juhtudest märgiti, et juhendajale hüvitatakse otseselt juhendamisega seonduvad kulud. Võrdlemisi levinud on, et juhendajad tasuvad juhendamisega seotud kulud ka oma isiklikust sissetulekust – nii vastati 55%-l juhtudest.

⁶⁸ Uuring on leitav aadressilt: [//www.kul.ee/media/331/download](http://www.kul.ee/media/331/download)

- Juhendajate hõivemustri tõttu on nende sotsiaalkaitse ebakindel. Kuna valdkonnas kasutatakse suures osas VÕS lepinguid (32%) või tähtajalisi töölepinguid (22%) ei ole tagatud juhendajate suvepuhkus, lähetused, lapsetoetus, pension jms. See mõjutab inimeste karjäärivalikuid ning pidurdab juhendajate vajalikku järelkasvu.

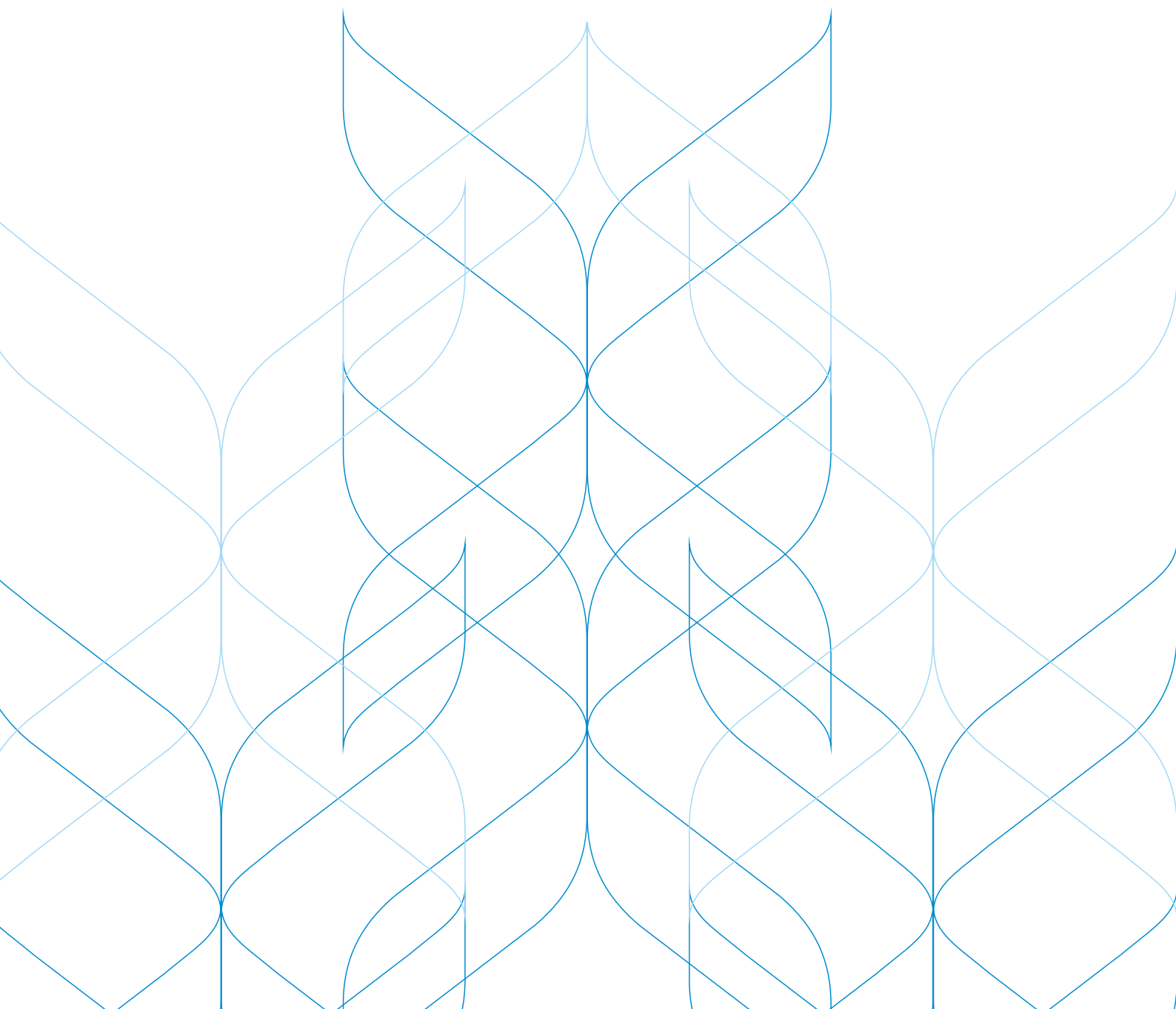
2021. aastast on käivitunud **tööjõukulu toetusmeede laulu- ja tantsupeo liikumises osalevate kollektiivide juhendajatele mahuga 2,7 miljonit eurot, mis peaks järgnevatel aastatel järkjärgult kasvama.**

Laulu ja tantsupeo liikumises osalevate kooride, orkestrite ja rahvatantsurühmade riikliku tegevustoetuste programmiga toetab Kultuuriministeerium Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA kaudu kollektiive alates 2010. aastast. Toetatavate kollektiivide hulk ulatub erinevatel aastatel 1900-2100-ni. Rahvakultuuri mentortoetust koori-, orkestri-, rahvatantsu- ja rahvamuusikajuhtidele nende erialaste pädevuste tõstmiseks on rakendatud alates 2006. aastast.

Parandamist vajab tantsu- ja laulupidude jaoks kasutatav taristu. Enne 2019. aasta juubeli laulu- ja tantsupidu käivitati Kultuuriministeeriumi ja Tallinna Linnavalitsuse koostöös **Kalevi staadioni renoveerimine** ning lepiti kokku **Tallinna lauluväljaku detailplaneeringu ideekavandi konkursi ettevalmistamine ja korraldamine**. Kalevi staadioni renoveerimine on toimumas, planeerimisel on Tallinna lauluväljaku detailplaneeringu läbiviimine.

MÕJUDE HINDAMISE KOKKUVÕTE

Kultuur mõjutab tervikuna kogu riiki ja ühiskonda. Eesti Vabariigi põhiseaduse preambuli kohaselt on eesti rahva ja kultuuri säilimise tagamine läbi aegade üks riigi põhieesmärke. Seega puudutab kultuur otseselt ja kaudselt paljusid teisi valdkondi ning mõjutab kõiki Eestis elavaid ja Eestiga seotud inimesi.

Kultuurivaldkonna mõjude hindamisel on aluseks võetud mõjude hindamise metoodika. Käesolevas analüüsis on hinnatud kultuuri sotsiaalseid ja demograafilisi, julgeoleku- ja välispoliitilisi, majanduslikke, keskkonnaalaseid, regionaalseid ja riigikorralduslikke mõjusid. Riigi tulemusvaldkondades mõjutab kultuur kõige otsesemalt järgmisi: tark ja tegus rahvas (hariduspoliitika), eesti keel ja eestlus (keelepoliitika), sidus ühiskond (lõimumine, kohanemine), tõhus riik (riigivalitsemine ja kodanikuühiskonna areng, regionaalpoliitika), teadus- ja arendustegevus ning ettevõtlus (ettevõtlus- ja innovatsioonipoliitika, teaduspoliitika), infoühiskond, heaolu (sotsiaalne turvalisus ja perepoliitika), julgeolek ja riigikaitse (välis- ja julgeolekupoliitika), siseturvalisus ning keskkond.

Arengukavaga püstitatud eesmärkide ja kavandatud tegevuste mõju on pikaajaline ja positiivne. Arengukava rakendamise eesmärgiga ei kaasne negatiivset mõju ühelegi sihtrühmale. Arengukava toetab riigi arengustrateegia "Eesti 2035" pikaajalisi sihte (inimene, ühiskond, elukeskkond, majandus, riigivalitsemine), panustades tegevustega vajalike oskuste ja teadmiste, rahva kestlikkuse, tervise ja sotsiaalkaitse, majanduse ja kliima, ruumi ja liikuvuse ning riigivalitsemise arengusse. Kultuur 2030 on kooskõlas ÜRO säästva arengu eesmärkidega ning strateegiaga "Säästev Eesti 21", mis sätestab Eesti säästva arengu eesmärkidena Eesti kultuuriruumi elujõulisuse, inimese heaolu kasvu, sotsiaalselt sidusa ühiskonna ning ökoloogilise tasakaalu.

Sotsiaalsed, sh demograafilised mõjud

Kultuuril on laiapõhjalised sotsiaalsed ja demograafilised mõjud. Kultuurivaldkond mõjutab olulisel määral nii keele- kui ka hariduspoliitikat. Eesti keele arengukava üldeesmärk on tagada eesti keele elujõud ja toimimine esmase keelena igas eluvaldkonnas, tagada igaühele õigus kasutada Eestis eesti keelt, säilitada ja tugevdada eesti keele staatust, mainet ja eestikeelset kultuuriruumi ning väärtustada teiste keelte valdamist. Arengukava loob eeldused eestikeelse kultuuri elujõulisusele (sh kirjandus, etenduskunstid, filmi, muusika jm), samuti kultuuriruumide mitmekesisuse kaudu eesti keele erikujude kasutamise soodustamiseks. Eesti kultuuriruumis osalemiseks ja nende kogemuse lõimimiseks soodustatakse eesti keelest erineva emakeelega inimeste huvi eesti keele õppimiseks ja Eesti kultuuriruumis osalemiseks.

Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 alusväärtuste hulgas on eesti keele ja kultuuri säilitamine ja areng. Kultuur toetab mitmekesise ja kvaliteetse hariduse andmist ning laste ja noorte annete igakülgset arendamist, seda nii kultuuri- ja loovainete andmise kaudu formaalhariduses ja huvihariduses, aga ka loovuse kui väärtushoiaku arendamisel läbivalt.

Kultuur mõjutab positiivselt inimeste heaolu ja tervist, sh nii füüsilist kui ka vaimset tervist. Kultuuri abil toetame nii laste ja noorte kui ka eakate ning erivajadustega inimeste aktiivset osalust ühiskonnas. Kultuur toetab võrdseid võimalusi ühiskonnas. Arengukava edendab võrdõiguslikkust ja soolist tasakaalu, luues meestele ja naistele võrdsed võimalused kultuuris osalemiseks ja võttes eesmärgiks palgalõhe kaotamise ning tagades karjäärimudelites võrdse kohtlemise. Kultuuril on samuti oluline roll ühiskonnas levinud stereotüüpide murdmisel. Kultuur teravdab, hoogustab ja algatab ühiskondlikke debatte. Kultuur aitab välja tuua ühiskonna kitsaskohti ning juhib tähelepanu

Kultuur toetab mitmekesise ja kvaliteetse hariduse andmist ning laste ja noorte annete igakülgset arendamist.

probleemidele. Eesti jaoks on oluline tippspetsialistide siia toomine, kultuur on selles osas oluline motivaator.

Arengukava panustab ÜRO säästva arengu eesmärkidesse nr 3 (tagada kõikidele vanuserühmadele hea tervis ja heaolu), nr 4 (tagada kõikidele kaasav ja õiglane kvaliteetne haridus ning elukestva õppe võimalused) ja nr 5 (saavutada sooline võrdõiguslikkus).

Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Kultuur toetab Eesti välispoliitika eesmärkide elluviimist, sh välispoliitika arengukavas püstitatud strateegiliste suundade saavutamist. Välispoliitika suunad on seatud julgeoleku, välismajanduse ning ülemaailmse eestlaskonna valdkondades. Arengukavaga tugevdatakse kultuuri rolli rahvusvaheliste kontaktide tugevdamisel, kultuuridiplomaatia võimaluste kasutamisel ning riigi maine kujundamisel. Ekspordi ja turismiarenduse suunal toetab kultuur nii kõrge lisandväärtusega ettevõtete rahvusvahelist konkurentsivõimet läbi disaini ja loomemajanduse arendamise ning kujundab Eesti kui atraktiivse turismisihtkoha mainet (kultuuriturism kui üks peamisi reisimise eesmärke ning kiiremini kasvavaid turismiharusid).

Kultuur on tihedalt seotud riigikaitse laia käsitlusega (ehk laiapindse riigikaitse põhimõttega). Eesti julgeolekupoliitika eesmärk on kindlustada Eesti riigi iseseisvus ja sõltumatus, rahva ja riigi kestmine, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord ja elanikkonna turvalisus. Arengukavas kavandavad tegevused panustavad demokraatial, õigusriigi põhimõtetele ja inimõigustele põhineva väärtusruumi tugevdamisele ning sellele väärtusruumile tugineva identiteedi kinnistamisele. Kultuur aitab edendada sidusat, hoolivat ja sallivat ühiskonda, mille liikmed tunnevad end iga päev turvaliselt ja ühiskonna ellu kaasatuna. Olulisel kohal julgeolekualaste eesmärkide toetamisel on kultuurilise mitmekesisuse ja sidusa ühiskonna toetamine, otsekontaktide tihendamine Eestis elavate rahvusgruppide vahel, ühtse ja usaldusväärse Eesti meedia- ja info ruumi kujundamine ning tervikuna eesti keele ja kultuuri tutvustamine ning väärtustamine ühiskonnas tervikuna.

Arengukava panustab ÜRO säästva arengu eesmärki nr 16 (toetada rahumeelseid ja kaasavaid ühiskondi).

Mõju majandusele

Intellektuaalset omandit kasutavad majandusharusid tuleb pidada väga olulisteks. Ajavahemikul 2014–2016 moodustasid intellektuaalse omandi (patendid, kaubamärgid, registreeritud disainilahendused, autoriõigused, geograafilised tähised ja sordikaitse) õigusi kasutavad majandusharud 29,2% kõigist Euroopa Liidu töökohtadest ning intellektuaalse omandi õigusi kasutavad majandusharud moodustasid 45% kogu Euroopa Liidu majandustegevusest, koguväärtusega 6,6 triljonit eurot.

Kultuuril ja selle sidusvaldkondadel on otsene toetav mõju kestlike, tasakaalustatud ja innovaatiliste lahenduste juurutamisele majanduses ja ettevõtluses. Kultuurivaldkonnad, sh meedia on kujunemas olulisteks osalejateks rahvuslikes innovatsioonisüsteemides, võimaldades kiiremat ja mitmekesisemat ideede- ja infovahetust enamate osalejate vahel. Arengukava toetab loomemajanduse arengut, milles tegutseb 11,6% kõikidest Eestis registreeritud ettevõtetest ja asutustest, selles on hõivatud 4,8% tööealisest elanikkonnast ning mis moodustab ligikaudu 3% sisemajanduse kogutoodangust. Seetõttu panustab arengukava majanduskasvu, tööhõivesse ja rahvusvahelisse konkurentsivõime tõstmisse. Lisaks otseselt loomemajanduses tegutsevatele ettevõtetele on kultuuril ja loovusel oluline roll teiste majandusharude arengus, sealhulgas läbi

toote- ja teenusearenduse (disain), piirkondade konkurentsivõime tõstmise (elukeskkond, turism) ning laiemalt loovuse kui üldpädevuse arendamise. Uuringud kinnitavad, et kultuuriasutustel ja -sündmustel on otsene majanduslik mõju ettevõtlusse ja kohalikku arengusse. Kultuurisündmuste ja -festivalidel korraldamisel on keskmiselt neljakordne võimendus käibekasvule ja tööhõivele.

Olulist ergutavat mõju riigi ettevõtluse, infotehnoloogilisele ja innovatsioonivõimekusele avaldab digikultuuri areng ja kultuuri digimine. Sisuloome valdkondade digimine on oluliseks tehnoloogilise innovatsiooni eestvedajaks. Teenussektori laiem digiteerumine tähendab ka selle meediastumist, mis toob kaasa paljude teenusvaldkondade koondumist ja koosinnovatsiooni meedia- ja teiste kultuurivaldondaega. Globaalselt muutuvad tarbimisharjumused ning tootmisahelad tekitavad nii uusi väljakutseid kui ka täiendavaid võimalusi uute lahenduste ja ärimudelite väljatöötamiseks, mida saab kultuuri arenguks kasutada.

Arengukava panustab ÜRO säästva arengu eesmärkidesse nr 1 (kaotada kõikjal vaesus mis tahes kujul), nr 8 (toetada säästvat, kaasavat ja jätkusuutlikku majandusarengut ning tagada kõigile inimestele inimväärne töö) ja nr 9 (ehitada vastupidav taristu, toetada kaasavat ja jätkusuutlikku industrialiseerimist ning innovatsiooni).

Mõju loodus- ja elukeskkonnale

Kultuur kujundab säästlikku mõtteviisi ning panustab keskkonnahoidlike lahenduste väljatöötamise, Arengukava läbivaks põhimõtteks on rohepöörde toetamine kultuurivaldkonnas ning läbi selle kogu ühiskonnas. Arengukava näeb ette keskkonnahoidlike kultuurikorralduse põhimõtete juurutamist ja kultuuritaristu säästlikku ning vastutustundlikku arendamist. Arengukava eesmärk on vähendada kogu valdkonnas ökoloogilist jalajälge. Teisalt on kultuuril võime kujundada inimeste teadlikkust ja väärtushinnanguid laiemalt läbi keskkonnahoidlike teemade käsitlemise. Kultuur on heaks vahendiks lahenduste leidmisel inimese ja looduse tasakaalustatud koosseksiteerimiseks.

Kaasava disaini ja säästlike arhitektuuripraktikate kaudu panustame keskkonnahoidlikkesse lahendustesse ning ökoloogiliselt tasakaalus elukeskkonna arengusse. Arengukava soodustab uute ja suuremat keskkonnamõju omavate hoonete ehitamise asemel olemasolevate ja kultuuriväärtuslike hoonete renoveerimist. Kultuuril on samuti võtmeroll ringmajanduse põhimõtete juurutamisel ühiskonnas, sh toetades ringmajanduse lahendusi läbi toodete ja teenuste disaini, aga ka jagamise ja ajutise kasutamise põhimõtete väärtustamine raamatukogunduses.

Arengukava panustab ÜRO säästva arengu eesmärkidesse nr 8 (toetada säästvat, kaasavat ja jätkusuutlikku majandusarengut), nr 11 (muuta linnad ja asulad kaasavaks, turvaliseks, vastupidavaks ja säästvaks), nr 12 (tagada säästev tarbimine ja tootmine).

Mõju regionaalarengule

Kultuur toetab tasakaalustatud regionaalset arengut ja tugevate ning eriilmeliste kogukondade toimimist. Arengukava üheks aluspõhimõtteks on kultuuri kättesaadavus ja ligipääsetavus kõigile inimestele kõikjal Eestis. Kultuurivaldkonnas on nii riigi, kohalike omavalitsuste kui eraalgatuse näol tegemist ühe kõige kaasavama ja laiaulatuslikuma regionaalse võrgustikuga, mille moodustavad raamatukogud, muuseumid, teatrid, kultuuri- ja rahvamajad, kinod, kontserdisaalid ning kultuuriväärtuslikud objektid. Arengukavas toodud tegevused on suunatud kultuuris osalemise võimaluste regionaalse ulatuse ja kättesaadavuse laiendamisele, regioonides tegutsevate kultuurivaldkonna asutuste ja organisatsioonide toetamisele ning kultuurivaldkonna professionaalide ja juhendajate järelkasvu tagamisele.

Arengukavas toodud tegevussuunad toetavad loovisikute, kultuuriasutuste ja -organisatsioonide loodava sisu vahendamist üle Eesti ning loomemajanduse tugistruktuuride pakutavate teenuste võimaldamist maapiirkondades tegutsevatele ettevõtetele. Keskkel kohal on piirkondade ja kultuuriruumide toetamine vaimse kultuuripärandi elushoidmisel ja aktiivsel kasutamisel ning laulu- ja tantsupeoliikumise kui üle-eestilise nähtuse elujõulisuse tagamine.

Arengukava toetab nii linna-, maa- kui rannapiirkondade tasakaalustatud arengut. Elavas kasutuses vaimne kultuuripärand ja hästi säilinud aineiline kultuuripärand, järeltulevatele põlvedele edasi antud oskused ja teadmised, piirkondadele omased kultuuripärimused, traditsioonid, elulaadid, arhitektuur, toidukultuur vms loovad eeldused nende piirkondade kestlikuks arenguks. Mitmed piirkondlikud kultuuripärandi nähtused on kantud UNESCO vaimse kultuuripärandi nimekirja, mis loob tugevama aluse kultuuritraditsioonide edasikestmiseks ning laiema rahvusvahelise tähelepanu koondamiseks. Arengukava eesmärgiks on tagada sünergia kohaliku rahvakultuuri ja globaalse avatud maailmakultuuri vahel.

Arengukava panustab ÜRO säästva arengu eesmärkidesse nr 8 (toetada säästvat, kaasavat ja jätkusuutlikku majandusarengut) ja nr 11 (muuta linnad ja asulad kaasavaks, turvaliseks, vastupidavaks ja säästvaks).

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

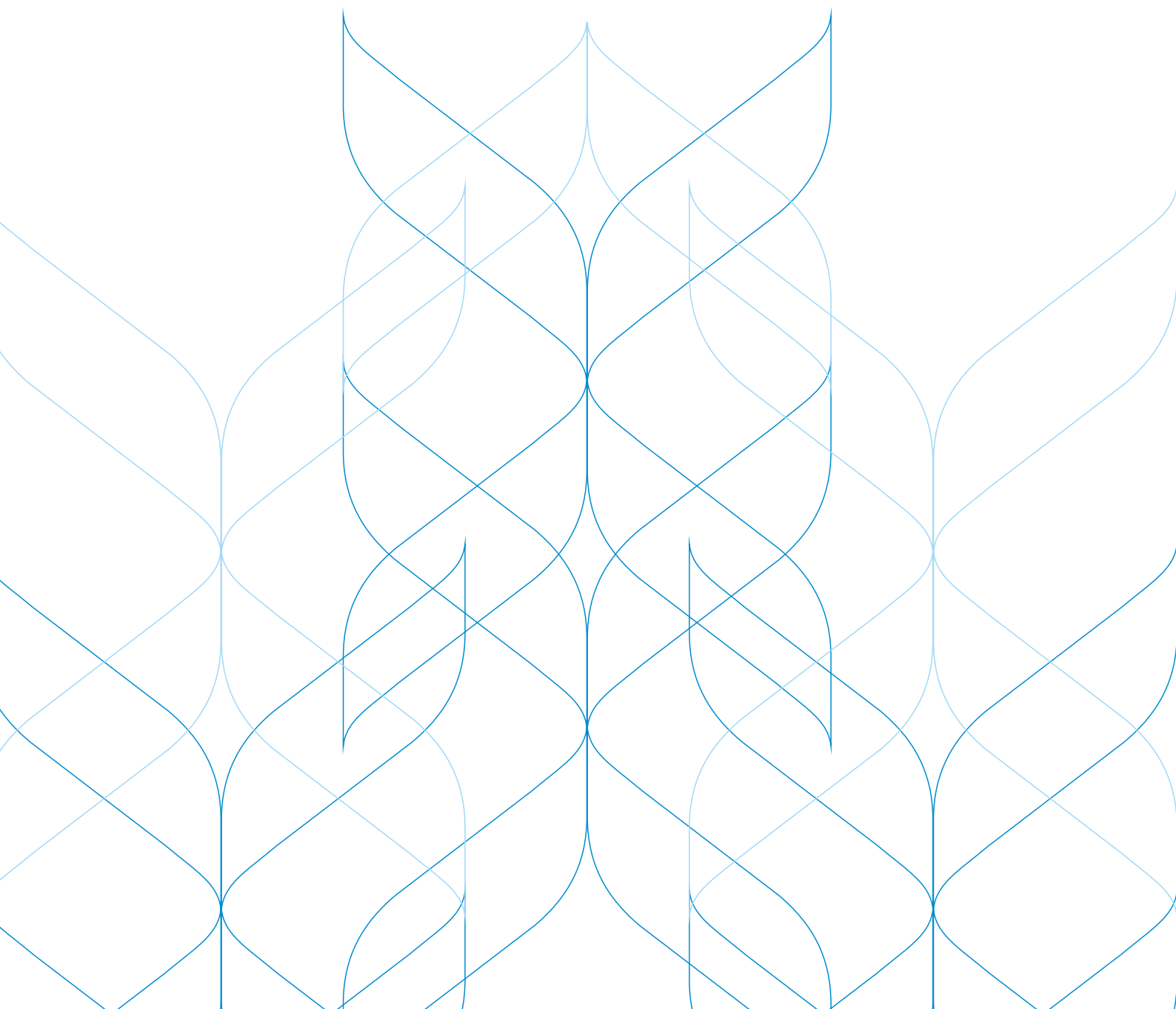
Arengukava on Vabariigi Valitsuse kinnitatud arengukava, mis on ennekõike suunatud täitmisele ministeeriumidele, riigiasutustele ja riigi osalusega või asutatud eraõiguslikele juriidilistele isikutele. Arengukava ei sea kohalikele omavalitsustele rahalisi kohustusi, küll aga tuleb silmas pidada, et oluline osa kultuurikorraldusest toimub kohalikul tasandil ning kohaliku omavalitsuse ja selle asutuste poolt. Arengukava omab positiivset mõju nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Arengukava meetmed näevad ette riigi kultuuritöötajate palgataseme tõstmist ning loovisikute ja teiste kultuurispetsialistide toimetuleku ning sotsiaalsete tagatiste parandamist, mis aitab väärtustada kultuurivaldkonnas tehtavat tööd ning tagada piisav järelkasv. Riik toetab kultuuriasutuste tegevuskulusid ja investeeringuid, luues eeldused kultuuriasutuste võrgustiku kestlikuks arenguks. Muuhulgas toetame kesksete kultuuriteenuste ja lahenduste arendamist, mis võimaldaks nii riigi kui ka kohaliku omavalitsuse kultuuriasutustel pakkuda kvaliteetsemaid ja mitmekülgsemaid teenuseid, sh rajame ühised pärandihoidlad ning arendame keskseid valdkonna infosüsteeme ja tõstame infotehnoloogilist võimekust, sh raamatukogudes ja muuseumides.

Arengukava seab üheks eesmärgiks selgete kokkulepete ja rollijaotuse saavutamise regionaalses kultuurikorralduses. Samuti tõstetakse üldiseid juhtimiselaseid kompetentse.

ÜLEVAADE ARENGUKAVA
MÕÕDIKUTE METOODIKAST
JA ALLIKATEST

Käesolevas lisas tuuakse välja arengukava elluviimise edukust mõõtvad mõõdikud üldeesmärgi ja alaeesmärkide lõikes.

Arengukava üldeesmärk

EESTI KULTUUR on elujõuline, arenev ja maailmale avatud ning kultuuris osalemine on loomulik osa iga inimese elus.

MÕÕDIK		Algtase	Sihttase (2030)
Eesti elanike osalemine kultuurielus		73,8% (2020)	80%

Antud mõõdikuga seiratakse kultuurielus osalemist Statistikaameti kultuurielus osalemise uuringu järgi, mis näitab vähemalt 15-aastaste Eesti alaliselt elavate elanike kultuurielus osalemist viimase 12 kuu jooksul. Uuring toob välja kultuurielus osalemise kultuurivaldkonna ja elukoha ning isikute rühma järgi. Kultuurielus osalemine on defineeritud kui kultuurisündmuste ja -asutuste külastamine, sh teatris, kontserdil, kinos, muuseumis käimine, kultuurimälestise, kirjandussünnimuse, raamatukogu, käsitöösünnimuse või muu kultuurisünnimuse külastamine, kuid samuti ka harrastajana osalemine (teatud aastatel uuringu ankeedis) ja kultuuri vabatahtlikult panustamine. Uuringu tulemused avaldatakse 2-3 aastase perioodi tagant (uuringud on toimunud 2013, 2015, 2017, 2020). Viimase e 2020. a uuringu andmed avaldati juunis 2021, väljatoodud näitajas ei ole arvestatud spordivõistlustel osalenuid.

Alaeesmärgid ja mõõdikud

Alaeesmärk 1. Eesti kultuurielu on tugev ja toimiv

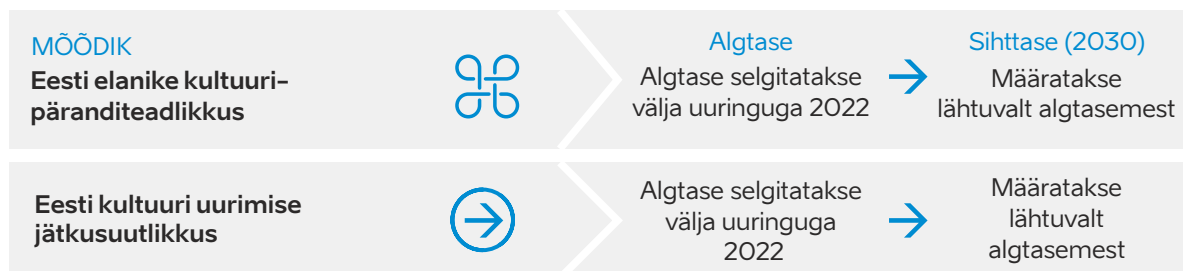
Eesti kultuurielu on mitmekülgne, kõrgetasemeline ja rahvusvaheline, tagatud on professionaalide ja kultuuri hindava publiku järelkasv ning loodud on soodsad tingimused nii loometegevuseks kui ka kultuuris osalemiseks kõikidele inimestele üle Eesti ning välismaal elavatele rahvuskaaslastele.

MÕÕDIK		Algtase	Sihttase (2030)
Eesti laste ja noorte osalemine kultuuris		Algtase selgitatakse välja uuringuga	Suureneb
Kultuurivaldkonnas hõivatute keskmine brutokuupalk võrreldes Eesti keskmisega		82% (2019)	90%
Rahulolu kultuuri kättesaadavuse ja ligipääsetavusega		Algtase selgitatakse välja uuringuga	Suureneb
Kultuuri kättesaadavus digiplatvormidel		Algtase selgitatakse välja uuringuga	Suureneb

1. Mõõdik „**Eesti laste ja noorte osalemine kultuuris**” – laste ja noorte kultuurielus osalemine (sh nii õppetöö osana kui väljaspool seda) viimase 12 kuu jooksul. Teadaolevalt hetkel antud andmed kättesaadavad ei ole. Mõõdiku osas tuleb täiendavalt pidada läbirääkimisi Statistikaametiga, selgitamaks mõõdiku seiramist võimaldava uuringu läbiviimise võimalikkust.
2. Mõõdik „**Kultuurivaldkonnas hõivatute keskmine brutokuupalk võrreldes Eesti keskmisega**” – antud mõõdikuga seiratakse tegevusalal „Kunst, meelelahutus ja vaba aeg” hõivatute keskmist brutokuupalka. Andmete allikaks on Statistikaamet, andmed avaldatakse iga-aastaselt.
3. Mõõdik „**Rahulolu kultuuri kättesaadavuse ja ligipääsetavusega**” – mõõdiku eesmärgiks on seirata rahulolu kultuuris osalemise võimaluste ja kultuuripakkumise mitmekesisuse hindamine kogu Eestis ja väljaspool rahvuskaslaste poolt, sh erivajadustega inimeste kultuuris osalemise võimaluste hindamine. Teadaolevalt hetkel antud andmed kättesaadavad ei ole, on võimalik seirata läbi erinevate korraldatud uuringute või statistika (nt minuomavalitsus.ee või Statistikaameti poolt 2020 läbiviidud elukeskkonnaga rahulolu-uuring kohalike omavalitsuste elanike seas). Mõõdiku osas tuleb täiendavalt pidada läbirääkimisi Statistikaametiga ja teiste võimalike partneritega selgitamaks mõõdiku seiramist võimaldava uuringu läbiviimise võimalikkust võimalikkust 2022., sh vastavate küsimuste lisamist mõnda olemasolevasse uuringusse.
4. Mõõdik „**Kultuuri kättesaadavus digiplatvormidel**” – mõõdiku eesmärgiks on seirata eesti kultuuri kättesaadavust ja levikut digitaalsetel platvormidel, samuti maailmakuultuuri kättesaadavust eesti keeles. Mõõdiku osas tuleb täiendavalt pidada läbirääkimisi antud valdkonna ekspertidega, et leida soovivat mõju kõige enam mõõtev mõõdik. Mõõdiku täitmise seiramise osas tuleb täiendavalt pidada läbirääkimisi antud valdkonna ekspertidega, et leida sobivaim meetod, pilootuuring on planeeritud läbi viia 2023. a.

Alaesmärk 2. Eesti kultuurimälu on hoitud ja hinnatud

Eesti rikkalik vaimne ja aineiline kultuuripärand on hästi hoitud, uuritud ja teadvustatud, kultuuripärand on elavas kasutuses ja inimestele oluline, tagatud on kultuuripärandi pikaajaline füüsiline ja digitaalne säilimine ning kättesaadavus. Eesti kultuurilugu on väärtustatud ja teaduslikult uuritud, avaldatakse ja uuritakse Eesti kultuuri seisukohast olulisi tüvitekste.

1. Mõõdik „**Eesti elanike kultuuripäranditeadlikkus**” – mõõdiku eesmärgiks on seirata Eesti elanike hinnangu kultuuripärandi olulisusele tervikuna ning selle valdkondade lõikes, samuti individuaalseid hoiakuid pärandi kasutamise osas. Mõõdiku seiramiseks on vajalik vastava uuringu metoodika väljatöötamine ning regulaarsete uuringute läbiviimine.

2. Mõõdik „**Eesti kultuuri uurimise jätkusuutlikkus**” – mõõdiku eesmärgiks on seirata ülikoolides ja teadus- ja arendusasutustes läbiviidavate Eesti kultuuri uuringute näitajaid, sh mahtu, ulatust, rakendatavust. Mõõdiku seiramiseks on vajalik vastava seiremetoodika väljatöötamine ning regulaarse seire läbiviimine, mis on hetkeseisuga planeeritud ETISE või teiste sobivate andmebaaside andmetele tuginevalt.

Alaesmärk 3. Kultuuri ja loovuse roll ühiskonna arengus on väärtustatud

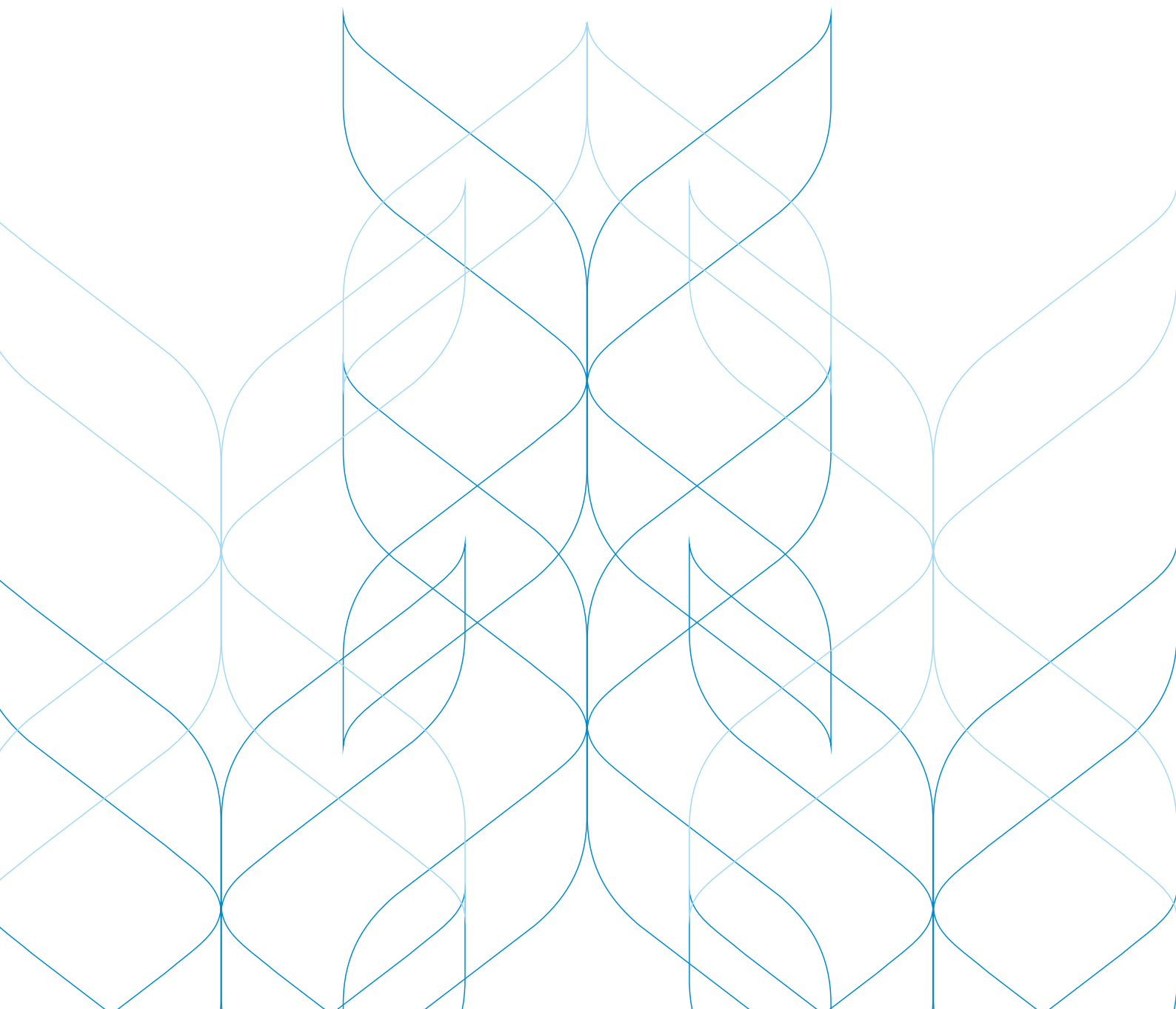
Kultuur ja loovus on tihedalt lõimitud eri valdkondadega, toetades ühiskonna terviklikku ja kestlikku arengut ning aidates kaasa Eesti konkurentsivõimele, sotsiaalse ja majandusliku heaolu kasvule ning rahvusvahelisele kuvandile.

MÕÕDIK		Algtase	Sihttase (2030)
Loomemajanduse sektoris loodud lisandväärtus SKPst		2,9% (2015)	→ 3,2%
Loomemajanduse sektoris loodud lisandväärtus töötaja kohta		19 600 EUR (2015)	→ 25 000 EUR
Eesti kultuuri rahvusvaheline nähtavus		85. (2020)	→ ≤ 85.
Eesti kultuurikorralduse keskkonnamõju		Mõõdik väljatöötamisel	
Eesti elanike elukeskkonnaga rahulolu		84,54% (2020)	→ > 85%

1. Mõõdik „Loomemajanduse sektoris loodud lisandväärtus SKP-st“ – mõõdiku eesmärgiks on seirata Eesti loomemajanduse sektoris loodud lisandväärtust Eesti sisemajanduse koguproduktist (osakaaluna). Mõõdikut seiratakse läbi regulaarselt läbiviidava iga kolme aasta tagant toimuva uuringuga. Uuringu läbiviija leitakse riigihanke menetluse teel. Järgmine uuring viiakse läbi 2021. aastal, mis kajastab 2020. andmeid (nende puudumisel 2019. andmeid) ning tulemused avaldatakse hiljemalt 2022. a alguses.
2. Mõõdik „Loomemajanduse sektoris loodud lisandväärtus töötaja kohta“ – mõõdiku eesmärgiks on seirata Eesti loomemajanduse sektoris loodud lisandväärtust ühe töötaja kohta (absoluutväärtus, eurodes). Mõõdikut seiratakse läbi regulaarselt läbiviidava iga nelja aasta tagant toimuva uuringuga. Uuringu läbiviija leitakse riigihanke menetluse teel. Järgmine uuring viiakse läbi 2021. aastal, mis kajastab 2020. andmeid (nende puudumisel 2019. andmeid) ning tulemused avaldatakse hiljemalt 2022. a alguses.
3. Mõõdik „Eesti kultuuri rahvusvaheline nähtavus“ – mõõdik näitab Eesti rahvusvahelist mainet väliste sihtrühmade poolt. Analüüsid erinevad nii Eesti kui rahvusvahelisel tasandil seirata vaid mõõdikuid võtame aluseks mõõdiku Eesti kohalolu ja mõju mõõtmiseks maailmas, mida kasutatakse ka arengustrateegia „Eesti 2035“ eesmärkide saavutamise seiramisel e nn globaalse kohalolu indeks, allikaks Elcano Global Presence Report. Antud mõõdik näitab Eesti majanduslikku, sõjalist ja muud valdkondlikku (sh kultuuri) globaalset nähtavust/kohalolu puudutatavat positsiooni.
4. Mõõdik „Eesti kultuurikorralduse keskkonnamõju“ – mõõdiku eesmärgiks on seirata kultuurisektori keskkonnamõju ning säästva arengu eesmärkidega arvestamist kultuurikorralduses. Teadaolevalt hetkel antud andmed kättesaadavad ei ole. Planeeritud on esmalt läbi viia (2021) kultuurivaldkonna keskkonnamõju hindamise uuring, mille käigus töötatakse välja meetodika edasiseks antud mõju vähendamiseks. Mõõdiku osas tuleb täiendavalt pidada läbirääkimisi antud valdkonna ekspertidega.
5. Mõõdik „Eesti elanike elukeskkonnaga rahulolu“ – mõõdik näitab inimeste rahulolu elukeskkonnaga, sh ehitatud keskkonnaga. Tegemist on arengustrateegias „Eesti 2035“ kajastuva mõõdikuga.

ÜLEVAADE ARENGUKAVA KOOSTAMISE JA KAASAMISE PROTSESSIST

Kultuuri valdkonna arengukava koostamise ja kaasamise tegevused algasid juba esialgu kavandatud kultuuripoliitika põhialuste väljatöötamise faasis. Juba 2019. aastal viidi läbi kultuuri-valdkonna tulevikutrendide seminarid ja arenguarutelud, kuhu kutsuti nii avaliku, era- kui ka vabasektori esindajaid. Toimus mitmeid kohtumisi valdkondlike organisatsioonidega, seotud ministeeriumide esindajatega ning muude huviosalistega. Kultuuriministeerium kutsus esmalt kõigi kultuurivaldkondade esindajaid ennast esmalt registreerima teemarühmadesse, et valdkondlikud teadmised oleksid maksimaalselt esindatud. Osalus oli aktiivne – laekus 176 ankeeti. Oluliste teemade seas, mida rühmiti arutati, olid näiteks regionaalne kultuurikaart, rahvusvahelised suhted, loovisikute toimetulek, kultuuri ligipääsetavuse küsimused, kultuurilise mitmekesisuse tagamine ning kultuuri ja haridusvaldkonna kokkupuutepunktid.

2019. a peeti arutelupäevad kõigis maakondades.

2020. sügisel toimusid kohtumised kõigi valdkondade esindajatega, kokku 15 kohtumist. Kokku oli aruteludesse kaasatud üle 500 inimese. Erinevad teemarühmad ja valdkondlikud kohtumised andsid oma panuse uue arengukava hetkeolukorra analüüsi, valdkonna eesmärkide, poliitikasuundade ja tegevuste sõnastamisse.

2021. a 18. märtsil kinnitas Vabariigi Valitsus kultuuri arengukava 2021–2030 koostamise ettepaneku.

Samale perioodile langes ka “Eesti 2035” strateegia koostamine, kus käsitleti kultuuri arenguvajadusi ning seoseid teiste valdkondadega 2035. aastani. Arengukava koostamisel on arvestatud ka teiste valdkonna arengukavadega ja lähtutud strateegia „Eesti 2035” alusmaterjalidest, viies koostatava arengukava kooskõlla riigi pikaajalises strateegias planeeritud eesmärkide ja tegevustega.

Arengukava eelnõud materjalid koostas Kultuuriministeerium.

Arengukava väljatöötamiseks on toimunud tihe ja regulaarne koosto ö valdkonna organisatsioonide ja huvigruppide esindajatega 2020–2021, viimased on saanud mitmeid kordi üle vaadata konkreetse valdkonna teemalehti, kui ka arengukava üldosa ning anda sisendit, millega on enamikus ka arvestatud.

Kultuur 2030 koostamiseks on kultuuriminister moodustanud juhtkomisjoni. Juhtkomisjoni liikmeteks on Haridus- ja Teadusministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Välisministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Maaeluministeeriumi ja Riigikantselei esindajad ning Eesti Linnade ja Valdade Liidu esindaja, 3 tunnustatud loomeliitude esindajat ning kaks eksperti. Juhtkomisjoni kohtumised, kus arengukava eelnõu materjale arutati, toimusid 07.04. ja 28.04.2021, lisaks konsulteeriti juhtkomisjoni liikmetega eraldi e-posti teel ning teatud teemadel toimusid eraldi kohtumised. Juhtkomisjoni liikmelisuse määratlemisel arvestati ministeeriumide vastavate soovidega arengukava koostamise ettepaneku kooskõlastamise käigus.

Juhtkomisjoni nõuandev roll jätkub pärast arengukava valmimist selle elluviimisel ning seirel.

Arengukava koostamise protsessi käigus on pidevalt teavitatud avalikkust ja huvigruppe, samuti on jagatud informatsiooni Kultuuriministeeriumi kodulehe kaudu.

Kaasamiskava senise põhjaliku ülevaate koos uuringute ja kokkuvõtetega leiab Kultuuriministeeriumi veebilehel <https://www.kul.ee/kultuur2030>.

